

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Πτυχιακή εργασία

*Ο Θρησκευτικός τουρισμός στον Νομό
Ηρακλείου*

Επόπτης εργασίας
Δρ. Τερζάκης Δημήτριος

Επιμέλεια εργασίας
Χιωτάκη Ασπασία

Ηράκλειο 2008

*Το μυστήριο της Κρήτης είναι βαθύ – όποιος πατήσει στο νησί τούτο
νοιώθει μυστηριώδη δύναμη ζεστή, αγαθή να διακλαδίζεται στις φλέβες
του και τη ψυχή του να μεγαλώνει . . .*

Νίκος Καζαντζάκης, "Αναφορά στο Γκρέκο", 1961.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μέρος 1^ο

1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Χαρακτηριστικά στοιχεία (Περιφέρειας Κρήτης)

(Γεωγραφικά – μορφολογικά)

Έκταση, νησιά, μορφολογία.....σελ.4
Πληθυσμός.....σελ. 5
Εργατικό δυναμικό στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα.....σελ.7
Εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα..... σελ.10

Ειδικές υποδομές (Περιφέρειας Κρήτης)

Αεροδρόμια.....σελ.13
Λιμάνια.....σελ.13
Μαρίνες.....σελ.15
Αγκυροβόλια.....σελ.15
Θαλάσσιες διαδρομές.....σελ.19
Οδικό δίκτυο.....σελ.20

1.3 Λίγα λόγια για το Ηράκλειο

Ιστορικά στοιχεία.....σελ.21
Περπατώντας την πόλη του Ηρακλείου.....σελ.24

1.4 Πολιτιστικά στοιχεία (Περιφέρειας Ηρακλείου)

Μουσεία του νομού Ηρακλείου.....σελ.28
Περαιτέρω μουσεία και συλλογέςσελ.34
Ενυδρείο Κρήτης.....σελ.36
Αρχαιολογικές τοποθεσίες.....σελ.38
Ιστορικές τοποθεσίες.....σελ.42
Ιστορικά μνημεία της πόλης.....σελ.43

Μέρος 2ο

2. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΣΤΗ ΚΡΗΤΗ – ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Η διάδοση του Χριστιανισμού στη Κρήτη.....σελ.45	
Ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία των Μοναστηριών στη Κρήτη.....σελ.47	
Θρησκευτικές υποδομές, Νομού Ηρακλείου.....σελ.51	

Μέρος 3ο

3. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.1 Έννοια θρησκευτικού τουρισμού.....σελ.67	
3.2 Ο θρησκευτικός τουρισμός σε παγκόσμιο επίπεδο.....σελ.67	
3.3 Θρησκευτικός τουρισμός στα πλαίσια της Ελλάδας.....σελ.68	
3.4 Κατηγορίες θρησκευτικού τουρισμού.....σελ.70	
3.5 Προτάσεις προβληματισμού.....σελ.71	
3.6 Προσπάθειες για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στην Κρήτη και στο νομό Ηρακλείου ειδικότερα	
3.6 α) Προοπτικές ανάδειξής του στη περιοχή της Μεσσαράς,(Ηράκλειο 2006).....σελ.73	
3.6 β) Εκστρατεία για ιερό τουρισμό. Ημερίδα με θέμα "Κρήτη – Δωδεκάνησα και Εκκλησιαστικός τουρισμός".....σελ.76	

Μέρος 4ο

4. ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

1^ο Μέρος Διαδρομών (Ιδιαίτερη αναφορά στους

μοναστικούς τόπους).....σελ.80

Διαδρομή 1η, (Επαρχία Μαλεβιζίου)

Ροδιά-Φόδελε-Λουτράκι-Κρουσώνας-Ασίτες.....σελ.80

Διαδρομή 2η, (Επαρχία Τεμένους)

Κνωσός-Αρχάνες-Βενεράτο.....σελ.83

<u>Διαδρομή 3η</u> , (Επαρχία Πεδιάδος)	
Ανώπολη-Μάλια-Αβδού ή Ανώπολη-Μονή Αγκαράθου.....σελ.85	
<u>Διαδρομή 4η</u> , (Επαρχία Πυργιώτισσας)	
Βόροι-Φαιστός-Μάταλα.....σελ.87	
<u>Διαδρομή 5η</u> , (Επαρχία Καινουργίου)	
Ζαρός-Γόρτυνα-Καλοί Λιμένες.....σελ.88	
<u>Διαδρομή 6η</u> , (Επαρχία Μονοφατσίου)	
Μονή Επανωσήφη – Μονή Κουδουμά.....σελ.91	
<u>Διαδρομή 7η</u> , (Επαρχία Βιάννου)	
Αγία Μονή-Μονή Αγίου Αντωνίου Άρβης.....σελ.92	

2^ο Μέρος Διαδρομών. Γενικότερη περιήγηση στο νομό Ηρακλείου

<u>Διαδρομή 1^η</u> , Ηράκλειο – Βιάννος.....σελ.94	
<u>Διαδρομή 2^η</u> , Ηράκλειο – Ασίτες.....σελ.98	
<u>Διαδρομή 3η</u> , Ηράκλειο – Φόδελε.....σελ.99	
<u>Διαδρομή 4η</u> , Ηράκλειο – Μάλια.....σελ.101	
<u>Διαδρομή 5η</u> , Ηράκλειο- Μεσσαρά.....σελ.104	
<u>Διαδρομή 6η</u> , Ηράκλειο – Νήσος Δία.....σελ.109	

Μέρος 5ο

5. ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ. Ταξιδέψτε...

1. Ακτοπλοϊκώς.....σελ.110	
2. Αεροπορικώς.....σελ.111	
3. Τοπικές Συγκοινωνίες.....σελ.113	
4. Χιλιομετρικές αποστάσεις.....σελ.115	
5. Διαμονή.....σελ.117	
6. Χρήσιμες πληροφορίες για τον ταξιδιώτη.....σελ.119	
7. Χάρτες.....σελ.120-123	

Βιβλιογραφία σελ. 124 125

Μέρος 1ο

1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

1.1 Χαρακτηριστικά στοιχεία

Γεωγραφικά-μορφολογικά στοιχεία

Έκταση, νησιά, μορφολογία

Η Κρήτη είναι το νοτιότερο άκρο της Ευρώπης, σταυροδρόμι τριών ηπείρων και πέντε θαλασσών. Ανέκαθεν σημείο συνάντησης διαφορετικών λαών. Είναι το πέμπτο σε μέγεθος νησί στη Μεσόγειο με συνολική έκταση 8.335 τετραγωνικά χιλιόμετρα και καλύπτει το 6,3% της συνολικής έκτασης της χώρας. Το σχήμα του νησιού είναι στενόμακρο με μήκος 257χλμ. Το πλατύτερο σημείο του φτάνει τα 60χλμ ενώ το στενότερο που βρίσκεται στην περιοχή τη Ιεράπετρας δεν ξεπερνά τα 12χλμ. Η Κρήτη χωρίζεται στους νομούς Χανίων, Ρέθυμνου, Ηρακλείου και Λασιθίου οι οποίοι υποδιαιρούνται σε επαρχίες και οι οποίες φτάνουν σε σύνολο τις 20.

Στην Περιφέρεια Κρήτης ανήκουν επίσης και αρκετά μικρά νησιά όπως Γαύδος, Δία, Κουφονήσι, Γαϊδουρονήσι ή Χρυσή, Διονυσάδες, Σπιναλόγκα και Παξιμάδι εκ των οποίων τα περισσότερα παραμένουν ακατοίκητα και το σημαντικότερο από αυτά είναι η Γαύδος. Επίσης το νησάκι Θοδωρού στο οποίο κατοικεί το προστατευμένο είδος του άγριου Κρί-Κρί και για τον λόγο αυτό απαγορεύεται η αποβίβαση στο νησί. Τα νησιά της Ήμερης και Άγριας Γραμβούσας βρίσκονται στο τέλος της ομώνυμης βορειοδυτικής χερσονήσου. Μεγάλης ιστορικής σημασίας είναι τα ερείπια ενός βενετικού κάστρου (1579) που βρίσκονται στην Ήμερη και παρόλο που χτίστηκε με χωρητικότητα 3000 ατόμων δε χρησιμοποιήθηκε ποτέ για κάποια μεγάλη μάχη. Στα νησιά αυτά έχουν εφαρμοστεί σημαντικές δράσεις στα πλαίσια παλαιότερων προγραμματικών περιόδων. Παρόλα αυτά το μέγεθος τους είναι μικρό με

χαμηλή παραγωγικότητα και εξαρτιούνται οικονομικά από την Κρήτη. Η συγκοινωνία τους με τη νήσο Κρήτη είναι μικρή έως ελλιπή και έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία προβλημάτων που αφορούν την ποιότητα και ποσότητα των υποδομών, την μη εγκατάσταση κατοίκων σε αυτά και τέλος επέρχεται η ερήμωσή τους.

Η μορφολογία της Κρήτης χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη τριών βασικών ζωνών ,

α) την υψηλή ή ορεινή με υψόμετρο 400μ και άνω,

β) την μέση με υψόμετρο από 200-400μ. και

γ) την χαμηλή που αφορά τις περιοχές που εκτείνονται από την επιφάνεια της θάλασσας έως τα 200μ. υψόμετρο.

Οι δύο πρώτες καταλαμβάνουν περίπου τα 3/5 της νήσου και αποτελούν μια συνεχή οροσειρά από τα δυτικά προς τα ανατολικά, διακοπτόμενη από μικρές κοιλάδες και φαράγγια. Η οροσειρά αυτή έχει κορυφές που ξεπερνούν τα 200μ.

Πληθυσμός

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Κρήτης ανέρχεται σε 562.276 κατοίκους σύμφωνα με την εκτίμηση της ΕΣΥΕ για το 1998 που είναι το 5.3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της Περιφέρειας είναι σχεδόν διπλάσιος από τον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού

της χώρας στην εξαετία '93-'98 (2,58% έναντι 1,56%). Η πληθυσμιακή πυκνότητα της περιφέρειας Κρήτης είναι μικρότερη της αντίστοιχης εθνικής (67,5 έναντι 79,7 κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.)

Ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται στα 42% του συνολικού πληθυσμού (1991) και παρουσιάζει τάση αύξησης σε σχέση με το 1981. Ο αγροτικός πληθυσμός ανέρχεται στο 46% του συνολικού και παρουσιάζει μείωση ενώ ο ημιαστικός πληθυσμός παραμένει σταθερός και ανέρχεται στο 12% του συνόλου.

Ειδικότερα στις πέντε μεγάλες πόλεις της Κρήτης οι οποίες βρίσκονται στη βόρεια πλευρά της νήσου και βρέχονται από θάλασσα, ο πληθυσμός κατανέμεται ως εξής, Χανιά περίπου 50.000 κάτοικοι, Ρέθυμνο γύρω στις 23.000, Ηράκλειο με 115.000, Άγιος Νικόλαος με 8.000 και Σητεία με περίπου 7.000 κατοίκους.

Εργατικό δυναμικό στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα

Πρωτογενής τομέας

Το ΑΕΠ του πρωτογενή τομέα στην χώρα καταλαμβάνει ένα μεγάλο ποσοστό του συνολικού ΑΕΠ (12%) και το 31% του συνολικού περιφερειακού ΑΕΠ, ποσοστό υψηλό για την περιφερειακή και εθνική οικονομία. Παρόλα αυτά παρουσιάζονται αδυναμίες λόγω του μικρού και πολυτεμαχισμένου γεωργικού κλήρου. Η Κρήτη παρουσιάζει αδυναμία στις αρδευόμενες εκτάσεις.

Οι καλλιέργειες στην Περιφέρεια ακολουθούν την παράδοση όπως την ελαιοκαλλιέργεια και την αμπελουργία. Τα κηπευτικά καλύπτουν το 3% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης και περίπου το 50% όλων των θερμοκηπίων της χώρας συγκεντρώνεται στη Κρήτη. Επίσης σημαντικό πλεονέκτημα για την Περιφέρεια αποτελεί η παραγωγή νωπών λαχανικών και ανθέων.

Η κτηνοτροφία στη Κρήτη απασχολεί έναν υψηλό αριθμό ατόμων, εν τούτοις όμως διαθέτει έναν μικρό αριθμό οργανωμένων κτηνοτροφικών μονάδων. Το μεγαλύτερο τμήμα του ζωικού κεφαλαίου αποτελείται από αιγοπρόβατα ελευθέρως βοσκής και οι προϋποθέσεις ανάπτυξης στην παραγωγή σκληρών τυριών είναι σημαντικές καθώς συμμετέχει το 25% στην εγχώρια παραγωγή.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η αλιεία είναι πολλά με σπουδαιότερα αυτά της έλλειψης υποδομών, της διαχείρισης και εμπορίας των αλιευμάτων. Επίσης σημαντικές δυσκολίες εμφανίζονται στον εκσυγχρονισμό και αναδιάρθρωση του αλιευτικού στόλου και των μεθόδων αλιείας. Τέλος η Κρήτη παρουσιάζει πλεονέκτημα στη μελισσοκομία λόγω κλίματος και υπάρχουσας μελισσοκομικής χλωρίδας.

Δευτερογενής τομέας

Η μεταποίηση συνδέεται κύρια με την επεξεργασία προϊόντων του πρωτογενή αλλά και τους κλάδους των δομικών υλικών και των πλαστικών. Οι επιχειρήσεις της μεταποίησης είναι σχετικά μικρού μεγέθους με εξαίρεση τις συνεταιριστικές. Η Κρήτη συγκεντρώνει στους κόλπους της μόλις το 1,8% των καταστημάτων της μεγάλης βιομηχανίας και μόνο 25 μονάδες έχουν κύκλο εργασιών που υπερβαίνει το 1 δις δρχ.

Πολλά όμως είναι και τα προβλήματα που εμφανίζει η μεταποίηση των προϊόντων του πρωτογενή τομέα όπως αυτά της οργάνωσης, ποιότητας, σχεδιασμού, τυποποίησης και εκσυγχρονισμού των παραγωγικών υποδομών. Όμως οι δυσκολίες σε όλα αυτά δεν σταματούν εκεί. Υπάρχουν βαθύτερα προβλήματα που εντοπίζονται στην αδυναμία οργάνωσης εμπορικών δικτύων για την προώθηση της τοπικής παραγωγής σε διεθνείς αγορές. Η σύνδεση και δικτύωση με ερευνητικά κέντρα βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα. Ανύπαρκτη δυστυχώς είναι η χωροταξική / πολεοδομική οργάνωση της μεταποίησης με αποτέλεσμα να προκαλεί περιβαλλοντολογικές επιβαρύνσεις. Τέλος η λειτουργία της ΒΙΠΕ Ηρακλείου και της ΒΙΟΠΑ Χανίων έχουν θετικά αποτελέσματα

Τριτογενής τομέας

Τα μεγάλα αστικά κέντρα συγκεντρώνουν ως επί το πλείστον τις διοικητικές, εκπαιδευτικές, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες καθώς και τις υπηρεσίες μεταφορών. Λόγω του νησιώτικου χαρακτήρα έχουν αναπτυχθεί ισχυρές εταιρείες μεταφορών και ναυτιλιακές εταιρείες βοηθώντας την τοπική οικονομία

Από την δεκαετία του 1980 έχουν δημιουργηθεί στην Κρήτη πανεπιστημιακά, πολυτεχνικά και τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα καθώς και σημαντικά ερευνητικά κέντρα (Ι.Τ.Ε, Ι.ΘΑ.ΒΙ.Κ. κτλ) Η Κρήτη συμμετέχει

ενεργά στους βασικούς δείκτες ερευνητικής δραστηριότητας κατατάσσοντας την Περιφέρεια στην δεύτερη θέση της κατάταξης των περιφερειών με βάση με βάση την ποσοστιαία κατανομή των ερευνητικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα με 14% (1993). Υπάρχει ικανοποιητική συνεργασία με βιομηχανίες εκτός Κρήτης αλλά και μεταξύ των ερευνητικών και πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της Περιφέρειας. Οι υποδομές που δημιουργήθηκαν στα πλαίσια του Τεχνολογικού Πάρκου δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς λόγω μικρής προσέλκυσης επιχειρήσεων. Στον τομέα των υπηρεσιών υγείας έχει αναπτυχθεί σημαντική ερευνητική δραστηριότητα σε διεπιστημονική βάση, με την ανάπτυξη συστημάτων τηλεϊατρικής που μπορεί να έχει σημαντική συμβολή στην αποτελεσματική διαχείριση και αξιοποίηση των υποδομών υγείας.

Όσον αφορά τον τομέα του τουρισμού, στην Κρήτη είναι ο πιο δυναμικά αναπτυσσόμενος κλάδος. Το ΑΕΠ του τομέα σημειώνει συνεχή αύξηση. Αυξημένη είναι και απασχόληση στον τουρισμό με ποσοστό διπλάσιο σχεδόν του αντίστοιχου της χώρας. Γεγονός που σε συνδυασμό με την αυξημένη ζήτηση, οδήγησε σε σημαντικές επενδύσεις σε ξενοδοχειακές μονάδες, αναβαθμίζοντας έτσι τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά την ξενοδοχειακές υποδομές.

Εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα.

Το εκπαιδευτικό επίπεδο των εργαζομένων της Περιφέρειας Κρήτης εμφανίζει αποκλίσεις σε σχέση με το σύνολο της χώρας. Υπάρχει υστέρηση σε πτυχιούχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και σε αποφοίτους μέσης εκπαίδευσης, ενώ η εξειδίκευση της οικονομίας στον πρωτογενή τομέα και τον τουρισμό δημιουργεί υψηλές απαιτήσεις σε δεξιότητες και ειδικεύσεις. Οι υποδομές εκπαίδευσης κυρίως της τριτοβάθμιας στην Περιφέρειας Κρήτης είναι σε υψηλό επίπεδο.

Η Κρήτη βρίσκεται μεταξύ των πιο ισχυρών περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τον τομέα της παραγωγής και της προσφοράς. Μετά από 20 χρόνια σημαντικών επενδύσεων, διαθέτει σημαντική υποδομή για την παραγωγή έρευνας και τεχνολογίας με διεθνή αναγνώριση, σύγχρονες εγκαταστάσεις σε ένα ευρύ φάσμα υψηλών τεχνολογιών και διεθνώς ανταγωνιστικά ειδικά όσον αφορά τη διεκδίκηση Ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων Έρευνας και Τεχνολογίας. Ορισμένα από τα ερευνητικά ιδρύματα της περιφέρειας όπως το ΙΤΕ και το ΙΘΑΒΙΚ έχουν δυνατότητα να λειτουργούν λαμβάνοντας λιγότερο από 20% της χρηματοδότησής τους από το Ελληνικό κράτος. Επίσης ικανοποιητική είναι η κινητικότητα και ανταλλαγή επιστημονικού προσωπικού (ερευνητές, εκπαιδευόμενοι) μεταξύ ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημίων.

Στην Κρήτη λειτουργούν το πανεπιστήμιο, το πολυτεχνείο, καθώς και το ΤΕΙ Κρήτης, αναπτύσσοντας σημαντική εκπαιδευτική και ερευνητική δραστηριότητα.

-Το Πανεπιστήμιο Κρήτης έχει τεχνολογικές δραστηριότητες σ'ένα ευρύ φάσμα κυρίως νέων τεχνολογιών. Προωθούνται συνεργασίες με εταιρείες τηλεπικοινωνιών για εισαγωγή νέων πρωτοκόλλων με ξενοδοχειακές επιχ/σεις της Κρήτης για έλεγχο ποιότητας τροφίμων κτλ. Υπάρχουν περιοχές ιατρικής έρευνας με σημαντικές δυνατότητες και προοπτικές τεχνολογικής αξιοποίησης

όπως αυτές τις οφθαλμολογίας, της Κρητικής διαίτας και διατροφής, καθώς και παροχής εξειδικευμένων υπηρεσιών υγείας.

-Το Πολυτεχνείο Κρήτης εμφανίζει ιδιαίτερα σημαντικά ερευνητικά αποτελέσματα στους τομείς του βιομηχανικού αυτοματισμού, εφαρμογών πληροφορικής, υλικών, ενέργειας, βιοχημικής μηχανικής, περιβαλλοντολογικής μηχανικής, βιομηχανικής ασφάλειας μηχανικής ορυκτών πόρων, διαχείρισης καινοτομίας, μάρκετινγκ και διοίκησης επιχειρήσεων. Υποστηρίζει μικρές επιχ/σεις κυρίως στη δυτική Κρήτη στους τομείς τις οικονομίας και των υπηρεσιών υγείας ενώ λειτουργεί επίσης Γραφείο Διαμεσολάβησης

-Το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ) έχει δραστηριοποιηθεί από πλευρά παραγόμενης και διατιθέμενης τεχνολογίας στους τομείς της μοριακής βιολογίας και βιοτεχνολογία, στην τεχνολογία λέιζερ, την πληροφορική και τηλεματική και υπολογιστικά μαθηματικά. Υπάρχουν ήδη αξιόλογα αποτελέσματα με δυνατότητα εμπορικής εκμετάλλευσης

α) στο Ινστιτούτο Μοριακής Βιολογίας και Βιοτεχνολογίας όπου ορισμένα προϊόντα μοριακής βιολογίας διατίθενται ήδη στην Ελληνική και Διεθνή αγορά ενώ υπάρχουν σημαντικά αποτελέσματα αξιοποίησης στην γεωργία και ιατρική.

β) στο Ινστιτούτο Ηλεκτρονικής δομής και Λείζερ με εφαρμογές των λέιζερ στην ιατρική, τη συντήρηση έργων τέχνης, μικροηλεκτρονική, περιβαλλοντική τεχνολογία, κ.τ.λ. συγκεντρώνει το ενδιαφέρον ξένων επενδυτών.

γ) στο Ινστιτούτο Πληροφορικής οι δραστηριότητες του οποίου συντέλεσαν στη δημιουργία της εταιρείας FORTHnet.

δ)στο Ινστιτούτο Υπολογιστικών Μαθηματικών το οποίο δραστηριοποιείται στα γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών, περιφερειακή ανάπτυξη κ.τ.λ.

-Το ΤΕΙ Ηρακλείου με το παράρτημά του στα Χανιά και στο Ρέθυμνο, προσφέρει σύγχρονη εκπαίδευση σε τομείς με σημαντική ζήτηση στην αγορά εργασίας. Έχει αποδείξει σημαντική δράση στην έρευνα και τις εφαρμογές στον πρωτογενή τομέα και τον τομέα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.

▪ **Το Ινστιτούτο Θαλάσσιας Βιολογίας Κρήτης (ΙΘΑΒΙΚ)** έχει διεθνή ακτινοβολία και παράγει σημαντική έρευνα και τεχνογνωσία στους τομείς της εκτίμησης αποθεμάτων ψαριών, υδατοκαλλιεργειών, παρακολούθησης της ποιότητας των θαλάσσιων νερών, τις μετρήσεις μεγάλου βάθους, μοριακής βιολογίας με στόχο την βελτίωση του γενετικού υλικού κ.τ.λ. Τέλος διαθέτει πολύ καλή υποδομή σε εξοπλισμό και ανθρώπινο δυναμικό.

▪ **Τα ερευνητικά ινστιτούτα του ΕΘΙΑΓΕ (Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας)** διαθέτουν σημαντικό ρόλο στην αγροτική ανάπτυξη της Κρήτης. Οι δυνατότητές τους είναι σημαντικές στους τομείς όπως βελτίωση του γενετικού υλικού, έλεγχος ασθενειών, παραγωγή υλικού χωρίς ιούς, αναλύσεις εδάφους, υδροπονία κ.τ.λ.

▪ **Το ΜΑΙΧ** είναι προσανατολισμένο κυρίως στην εκπαίδευση αλλά επεκτείνει τις δραστηριότητες του και στην έρευνα η οποία επικεντρώνεται σε σημαντικά θέματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι αγροτικές μεσογειακές οικονομίες.

1.2 Ειδικές υποδομές

Αεροδρόμια →

Η Κρήτη διαθέτει δύο διεθνή αεροδρόμια, αυτά των Χανίων και του Ηρακλείου από τα οποία εκτελούνται τακτικές πτήσεις προς την υπόλοιπη Ελλάδα και προς Ευρωπαϊκές χώρες. Επίσης υπάρχει και το αεροδρόμιο της Σητείας από το οποίο εκτελούνται πτήσεις σε επιλεγμένες περιοχές της Ελλάδας. Κατά την θερινή περίοδο πραγματοποιούνται από τα αεροδρόμια πολλές πτήσεις charter από και προς πολλές πόλεις της Ευρώπης.

Πιο αναλυτικά το αεροδρόμιο του **Ηρακλείου** '**Ν.Καζαντζάκης**' απέχει από την πόλη μόλις 5 χιλιόμετρα. Λειτουργεί από το έτος 1939 σε καθημερινή βάση και για 24 ώρες όπως επίσης και το τελωνείο. Το αεροδρόμιο των **Χανίων** '**Ι.Δασκαλογιάννης**' βρίσκεται 14 χιλιόμετρα από τα Χανιά στην περιοχή του Ακρωτηρίου στο οποίο επίσης υπάρχει τελωνείο και λειτουργεί ολόκληρο το 24ωρο. Τέλος το αεροδρόμιο Σητείας απέχει μόλις 1 χιλιόμετρο από την Σητεία και λειτουργεί από το έτος 1984.

Λιμάνια

Όλες οι μεγάλες πόλεις της Περιφέρειας Κρήτης διαθέτουν αξιόλογα λιμάνια συνδέοντας την έτσι με την υπόλοιπη Ελλάδα και Ευρώπη και σε εμπορικό επίπεδο.

Πιο συγκεκριμένα το **λιμάνι των Χανίων** βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της πόλης ενώ η είσοδος είναι εύκολα αναγνωρίσιμη από το Βενετικό φάρο και το κάστρο στο στόμιο. Τα Χανιά αποτελούν Λιμάνι Εισόδου και έτσι διαθέτουν Τελωνείο, Τμήμα Μεταναστών και Λιμενική Αστυνομία. Το λιμάνι δίνει δυνατότητα αγκυροβόλησης και παρέχει καλή προστασία σε όλες τις καιρικές

συνθήκες. Αυτό σε συνδυασμό με την καινούρια μαρίνα και τις διευκολύνσεις της πόλης κάνουν τα Χανιά ένα καλό χειμερινό και θερινό λιμάνι.

Το λιμάνι της Σούδας βρίσκεται στα νότια της μεγάλης χερσονήσου του Ακρωτηρίου και παρέχει όλες τις υπηρεσίες όπως επίσης Τελωνείο και Λιμενική Αστυνομία. Τα καράβια για τον Πειραιά αράζουν εκεί και παρέχεται δυνατότητα αγκυροβόλησης κατά μήκος του λιμανιού, παρέχοντας τέλεια προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες. Η είσοδος δεν επιτρέπεται την νύχτα.

Το λιμάνι του Καστελίου Χανίων βρίσκεται στη νοτιοδυτική γωνία του κόλπου της Κίσαμου. Ο μόλος του λιμανιού παρέχει δυνατότητα αγκυροβόλησης και ένα καλό καταφύγιο από βόρειους, νότιους και βορειοδυτικούς ανέμους. Στο παρόν λιμάνι αράζει το καράβι για την Πελοπόννησο.

Το λιμάνι του Ρεθύμνου βρίσκεται ανατολικά από το μεγάλο Βενετικό Κάστρο της Φορτέτζας το οποίο βρίσκεται στο λόφο δυτικά της πόλης. Το μικρό αυτό Βενετικό λιμάνι μπορεί να στεγάσει 2 ή 3 μικρά σκάφη και το δρομολόγιο Ρέθυμνο – Πειραιάς γίνεται μέρα παρά μέρα.

Το μεγάλο λιμάνι του Ηρακλείου φαίνεται εύκολα από την πόλη. Είναι πολυσύχναστο, ενώ το Βενετικό Κάστρο του Κουλέ ή Κούλε σημαδεύει την είσοδό του. Το Ηράκλειο είναι λιμάνι εισόδου, με Τελωνείο, Τμήμα Μεταναστών και Λιμενική Αστυνομία το οποία έχουν γραφεία στο λιμάνι.

Το λιμάνι της πόλης **της Σητείας** είναι το καλύτερο στην ανατολική πλευρά του νησιού και μπορεί να φιλοξενήσει τόσο μικρά αλιευτικά σκάφη όσο και μεγαλύτερα εμπορικά και επιβατικά πλοία. Υπάρχει δυνατότητα ανεφοδιασμού καυσίμων καθώς και γραφεία της Λιμενικής Αστυνομίας και του Τελωνείου αλλά όχι Τμήμα Αλλοδαπών λόγω του ότι η Σητεία δεν είναι λιμάνι εισόδου

Μαρίνες

Όλες οι μεγάλες πόλεις της περιφέρειας αλλά και μικρότεροι οικισμοί έχουν μικρά λιμάνια και μαρίνες εκ των οποίων πολλά αποτελούν αναγνωρίσιμο σημείο για το εκάστοτε μέρος.

Πιο αναλυτικά η **μαρίνα των Χανίων** βρίσκεται όπως και το γραφικό λιμανάκι στη βόρεια πλευρά της πόλης. Παρέχει δυνατότητα προστασίας και αγκυροβόλησης σε πολλά σκάφη και ιστιοπλόα στους εκδρομείς λάτρεις του θαλάσσιου τουρισμού.

Η νέα μαρίνα του Ηρακλείου βρίσκεται στο δυτικότερο άκρο της πόλης. Είναι μεγάλη με μεγάλη δυνατότητα φιλοξενίας σκαφών και ψαρόβαρκων. Μπορεί ο κάθε επισκέπτης να θαυμάσει όλο τον κόλπο της μαρίνας κάνοντας έναν περίπατο μέχρι το Βενετικό κάστρο του Κουλέ.

Στον Άγιο Νικόλαο η νέα μαρίνα που χτίστηκε ανατολικά του Ακρωτηρίου Μανδράκη παρέχει όλες τις υπηρεσίες και μπορεί να φιλοξενήσει πολλά σκάφη. Ηλεκτρισμός και νερό παρέχονται στην προκυμαία. Υπάρχει εύκολη δυνατότητα ανεφοδιασμού καυσίμων όπως επίσης και Λιμενική Αστυνομία και τμήμα Αλλοδαπών καθώς ο Αγ. Νικόλαος είναι λιμάνι εισόδου.

Αγκυροβόλια

Νομός Χανίων.

Φαλάσαρνα. Το σημείο αγκυροβόλησης στα Φαλάσαρνα βρίσκεται στη δυτική παραλία της Κρήτης. Στο μικρό ψαρολίμανο μπορούν να αγκυροβολήσουν μικρά σκάφη. Το λιμάνι παρέχει δυνατότητα αγκυροβόλησης για ένα ή δύο μικρά σκάφη, ενώ το αγκυροβόλιο της παλιάς πόλης συνιστάται μόνο όταν είναι καλές οι καιρικές συνθήκες.

Παλαιόχωρα. Η αγκυροβόληση στο λιμάνι γίνεται κατά μήκος της προβλήτας και παρέχει προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες. Μπορεί να

γίνει μέσα στους κόλπους στα αριστερά και τα δεξιά της χερσονήσου ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες.

Σούγια Η αγκυροβόληση στη Σούγια μπορεί να γίνει μόνο από μικρά πλοία κάτω των 3ών μέτρων. Υπάρχει προστασία μόνο όταν ο καιρός το επιτρέπει λόγω του ότι μπορεί να ξεσπάσουν ξαφνικοί και άγριοι άνεμοι.

Λουτρό και Φοίνικας. Το Λουτρό βρίσκεται 5χλμ δυτικά από τα Σφακιά και 35χλμ από την Παλαιόχωρα. Υπάρχουν δύο παραθαλάσσια θέρετρα που παρέχουν ασφαλή αγκυροβόληση ανάλογα με τον άνεμο.

Χώρα Σφακίων. Στο μικρό αυτό χωριό υπάρχει σημείο αγκυροβόλησης μόνο μέσα στο μισοτελειωμένο λιμάνι το οποίο παρέχει προστασία από βόρειους, νότιους και νοτιοανατολικούς ανέμους καθώς είναι ανοιχτό στα δυτικά. Για τον λόγο αυτό παραμένει

επικίνδυνο στους δυτικούς ανέμους και δεν πρέπει να χρησιμοποιείται, ενώ ένας φάρος βρίσκεται δυτικά του λιμανιού και μπροστά από το χωριό

Γαύδος Το μικρό λιμανάκι της Γαύδου που βρίσκεται 45χλμ. Νότια της Χώρας Σφακίων, προσφέρεται σαν σημείο αγκυροβόλησης για το караβάκι από τη Χ. Σφακίων και την Παλαιόχωρα που ελλιμενίζεται εκεί. Οι διευκολύνσεις του ελλιμενισμού είναι ελάχιστες και οι άνεμοι στην περιοχή είναι πολύ ισχυροί.

Νομός Ρεθύμνου

Πλακιάς. Το λιμάνι του Πλακιά παρέχει δυνατότητα αγκυροβόλησης και προστασία από νοτιοδυτικούς ανέμους. Το άνοιγμα του λιμανιού βρίσκεται στα ανατολικά και η αγκυροβόληση είναι ασφαλής μόνο όταν ο καιρός είναι ήπιος λόγω ξαφνικών και άγριων ανέμων.

Πανόραμα. Στο χωριό του Πανόρμου βρίσκεται κατά μήκος του λιμανιού σημείο αγκυροβόλησης και παρέχει προστασία από όλους τους ανέμους εκτός από ισχυρούς βόρειους και ανατολικούς, ενώ το καινούριο λιμάνι παρέχει καλή προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες και δυνατότητα αγκυροβόλησης σε όλο το μήκος της προκυμαίας. Η μόνη δυσκολία βρίσκεται στην προσβασιμότητα τον χειμώνα εξαιτίας των δυνατών κυμάτων.

Αγία Γαλήνη. Το παραθαλάσσιο αυτό θέρετρο βρίσκεται στα δυτικά του κέντρου του κόλπου της Μεσσαράς στα νότια της Κρήτης και το λιμάνι το οποίο παρέχει δυνατότητα αγκυροβόλησης βρίσκεται σε όλο το μήκος της προκυμαίας.

Μπαλί. Το Μπαλί είναι ένα παραθαλάσσιο θέρετρο 20 χλμ. ανατολικά του Ρεθύμνου στη βόρεια ακτή της Κρήτης. Ασφαλές σημείο αγκυροβόλησης είναι ανάμεσα στους δύο μικρούς ορμίσκους στη δυτική άκρη του κόλπου. Οι ορμίσκοι παρέχουν ασφαλή προστασία από βόρειους και βορειοδυτικούς ανέμους, ενώ και σε αυτό το σημείο δεν υπάρχει καλή προστασία κατά την διάρκεια του χειμώνα.

Νομός Ηρακλείου

Κόκκινος Πύργος. Το χωριό βρίσκεται 10 χλμ. ανατολικά της Αγίας Γαλήνης και το λιμάνι το οποίο ενδείκνυται για ασφαλή αγκυροβόληση σε οτιδήποτε καιρικές συνθήκες είναι στα δυτικά του χωριού.

Μάταλα. Τα Μάταλα είναι ένα σημείο αγκυροβόλησης στο ανατολικό άκρο του κόλπου της Μεσσαράς στη νότια Κρήτη, 25 χλμ. από την Αγία Γαλήνη κατά την διάρκεια όμως που ο καιρός είναι ήπιος.

Καλοί Λιμένες. Οι Καλοί Λιμένες βρίσκονται νότια της Κρήτης ανατολικά του ακρωτηρίου Λίτινος. Σαν αγκυροβόλιο παρέχει προστασία από βόρειους και δυτικούς ανέμους.

Κάτω Ζάκρος. Η Κάτω Ζάκρος είναι ένας αμμώδης κόλπος στο νοτιοανατολικό άκρο της Κρήτης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν σημείο αγκυροβόλησης μόνο όταν ο καιρός είναι καλός ενώ υπάρχουν βράχοι γύρω από την ακτή και στο μέσο του κόλπου.

Χερσόνησος. Το παραθαλάσσιο θέρετρο του Λιμένα Χερσονήσου είναι μια πολυσύχναστη πόλη όλο το χρόνο. Ο μόλος του λιμανιού δίνει δυνατότητα αγκυροβόλησης παρέχοντας καλή προστασία από βόρειους και βορειοδυτικούς ανέμους ενώ το λιμάνι είναι ανοιχτό στα ανατολικά. Δυσκολία υπάρχει στη νυχτερινή προσέγγιση του λιμανιού λόγω ανώμαλου εδάφους στο βυθό.

Νομός Λασιθίου

Σητεία. Η προκυμαία, στην οποία υπάρχει δυνατότητα αγκυροβόλησης στο λιμάνι, παρέχει αρκετά καλή προστασία από βόρειους και βορειοδυτικούς ανέμους καθώς είναι ανοιχτό στα βορειοανατολικά. Η είσοδος του λιμανιού φωτίζεται από δύο φάρους, έναν στα δυτικά και στα ανατολικά.

Ιεράπετρα. Η πόλη της Ιεράπετρας βρίσκεται στα νοτιοανατολικά Στο στενότερο σημείο του νησιού. Το λιμάνι δίνει δυνατότητα αγκυροβόλησης στην προκυμαία, όχι όμως στους νότιους ισχυρούς ανέμους. Η είσοδος σε αυτό είναι ιδιαίτερα δύσκολη κατά τη διάρκεια της νύχτας λόγω στενότητας και επικίνδυνων βράχων στο βυθό. Επιπλέον η Ιεράπετρα διαθέτει λιμενική αστυνομία και τελωνείο.

Βαϊ. Το σημείο αγκυροβόλησης του Βαϊ βρίσκεται κοντά στο φοινικόδασος στην ανατολική ακτή της Κρήτης, στο ανατολικότερο μέρος του κόλπου των Γραντών. Το δάσος φαίνεται από μακριά και ένα μικρό νησάκι βρίσκεται στα βόρεια του ορμίσκου.

Άγιος Νικόλαος. Στον Άγιο Νικόλαο υπάρχει δυνατότητα αγκυροβόλησης σε όλο το μήκος της νέας μαρίνας με εξαιρετική προστασία σε όλες τις καιρικές συνθήκες.

Ελούντα. Η πόλη της Ελούντας είναι ένα θαυμάσιο θέρετρο στις οποίες το μικρό ψαρολίμανο γεμίζει με κρουαζιερόπλοια κατά τους θερινούς μήνες, ενώ σημεία αγκυροβόλησης υπάρχουν σε όλο το μήκος της λιμνοθάλασσας. Το βάθος είναι στα 3 με 6 μέτρα και αποτελεί ένα πολυσύχναστο μέρος για ντόπιους και επισκέπτες.

Μίλατος. Το ήσυχο και μικρό χωριό της Μιλάτου βρίσκεται 16 χλμ. ανατολικά της Χερσονήσου. Κατά μήκος του μικρού λιμάνι της παρέχεται δυνατότητα αγκυροβόλησης, πλην όμως κατά τη διάρκεια ανατολικών ανέμων. Επίσης δεν υπάρχει φωτισμός και το λιμάνι είναι ρηχό

Θαλάσσιες Διαδρομές

Ακτοπλοϊκώς η Κρήτη συνδέεται από όλες της τις μεγάλες πόλεις με το λιμάνι του Πειραιά με καθημερινά δρομολόγια, ενώ υπάρχει και σύνδεση από το Ηράκλειο στη Θεσσαλονίκη και σε ορισμένα νησιά του Αιγαίου. Οι ναυτιλιακές εταιρείες της Κρήτης, οι οποίες είναι από τις μεγαλύτερες σε όλη τη Μεσόγειο που εκτελούν τέτοια δρομολόγια, είναι η ANEK LINES, η HELLENIC SEA WAYS, οι Μινωικές Γραμμές (MINOAN LINES) και η Λ.Α.Ν.Ε.

Επιπλέον, από την Κρήτη υπάρχουν τακτικά δρομολόγια προς άλλα νησιά, κυρίως κατά τη θερινή περίοδο, όπως από το Ηράκλειο το οποίο συνδέεται με Σαντορίνη, Μύκονο, Πάρο, Τήνο, και Σκιάθο. Από το Καστέλι που συνδέεται με τα Κύθηρα και την Πελοπόννησο, από τον Άγιο Νικόλαο και την Σητεία με Μήλο, Κάρπαθο και Δωδεκάνησα, ενώ στα νότια του νομού Χανίων υπάρχει σύνδεση με μικρά πλοία από Παλαιόχωρα και Χώρα Σφακίων με το νησάκι της Γαύδου και την Αγία Γαλήνη.

Οδικό δίκτυο

Μέσο του Βόρειου Οδικού Άξονα εξυπηρετείται όλη η βόρεια παραλιακή ζώνη όπου παράγεται το 79% του ακαθάριστου εισοδήματος από τουρισμό στην Κρήτη και εξυπηρετείται το 74% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας. Σημαντικές παραμένουν οι ανάγκες για βελτίωση και ολοκλήρωση του Νότιου Οδικού Άξονα που συνδέει τις σημειακές τουριστικές αναπτύξεις και τις περιοχές εντατικών καλλιεργειών με τους εγκάρσιους κάθετους άξονες.

1.3 ΛΙΤΑ ΛΟΤΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το **Ηράκλειο** είναι η μεγαλύτερη πόλη της Κρήτης. Η περιοχή είχε κατοικηθεί από τη Μινωική εποχή. Κατά την Αραβική κατάληψη της Κρήτης η πόλη οχυρώθηκε και άλλαξε το όνομά της σε **Ράμπντ ελ Χαντάκ**. Οι Βυζαντινοί το συντόμευσαν σε **Χαντάκ** και οι Ενετοί το έφθειραν σε **Κάντια**. Υπό του Τούρκους η πόλη ήταν γνωστή ως Μεγάλο Κάστρο και με το τέλος της τουρκικής κατοχής το 1898 ονομάστηκε ξανά **Ηράκλειο**.

Η παλιά πόλη χαρακτηρίζεται από ενετικά κτήρια ενώ το μικρό εσωτερικό λιμάνι, που σήμερα χρησιμεύει στους Κρητικούς ψαράδες, φυλάγεται από το Κάστρο Κούλες, για το οποίο δεν έχουμε ακριβής χρονολογία της κατασκευής του, αναφέρονται όμως ζημιές κατά το σεισμό του 1303. Το 1523 αποφασίζετε η κατεδάφιση του παλιού πύργου στην είσοδο του λιμανιού, στα πλαίσια της συνολική αναδιοργάνωσης της άμυνας του Ηρακλείου. Παρά όλες τις δυσκολίες που προέκυψαν, χτίστηκε ένα εντυπωσιακό φρούριο που είχε τη δυνατότητα να φιλοξενεί μεγάλη δύναμη πυροβολικού με στόχο την άμυνα του λιμανιού και την απόκρουση του αντίπαλου πυροβολικού σε περίπτωση πολιορκίας.

Το Ηράκλειο μέσα στους αιώνες

Η Περιφέρεια Ηρακλείου με μία έκταση των 2.641 τετραγωνικών χιλιομέτρων και έναν πληθυσμό γύρω στις 265.000, βρίσκεται ανάμεσα σε δύο

μεγάλες βουνώδης περιοχές της κεντρικής Κρήτης. Η γεωμορφολογία της σε σχέση με τις ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν, ευνοούν την αγροτική εκμετάλλευση της γης αποφέροντας έτσι μεγάλα κέρδη για την Περιφέρεια. Γι' αυτό το λόγο είναι η Περιφέρεια Ηρακλείου, τώρα, πολύ πυκνοκατοικημένη και έχει το μεγαλύτερο εισόδημα της Κρήτης. Το αποτέλεσμα αυτής της "δυνατής" οικονομίας είναι η αναπότρεπτη εξέλιξη και ανάπτυξη της πόλης του Ηρακλείου, με πληθυσμό 150.000 κατοίκων. Αποτελεί την Πρωτεύουσα της Περιφέρειας και της ευρύτερης περιοχής της Κρήτης στην οποία έχει συγκεντρωθεί το μεγαλύτερο κομμάτι της βιομηχανίας, των επιχειρήσεων και των υπηρεσιών.

Το λιμάνι και το αεροδρόμιο που υπάρχουν στο Ηράκλειο, αποτελούν τις πιο σημαντικές πύλες του νησιού. Χάρη στην ύπαρξη του μεγάλου Μινωικού κέντρου στην περιοχή, του μεγαλύτερου επίσης αρχαιολογικού θησαυρού της Κρήτης, είναι γεγονός ότι αποτελεί έναν αξιοσημείωτο παράγοντα της τουριστικής βιομηχανίας

Η τουριστική ζώνη της βόρειας περιοχής του νομού συγκεντρώνει το μεγαλύτερο σε αριθμό κλίνες από όλα τα ξενοδοχεία της Κρήτης, με πολύ καλά οργανωμένες βάσεις για το τουρισμό και επιδόσεις οι οποίες ικανοποιούν τις μεγαλύτερες απαιτήσεις.

Στο κεντρικό, λοφώδες, και στο νότιο, επίπεδο, μέρος της Περιφέρειας, υπάρχει η ασχολία με τη γεωργία και κυρίως στους ελαιώνες και τους αμπελώνες. Εκεί ωριμάζουν τα αγνά και ξακουστά προϊόντα της Κρητικής μεσογειακής κουζίνας.

Το Ηράκλειο από ψηλά...
Το Ηράκλειο σήμερα...

Περπατώντας την πόλη του Ηρακλείου

Το μεγαλύτερο μέρος του κέντρου του Ηρακλείου περιστοιχίζεται από τα **Ενετικά τείχη**, μεγάλα και επιβλητικά, διατηρούνται σε καλή κατάσταση. Κατά μήκος αυτών υπάρχουν **εφτά προμαχώνες** και **τρεις μεγαλοπρεπείς πύλες**, ανοίγματα που διευκολύνουν στη διέλευση εντός και εκτός των τειχών, που θυμίζουν πάντα στους κατοίκους αλλά και τους επισκέπτες της πόλης την κατοχή που δέχτηκε από τους Ενετούς. Επιπλέον τα τείχη αυτά είναι η ζωντανή απόδειξη του γιατί επί τουρκοκρατίας ονομαζόταν **Μεγάλο Κάστρο**. Οι παρακάτω διαδρομές θα μας βοηθήσουν να εξερευνήσουμε ένα μεγάλο μέρος της ομορφιάς και της αξίας της πόλης.

Το σύγχρονο Ηράκλειο κρατεί την παράδοση μιας από τις πιο ελκυστικές πόλεις της Μεσογείου! Καλύπτει και ικανοποιεί όλα τα γούστα και τις απαιτήσεις του επισκέπτη μα και του μόνιμου κατοίκου της. Δεν είναι τυχαίο ότι επί αιώνες ήταν το κέντρο, η μητρόπολη της Κρήτης και εξακολουθεί να κρατεί τα σκήπτρα προσφέροντας πολλές ενδιαφέρουσες δραστηριότητες και ευχάριστη καθημερινή ζωή.

Τα αξιοθέατα στο Ηράκλειο είναι πολλά αφού εδώ βρίσκονται τα αρχαιότερα μνημεία και τα δείγματα του πρώτου πολιτισμού της Ευρώπης, μαρτυρίες του Δυτικού Πολιτισμού. Στην περιοχή του Ηρακλείου, ο θεός της φιλοξενίας, ο Ζεός, έσμιξε με την πανέμορφη βασιλοπούλα την Ευρώπη, που γέννησε τους Μινωίτες βασιλιάδες και σοφούς, τους θεμελιωτές και ιδρυτές του πρώτου πολιτισμένου κόσμου της Ηπείρου μας. Στο κέντρο της πόλης βρίσκονται πολλά μνημεία των μεσαιωνικών χρόνων της Κρήτης, που δείχνουν την μεγάλη της ακμή στα χρόνια αυτά.

Ανεβαίνοντας από **το Λιμάνι** προς το κέντρο διασχίζεις τον πεζόδρομο της 25ης Αυγούστου, την "οδό της πλάνης" όπως ονομαζόταν, με τα υπέροχα διατηρητέα κτίρια της. Στον ίδιο δρόμο βρίσκεται ο **Ναός του Αγίου Τίτου**, πρώτου Επισκόπου Κρήτης, και δίπλα του το σπουδαίο μνημείο της Ενετικής λέσχης, **η Λότζια** που στεγάζει σήμερα το Δημοτικό Συμβούλιο και μέρος των Υπηρεσιών του Δήμου Ηρακλείου. Η Λότζια, που υπήρξε Λέσχη του Δούκα και των αξιωματούχων της Κρήτης, στολισμένη με γλυπτά οικόσημα, τρόπαια, με 82 μετώπες κ.ά. συγκέντρωνε επί αιώνες τους άρχοντες για την αναψυχή και τα παιγνίδια τους αλλά και τις επίσημες τελετές τους. Οι στοές της χρονολογούνται από τον 14ο αιώνα, η τελική της μορφή από τις αρχές του 17ου. Ήταν κτισμένη στην PIAZZA DEI SIGNORI (των Διοικητικών Αρχών).

Θεωρείται το κομψότερο βενετσιάνικο μνημείο, που το 1987 πήρε το πρώτο βραβείο EUROPA NOSTRA, ως το πιο καλά αναπαλαιωμένο και συντηρημένο Ευρωπαϊκό μνημείο της χρονιάς.

Νότια της Λότζιας, είναι η **Βασιλική του Αγίου Μάρκου** που κτίστηκε το 1239 στην PLAZZA DELLE BIADE (πλατεία των Σιτηρών) κι ήταν ο καθεδρικός Ναός της Κρήτης. Ανήκε στο Δούκα της και στο χώρο της θάβονταν οι Δούκες. Σήμερα ο Άγιος Μάρκος στεγάζει την Δημοτική Πινακοθήκη Ηρακλείου.

Σε απόσταση λίγων μέτρων από την Εκκλησία, βρίσκεται το περίτεχνο σιντριβάνι, γνωστό με το όνομα **"Λιοντάρια"** με τον εξαιρετικό γλυπτό διάκοσμό του με θέματα του ζωικού βασιλείου και της θάλασσας. Κτίστηκε στις πρώτες δεκαετίες του 17ου αιώνα από τον Φραγκίσκο Μοροζίνι, για να στολίσει την πλατεία αλλά και να προσφέρει πολύτιμο νερό στην μεγάλη πολιτεία.

Νοτιοδυτικά της πλατείας των Λιονταριών, σε απόσταση 100 μέτρων, βρίσκεται το Μεσαιωνικό Μοναστήρι της **Αγίας Αικατερίνης** που υπήρξε το Κρητικό Πανεπιστήμιο του Μεσαίωνα και ανέδειξε πλήθος Ευρωπαίων καλλιτεχνών, φιλοσόφων, εκκλησιαστικών πατέρων, ποιητών και συγγραφέων. Σήμερα, η Αγία Αικατερίνη στεγάζει μία πλούσια και σπουδαία συλλογή πινάκων της Κρητικής Αγιογραφίας.

Λίγα μέτρα από την Αγία Αικατερίνη ορθώνεται ο **Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Μηνά** που είναι ο προστάτης Άγιος του Ηρακλείου και διέσωσε τους Χριστιανούς της πόλης από την σφαγή, όταν οι Τούρκοι, νωρίς τον 19ο αιώνα επιχείρησαν να τους εξολοθρεύσουν. Ο ναός χτιζόταν τριάντα περίπου χρόνια και εγκαινιάστηκε το 1896 με μεγαλόπρεπες τελετές και λαμπρό εορτασμό. Δίπλα του βρίσκεται η **μικρή εκκλησία του Αγίου Μηνά**, παλαιότερη και καταστόλιστη με έξοχες αγιογραφίες στους τοίχους και εικόνες μεγάλων Αγιογράφων.

Στο κέντρο του Ηρακλείου, στο βορειοανατολικό άκρο της πλατείας Ελευθερίας βρίσκεται το μεγάλο **Αρχαιολογικό μουσείο Κρήτης**, όπου χιλιάδες επισκέπτες, βλέπουν τους αμύθητους θησαυρούς των Μινωικών, των αρχαίων, των κλασικών, των Ελληνιστικών και των Ρωμαϊκών χρόνων της Κρήτης.

Στο λιμάνι ορθώνεται μεγαλόπρεπο το φρούριο, ο **Κούλες** που επί αιώνες, προστάτευε την πολιτεία αλλά χρησίμεψε και σαν υγρή φυλακή γεμάτη από φυλακισμένους που αλυσοδεμένοι ζούσαν στις πελώριες, σκοτεινές στοές και αίθουσές του.

Δυτικά από το λιμάνι του Ηρακλείου, βρίσκεται το **Ιστορικό Μουσείο Κρήτης**, όπου φυλάσσονται οι θησαυροί των Χριστιανικών, των Βυζαντινών, των Μεσαιωνικών, και των νεωτέρων χρόνων της Μεγαλονήσου. Καλλιτεχνικά έργα του λαϊκού πολιτισμού της Κρήτης, κάποια έργα του μεγάλου ζωγράφου EL GRECO, που γεννήθηκε και σπούδασε ζωγραφική στο Ηράκλειο καθώς και αγιογραφίες της περίφημης Αγιογραφικής Κρητικής Σχολής, στολίζουν το σπουδαίο αυτό Μουσείο. Ένα πρότυπο κρητικό σπίτι και δύο αίθουσες με ενθυμήματα του μεγάλου συγγραφέα Νίκου Καζαντζάκη στεγάζονται επίσης στο ίδιο Μουσείο.

Το Ηράκλειο ζώνεται από τα πελώρια **Ενετικά Τείχη** του, που τα προστάτευαν από τους εχθρούς και ανάδειξαν την πρωτεύουσα στην πιο καλά οχυρωμένη πολιτεία της Μεσογείου. 25 χρόνια άντεξε με τα **Τείχη** της την πολιορκία των Τούρκων, που πήραν τελικά την πόλη ύστερα από προδοσία

Βενετσιάνου Μηχανικού, που τους έβαλε νύχτα, από μυστική είσοδο, μέσα στο Ηράκλειο.

Στο νότιο τείχος ορθώνεται **ο Προμαχώνας Μαρτινέγκο** όπου έχει θαφτεί ο μεγάλος Κρητικός συγγραφέας του Ζορμπά και ποιητής της "Οδύσσειας" Νίκος Καζαντζάκης, ενώ νοτιότερα βρίσκεται η **παλιά Πύλη** -είσοδος της πόλης προς τη Δυτική Κρήτη, η γνωστή **Χανιώπορτα**.

Νότια της σημερινής πόλης, βρίσκονται τα **ανάκτορα της Κνωσού**

Εκκλησίες του **χθες** και του **σήμερα, κρήνες, προμαχώνες** και **μεσαιωνικοί δρόμοι**, στολίζουν ακόμη το Ηράκλειο, που σφύζει από ζωή και κίνηση μέρα και νύχτα.....

1.4 Πολιτιστικά στοιχεία

Μουσεία του νομού Ηρακλείου

Ιστορικό μουσείο

Το ιστορικό μουσείο Ηρακλείου βρίσκεται στην βορειοδυτική πλευρά της πόλης κοντά στο λιμάνι, στην περιοχή

Μπεντενάκι. Στεγάζεται σε νεοκλασικό κτήριο (στη θέση παλαιότερου αρχοντικού ιδιοκτησίας των Φιλανθρωπικών ιδρυμάτων Α. και Μ. Καλοκαιρινού). Ιδρύθηκε από την Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών το 1953 και είχε χαρακτηριστεί ως ιστορικό το 1870.

Περιέχει αντικείμενα από τα πρώτα βυζαντινά χρόνια μέχρι τον 20^ο αιώνα. Στο υπόγειο και το ισόγειο εκθέτονται παλαιοχριστιανικά βυζαντινά και βενετσιάνικα γλυπτά, κοσμήματα, επιγραφές, επιτύμβιες στήλες, όπλα βενετικών χρόνων και όπλα που χρησιμοποιήθηκαν στις διάφορες επαναστάσεις. Επίσης έγγραφα, στολές, εικόνες, εκκλησιαστικά σκεύη και άλλα σημαντικής αξίας. Στον επάνω όροφο ο επισκέπτης μπορεί να δει περίφημα Κρητικά υφαντά, ξυλόγλυπτα έπιπλα καθώς επίσης και φωτογραφικό ιστορικό υλικό. Μια αίθουσα του μουσείου είναι αφιερωμένη στο Νίκο Καζαντζάκη όπου περιλαμβάνει χειρόγραφα έργα από τα έργα του, προσωπική αλληλογραφία του και ορισμένα από τα προσωπικά του είδη. Ορισμένα από τα εκθέματά του είναι επίσης το 'Χρυσό Βυζαντινό Νόμισμα', 'Γοτθική Κεφαλή', και 'Βυζαντινό Σκουλαρίκι'. Τέλος το μουσείο απέκτησε ένα από τα έργα του μεγάλου Κρητικού ζωγράφου Δομίνικου Θεοτοκόπουλου που

ιστορείται την Άποψη της μονής του Σινά το οποίο είναι ένα από τα πρώτα έργα του και το μοναδικό που βρίσκεται στον Κρητικό χώρο.

Η σημερινή του μορφή (19 αίθουσες, 2 αυλές, βιβλιοθήκη κ. α.) συνδυάζει νεοκλασική και μοντέρνα αρχιτεκτονική.

Συνολικά οι συλλογές που εκτίθενται είναι:

- Μεσαιωνική και Αναγεννησιακή συλλογή,
- Συλλογή Αγώνων για την Ελευθερία,
- Λαογραφική Συλλογή,
- Η αίθουσα Νίκου Καζαντζάκη και
- Η αίθουσα Εμμανουήλ Τσουδερού.

Αρχαιολογικό μουσείο

Το αρχαιολογικό μουσείο βρίσκεται στην πλατεία Ελευθερίας, στο κέντρο της πόλης και στο κέντρο του ενδιαφέροντος του κάθε επισκέπτη για την πόλη του Ηρακλείου, καθώς αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μουσεία της Ευρώπης. Το σημερινό κτήριο οικοδομήθηκε τη περίοδο 1933-1937 σε σχέδια του Π. Καραντινού, στη θέση μεγαλόπρεπου ενετικού μοναστηριού του Αγίου Φραγκίσκου που καταστράφηκε από το σεισμό του 1856. Είναι το κατεξοχήν Μινωικό μουσείο και γενικότερα καλύπτει την ιστορία του νησιού για περισσότερο από 5.500 χρόνια.

Στέγασε πολύτιμους θησαυρούς έως το 1937. Το 1952 άρχισαν οι εργασίες για την επανέκθεση και παρουσίαση των ευρημάτων από τον καθηγητή Ν. Πλάτωνα και το 1952 εκτέθηκαν ανεκτίμητα αντικείμενα. Αποτελείτε από 20 μεγάλες αίθουσες στις οποίες ξεδιπλώνεται ολόκληρος ο πολιτισμός του νησιού που ξεκινά από τους νεολιθικούς χρόνους και φτάνει ως τους τελευταίους ρωμαϊκούς χρόνους. Τα εκθέματα προέρχονται κυρίως από την κεντρική και ανατολική Κρήτη, ευρήματα από το ανάκτορο της Κνωσού, της Φαιστού, των Μαλίων, της Ζάκρου και άλλων αρχαιολογικών χώρων και τόπων της Κρήτης. Τα χιλιάδες αυτά εκθέματα αφορούν σε γενικές γραμμές σπονδικά αγγεία όπως η κεφαλή του ταύρου, ο Δίσκος της Φαιστού, αμφορείς, καμαραϊκά αγγεία, χρυσά κοσμήματα και εξαιρετικές τοιχογραφίες. Αντικείμενα μοναδικά, έργα λεπτής τέχνης φανερώνουν την υψηλή καλλιτεχνική ευαισθησία των Μινωιτών.

Μουσείο Μάχης Κρήτης και Εθνικής αντίστασης

Το Μουσείο Μάχης Κρήτης και Εθνικής Αντίστασης 1941-45 του Δήμου Ηρακλείου ιδρύθηκε και λειτουργεί από το Μάιο 1994.

Σκοπός του είναι η συγκέντρωση, διαφύλαξη και κατάλληλη έκθεση κειμηλίων της περιόδου 1941-1945 στην Κρήτη καθώς και η τεκμηρίωση και προβολή των ιερών αγώνων του Κρητικού λαού κατά τη μάχη αλλά και τη γερμανοϊταλική κατοχή.

Παράλληλα με την παρουσίαση των διαφόρων ιστορικών ντοκουμέντων το Μουσείο αποσκοπεί στην καλλιέργεια αγάπης και σεβασμού προς την ιστορία της Κρήτης.

Μουσείο Εικόνων και Κειμηλίων Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης (Αγίας Αικατερίνης του Σινά.)

Πρόκειται για ναό της Σιναϊτικής μονής της Αγίας Αικατερίνης, βορειοανατολικά του Μητροπολιτικού ναού του Αγίου Μηνά.

Ιδρύθηκε κατά τη β' βυζαντινή περίοδο και αποτέλεσε πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο από τον 15ο έως τον 17ο αι.

Σήμερα ο ναός της Αγίας Αικατερίνης λειτουργεί ως εκθεσιακός χώρος της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης με αντιπροσωπευτικά έργα της Κρητικής Αναγέννησης ανάμεσα στα οποία ξεχωριστή θέση κατέχουν οι φορητές εικόνες του Μιχαήλ Δαμασκηνού.

Επίσης εκτίθενται συλλογές με εκκλησιαστικά σκεύη, βιβλία, άμφια και αποτοιχισμένες τοιχογραφίες.

Μουσείο Φυσικής Ιστορίας.

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης λειτουργεί μέσα στα πλαίσια του Πανεπιστημίου Κρήτης καλύπτοντας όλες τις δραστηριότητες ενός πλήρους και σύγχρονου μουσείου:

Διατηρεί και αναπτύσσει συλλογές,

Πραγματοποιεί έρευνες για το φυσικό περιβάλλον,

Συνεισφέρει στην εκπαιδευτική διαδικασία όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης και

Προβάλλει στους εκθεσιακούς του χώρους τις ιδιαιτερότητες του περιβάλλοντος της Κρήτης και της Μεσογείου.

Η εντυπωσιακή του ανάπτυξη κατά την τελευταία δεκαετία αντικατοπτρίζει από τη μια τη μεγάλη ανάγκη της κοινωνίας για τη σωστή περιβαλλοντική ενημέρωση και από την άλλη τη συνέπεια και τον επαγγελματισμό των εργαζόμενων σε αυτό.

Μουσείο Εικαστικών Τεχνών.

Το Μουσείο Εικαστικών Τεχνών Ηρακλείου (Μ.Ε.Τ.Η.), ιδρύθηκε για την στήριξη κάθε πολιτιστικής και καλλιτεχνικής δραστηριότητας και ιδιαίτερα την προαγωγή και ενδυνάμωση των εικαστικών τεχνών και την προβολή του έργου των Κρητών καλλιτεχνών.

Αποτελεί ένα χώρο συγκέντρωσης και γόνιμης συνδιαλλαγής δημιουργών, φιλότεχνων αλλά και φίλων, ένας χώρος ανάπτυξης πνεύματος αλληλεγγύης, συνεργασίας και ομοψυχίας αλλά και πνευματικής και αισθητικής καλλιέργειας, επιμόρφωσης και ψυχαγωγίας. Προς αυτή την κατεύθυνση σχεδιάζονται: η διοργάνωση επιμορφωτικών και εκπαιδευτικών σεμιναρίων και διαλέξεων σε θέματα καλλιτεχνικής δημιουργίας, συνέδρια, συναυλίες, σεμινάρια, εκδόσεις, ενώ ο χώρος προσφέρεται και για εκθέσεις εικαστικών τεχνών, ανταλλαγές συλλογών, συνεργασίες με άλλα ιδιωτικά ή κρατικά μουσεία τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το μουσείο Κρητικής Εθνολογίας (κρητικό Λαογραφικό μουσείο)

Το παρόν μουσείο είναι ένα από τα μεγάλης σημασίας εθνικά μουσεία της Ελλάδας και βρίσκεται στο χωριό Βόροι κοντά στη Φαιστό. Ιδρύθηκε το 1973 από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Μεσσαράς και λειτουργεί από το 1988. το 1992 του απονεμήθηκε τιμητική διάκριση από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Το μεγαλύτερο μέρος του μουσείου χρονολογείται στην περίοδο της Τουρκοκρατίας. Οι ενότητες στις οποίες χωρίζονται τα θέματα του μουσείου αφορούν τη διατροφή- σιδερένια ή πήλινα σκεύη, κυψέλες, κνηγετικές παγίδες, την ενότητα κτηνοτροφικών και γεωργικών εργαλείων, την ενότητα αποθήκευσης των προϊόντων, την ενότητα εργαλείων για τη κατασκευή οικοδομών, συλλογή εργαλείων υφαντικής και κεραμικών, εκκλησιαστικών αντικειμένων και τέλος η ενότητα όπλων και πυρομαχικών.

ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΕΣ

Κοντά στα μεγάλα μουσεία της περιφέρειας του νομού Ηρακλείου υπάρχουν και αρκετά άλλα μουσεία και συλλογές, μικρότερα αλλά με εξίσου ποιοτικής σημασίας εκθέματα. Τα πιο σημαντικά από αυτά είναι τα ακόλουθα.

Το μουσείο εκκλησιαστικής τέχνης

Βρίσκεται στο εκκλησάκι της Αγίας Αικατερίνης, μέσα στη πόλη του Ηρακλείου, και το οποίο φιλοξενεί μοναδικά δείγματα ζωγραφικής των Κρητικών σχολών και μοναδικής αξίας αντικείμενα εκκλησιαστικής τέχνης. (περαιτέρω πληροφορίες παράβλεπε σελ. , Σιναΐτικο μοναστήρι Αγίας Αικατερίνης.)

Το μουσείο Νίκου Καζαντζάκη

Το μουσείο, αφιερωμένο στον μεγάλο Έλληνα λογοτέχνη, λειτουργεί στον τόπο καταγωγής του, στο χωριό Μυρτιά, (παλαιότερα ονομαζόταν Βαρβάρει), 15χλμ. από το Ηράκλειο. Το μουσείο κατάφερε να αναδιοργανωθεί από τον μακρινό συγγενή και φίλο του συγγραφέα, Γιώργο Ανεμογιάννη, ο οποίος κατάφερε να δημιουργήσει ένα αξιόλογο μνημείο αναφοράς στο έργο του.

Σε έναν πολύ όμορφα προσεγμένο χώρο εκτίθενται υλικό που συνδέεται με τη ζωή και το έργο του. Προσωπικά στοιχεία του συγγραφέα, χειρόγραφα, τα βιβλία του, κοστούμια και σκηνικά από διάφορα έργα του, φωτογραφικό υλικό και οπτικοαουστικό πρόγραμμα, διάρκειας 19 λεπτών (σε ελληνικά, αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ολλανδικά και ρωσικά)' το οποίο μας φέρνει πια κοντά στην προσωπικότητα και στην προσφορά του ως καλλιτέχνης.

Το μουσείο Δομήνικου Θεοτοκόπουλου

Το μικρό αυτό μουσείο, που φέρει το όνομα του μεγαλύτερου ίσως Έλληνα συγγραφέα, λειτουργεί στο ανακαινισμένο πέτρινο σπίτι όπου πιστεύεται ότι γεννήθηκε και έζησε ο ζωγράφος πριν φύγει για το Ηράκλειο. Βρίσκεται στο χωριό Φόδελε. Ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (1541-1614)

διδάχτηκε στη γενέτειρα του τη βυζαντινή ζωγραφική και εξοικειώθηκε με τη Δυτική τέχνη.

Το αρχαιολογικό μουσείο στις Αρχάνες

Είναι στεγασμένο σε ένα μη συνήθη διαμορφωμένο χώρο καθώς το κτήριο του, νεοκλασικής αρχιτεκτονικής, χτίστηκε τον 19^ο αιώνα και προοριζόταν για να στεγάσει το πρώτο σχολείο του χωριού. Η έκθεση εκτίνεται σε μια ενιαία αίθουσα, κατά μήκος των τοίχων , καθώς και σε προθήκες στο κέντρο της αίθουσας.

Τόσο η ανασκαφή του μινωικού ανακτόρου στο κέντρο του χωριού Αρχάνες όσο και οι πολυάριθμες εγκαταστάσεις στις πλαγιές και τις κορυφές του Γιούχτα, έχουν δώσει μερικά από τα πιο εντυπωσιακά ευρήματα της μινωικής Κρήτης.

Το μουσείο Λιχνοστάτης.

Βρίσκεται στο Λιμένα της Χερσονήσου και απέχει 26χλμ. από το Ηράκλειο. Αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τόπους ευδόκιμης παραδοσιακής ζωής και λαϊκής κουλτούρας της Κρήτης.

Οι αίθουσές του είναι κατάλληλα διαμορφωμένες και εμπλουτισμένες με αντικείμενα και παραδοσιακά είδη που εντυπωσιάζουν. Παράλληλα είναι και ένα φυσικό εργαστήριο, που με δυσκολία εισχωρεί η σύγχρονη τεχνολογική εξέλιξη.

Το μουσείο αγροτικής ζωής στο Πισκοπιανό.

Πρόκειται για ένα ιδιαίτερης μορφής μουσείο το οποίο στεγάζει στον ιδιαίτερο χώρο του ένα δείγμα από την καθημερινή αγροτική ζωή και κουλτούρα της Κρήτης. Απέχει 3χλμ. από το Λιμάνι Χερσονήσου και 26 από το Ηράκλειο. Πρόκειται για ένα παλιό ελαιοτριβείο που άνοιξε τις πόρτες του για να δεχτεί πολλά αντικείμενα και εργαλεία, που έχουν πάψει πια να εξυπηρετούν τις αγροτικές και επαγγελματικές ανάγκες. Σκιαγραφούν την

αγροτική κοινωνία και αποτυπώνουν το μόχθο του αγρότη και επαγγελματία δουλευτή, η αναπαλαίωση του χτίσματος και οι προσθήκες έγιναν με τη μέριμνα και τη δαπάνη της Εταιρείας Κρητικών Ιστορικών Μελετών.

Το λαογραφικό μουσείο στη Βιάννο.

Τα ευρήματα που φιλοξενεί το μουσείο στη Βιάννο αποτελούν μια ενδιαφέρουσα συλλογή από τα πιο σημαντικά υλικά και εργαλεία της ζωής στα παραδοσιακά χωριά της Κρήτης.

Το μουσείο της Γόρτυνας.

Πρόκειται για μια πλούσια συλλογή από αγάλματα η οποία εκτίθεται σε έναν ειδικό χώρο με διάφορες άλλες αρχαιότητες από τη Γόρτυνα .

Επιπλέον σε πολλά χωριά υπάρχουν μικρές θεματικές λαογραφικές ή ιστορικές συλλογές σχετικά με την ανάλογη τοπική παράδοση και κουλτούρα της εκάστοτε περιοχής. Σε πολυάριθμα μοναστήρια της περιφέρειας υπάρχουν εξέχοντες πολυτίμητες αρχαιότητες της μοναστηριακής παράδοσης της Κρήτης.

Ενυδρείο Κρήτης

Το Ενυδρείο Κρήτης μέρος του **Θαλασσόκοσμου** είναι ένα από τα μεγαλύτερα κτιριακά συγκροτήματα θαλάσσιας έρευνας, τεχνολογίας και αναψυχής της Μεσογείου. Ανήκει στο Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών (ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε.)

Φιλοξενούνται περισσότερα από 2.500 άτομα ψαριών και ασπόνδυλων που αντιστοιχούν σε 200 περίπου είδη της Μεσογείου, μέσα σε δεκάδες δεξαμενές,

διαφόρων μεγεθών, αναπαριστώντας πάντα φυσικούς βιότοπους. Τα θαλάσσια είδη ξεκινούν από τους μεγάλους θηρευτές των θαλασσών, τους καρχαρίες, μέχρι τους μικροσκοπικούς ιππόκαμπους. Ένα ταξίδι που ξεκινά από τη Μεσόγειο και φτάνει έως και την Ερυθρά Θάλασσα. Δίνεται επίσης η δυνατότητα πληροφόρησης μέσω των οθόνων αφής και τις υποβρύχιες τηλεχειριζόμενες κάμερες στο εσωτερικό των ενυδρείων.

Στην έξοδο υπάρχει πάντα χώρος καφέ και φαγητού με ειδυλλιακή θέα τη θάλασσα όπως επίσης και κατάστημα με αναμνηστικά είδη.

Αρχαιολογικές τοποθεσίες

Κνωσός

Το πανάρχαιο μινωικό ανάκτορο της Κνωσού βρίσκεται 5χλμ. νοτιοανατολικά του Ηρακλείου και αποτελεί το πιο μεγαλοπρεπές και εντυπωσιακό μινωικό ανάκτορο της Κρήτης καθώς και το σημαντικότερο πόλο έλξης για τους τουρίστες. Στο χώρο αυτό γεννήθηκε και άνθισε ο αρχαιότερος πολιτισμός της Ηπείρου μας.

Είχε κατοικηθεί ήδη από τη νεολιθική εποχή, η έκταση της πόλης ήταν 30 στάδια και ο πληθυσμός έφτανε τις 80- 100.000 κατοίκους. Ο χώρος του ανακτόρου κάλυπτε 22.000 τ. μ. τα οποία πλαισιώνονταν από μεγαλόπρεπα δαιδαλώδη οικοδομήματα, βασιλικά ανάκτορα, στολισμένα με

πολύχρωμες τοιχογραφίες, με θέματα από παρμένα από τη ζωή του παλατιού, όπως ταυρομαχίες, θρησκευτικές εκδηλώσεις κ.α.

Οι πρώτες ανασκαφές έγιναν από τον αρχαιολόγο Ηρακλειώτη Μίνωα Καλοκαιρινού το 1878. Επόμενος ερευνητής που διενήργησε επιστημονικές ανασκαφές στην Κνωσό ήταν ο Άγγλος αρχαιολόγος Α. Evans. Οι εργασίες άρχισαν το 1900 και κράτησαν 35 ολόκληρα χρόνια. Μαζί με το ανάκτορο ανακαλύφθηκε και ένας μεγάλος αριθμός από σφραγίδες, πιθάρια, αγγεία, ειδώλια, αμφορείς κ.α. Το ενδιαφέρον όμως του Evans δεν περιορίστηκε στο έργο των ανασκαφών αλλά βοήθησε στο αναστηλωτικό έργο, στη διάσωση

και διατήρηση των ερειπίων που διαφορετικά θα είχαν καταστραφεί. Ο Μινωικός πολιτισμός γενικά προκαλεί επάξια το θαυμασμό όλων: ζωγραφική, αρχιτεκτονική, κεραμική, θέατρο, εμπόριο με Λιβύη και Αίγυπτο, τα αγνίσματα, το νόμισμα- ίσως το αρχαιότερο στο κόσμο!

Φαιστός

Η Φαιστός αποτελεί μια από τις αρχαιότερες και σπουδαιότερες πόλεις της Κρήτης, χτισμένη σε ένα λόφο στο δυτικό τμήμα της Μεσσαράς και σε απόσταση 62χλμ. από το Ηράκλειο. Κατά τη Μινωική εποχή ήταν η πρωτεύουσα της Μεσσαράς και αποτελούσε σημαντικό θρησκευτικό, διοικητικό και οικονομικό κέντρο της περιοχής.

Το πρώτο ανάκτορο άρχισε να χτίζεται περίπου το 1900 και η έκταση του καλύπτει 18.000 τ. μ. , το οποίο δέχτηκε τις καταστροφικές συνέπειες του σεισμού του 1700. Στην ίδια θέση ξαναχτίστηκε άλλο μεγαλύτερο και επιβλητικότερο δεχόμενο και αυτό καταστροφές από σεισμό όπως μαρτυρούν νεότερα στοιχεία. Οι κτήσεις της Φαιστού επεκτείνονταν από το ακρωτήριο Λίθινο μέχρι το ακρωτήριο Μέλισσα του νομού Ρεθύμνου. Στη Φαιστό ανήκαν και τα νησιά Παξιμάδια. Όπως συνέβαινε την εποχή εκείνη μεταξύ των γειτονικών πόλεων έτσι και οι σχέσεις της Φαιστού δεν ήταν ποτέ αρμονικές με την Γόρτυνα, η οποία τελικά κατέκτησε και κατάστρεψε τη Φαιστό το 180 π.Χ. Είχε καταφέρει να κόψει δικά της νομίσματα με παραστάσεις παρμένες από τη Κρητική μυθολογία.

Από τη στιγμή που ξεκίνησαν οι ανασκαφές στο χώρο αυτό αποκαλύφθηκαν μεγάλα τμήματα του ανακτόρου όπως επιβλητικά προπύλαια, πυκνές κιονοστοιχίες, φωταγωγοί καθώς και πλήρες αποχετευτικό και υδρευτικό σύστημα. Επίσης θησαυροφυλάκια, λατρευτικοί χώροι, αποθήκες, εργαστήρια

καλλιτεχνών. Αρκετά καμαραϊκά αγγεία, αντικείμενα μινωικής, γεωμετρικής και ελληνιστικής περιόδου.

Γόρτυνα

Η αρχαία πόλη της Γόρτυνας βρίσκεται στο χωριό Άγιοι Δέκα του Ηρακλείου. Αποτελούσε μια από τις μεγαλύτερες και πλουσιότερες πόλεις της Κρήτης όπως μαρτυρεί ακόμα και σήμερα η μεγαλοπρέπεια των ερειπίων της. Την ακμή την έζησε κατά τους αρχαϊκούς και κλασσικούς χρόνους, ενώ η μεγαλύτερη σημειώθηκε κατά την περίοδο της ρωμαϊκής κυριαρχίας. Το τέλος της πόλης σημειώθηκε κατά την αντίσταση που πρόβαλε απέναντι στους Σαρακηνούς μετά το 824 μ. Χ. και έκτοτε δεν κατοικήθηκε ποτέ ξανά. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα η Γόρτυνα έκοψε τα πιο πολύτιμα νομίσματα στη Κρήτη.

Άγια Τριάδα

Βρίσκεται 3χλμ. βορειοδυτικά της Φαιστού και πιθανόν να αποτελούσε θερινή κατοικία των βασιλέων της Φαιστού. Μια μικρή πόλη το ίδιο όμως πλούσια και λαμπρή όπως αρμόζει σε βασιλείς. Οι ανασκαφές έχουν αναδείξει το μινωικό ανάκτορο, τη πόλη και τα νεκροταφεία. Το ανάκτορο διέθετε πολύθυρα διαμερίσματα, φωταγωγούς, κλιμακοστάσια, εξώστες, διαδρόμους και στοές. Υπήρχαν ακόμα ιερά, θησαυροφυλάκια και αρχαιοφυλάκια. Όλα μαρτυρούν μια μικρή αλλά μεγαλόπρεπη βασιλική πόλη με περίφημες τοιχογραφίες στους ιερούς χώρους, τάλαντα από χαλκό και ανάγλυφα αγγεία.

Μάλια

Ο αρχαιολογικός χώρος των Μαλίων με το ανάκτορο βρίσκεται 3χλμ. ανατολικά από την ομώνυμη πόλη. Το ανάκτορο χτίστηκε το 1900 π.Χ. την ίδια περίοδο με τα ανάκτορα της Κνωσού, της Φαιστού και της Ζάκρου και χαρακτηρίζονται με πολλές ομοιότητες. Ήταν διώροφο και η έκταση που

κάλυπτε ήταν 8.000 τ. μ. Είναι γνωστό για τον μεγάλο αριθμό αποθηκών και πολλών μικρών εργαστηρίων. Ανάμεσα στα ευρήματα που έδωσε ο χώρος είναι και το εξαιρετο χρυσό κόσμημα των μελισσών , το οποίο αποτελεί έξοχο δείγμα της χρυσοχοϊκής τέχνης. Είναι συνδεδεμένο με νεκρική λατρεία και βρίσκεται στο αρχαιολογικό μουσείο Ηρακλείου.

Τύλισος

Η πόλη Τύλισος βρίσκεται 16χλμ. δυτικά του Ηρακλείου και διατηρεί το όνομά της για χιλιάδες χρόνια. Οι κατοικίες απαρτίζονταν από μεγάλες και πολλές αίθουσες και διαδρόμους, υπήρχαν δεξαμενές, ιερά, και μεγάλες αποθήκες χαρακτηριστικά γνωρίσματα πολυτελών κατοικιών. Η Τύλισος κατάφερε να κόψει δικά της νομίσματα, γεγονός που δείχνει την οικονομική της δύναμη.

Συνοψίζοντας την αναφορά που αναπτύξαμε όσον αφορά της αρχαιολογικές τοποθεσίες του νομού, αξίζει να σημειώσουμε ότι εκτός από τα ανακτορικά κέντρα και της σημαντικές πόλεις, στις οποίες αναφερθήκαμε προηγουμένως, οι αρχαιολογικοί θησαυροί του Ηρακλείου και της Κρήτης γενικότερα δεν τελειώνουν εκεί. Υπάρχουν πολυάριθμοι άλλοι τόποι στο νομό που παρουσιάζουν αρχαιολογικό ενδιαφέρον και αποτελούν σε πολλές περιπτώσεις χαρακτηριστικό γνώρισμα της κάθε περιοχής αλλά και τον θαυμασμό των κατοίκων και επισκεπτών.

Ιστορικές τοποθεσίες

Ο Προμαχώνας Μαρτινέγκο

Ο Προμαχώνας Μαρτινέγκο βρίσκεται στη δυτική πλευρά του Ηρακλείου πάνω σε ένα υψηλό λόφο και ορθώνεται σαν ακρόπολη. Κατά την περίοδο της πολιορκίας από τους Τούρκους ο αμυντικός του ρόλος ήταν ιδιαίτερα σημαντικός. Σήμερα βρίσκεται εκεί ο τάφος το μεγάλου συγγραφέα και διανοητή Νίκου Καζαντζάκη, σε έναν πολύ όμορφο και προσεγμένο χώρο.

Εκτός από τον συγκεκριμένο Προμαχώνα διατηρούνται ακόμα άλλοι έξι με διαφορετική φυσική χρήση, καθώς και δύο πύλες. Η πύλη των Χανίων ή 'Χανιόπορτα' η οποία λεγόταν και 'πύλη του Παντοκράτορα' κατά τη περίοδο της Βενετοκρατίας και Καινούρια πόρτα 'πύλη του Ιησού' προς το νότιο μέρος των τειχών.

Ο Κούλες (Rocca al mare ή Castello a Mare)

Το φρούριο του Κούλε είναι ένα από τα πιο επιβλητικά βενετικά μνημεία της Κρήτης. Επικράτησε με αυτό το όνομα το οποίο του έδωσαν οι Τούρκοι. Βρίσκεται στην είσοδο του βενετικού μνημείου-λιμανιού της πόλης με σκοπό να το προστατέψει από τις θαλάσσιες επιδρομές , διότι εκτός από την εμπορική του αξία ήταν και λιμάνι σημαντικής στρατηγικής σημασίας. Χτισμένο στα ερείπια παλαιότερου φρουρίου στο βόρειο άκρο μιας σειράς βράχων και υφάλων και δομημένο σε ογκόλιθους, η ανέγερση του κράτησε 17 χρόνια (1523-1540). Διώροφο με μεγάλους σε πάχος τοίχους που το χωρίζουν σε 26 αίθουσες, κατάλληλες ως αποθήκες τροφίμων και

πολεμοφοδίων. Υπήρξε κατοικία του Καστελάνου των καπετάνιων και των αξιωματικών της φρουράς. Σύμφωνα με παλαιότερη εκδοχή στην αριστερή πλευρά της μεγάλης αίθουσας είχε ταφεί ο πρωτεργάτης της επανάστασης του 1770 Ι. Δασκαλογιάννης. Σήμερα το φρούριο είναι καθημερινά επισκέψιμο.

Ιστορικά Μνημεία

Το κτήριο "Loggia"

Η λέσχη των Βενετών ευγενών του Χάνδακα έπαιζε πάντα σπουδαίο ρόλο στη διοικητική και κοινωνική ζωή της πόλης. Το κτήριο ήταν διώροφο με ορθογώνια κάτοψη και είχε ανοιχτή στοά στο ισόγειο, σχεδιασμένο με 2 διαφορετικούς αρχιτεκτονικούς ρυθμούς: δωρικό για το ισόγειο και ιωνικό για ιωνικό για τον όροφο. Το κτήριο καταστράφηκε και ξαναχτίστηκε τρεις φορές. Ο Francesco Morosini ανακατασκεύασε τη Loggia στη θέση όπου σώζεται σήμερα, με τη προσθήκη ενός νέου κτίσματος για τη φύλαξη όπλων, την Armeria. Σήμερα στεγάζονται οι υπηρεσίες του Δημαρχείου της πόλης.

Η Κρήνη "Morosini"

Η Κρήνη "Morosini" ή Λιοντάρια αποτελούσε μαζί με το αντίστοιχο υδραγωγείο ένα σημαντικό τεχνικό και αισθητικό επίτευγμα. Ο γενικός προβλεπτής Francesco Morosini με τους τεχνικούς Zori Corner, Raffaello Monnani, και Francesco Basilicata έφεραν το νερό από τους πρόποδες του Γιούχτα κατασκευάζοντας διάφορα τεχνικά έργα, επάνω στους οποίους διαμορφώθηκε ο αγωγός προσαγωγής του νερού. Η Κρήνη εγκαινιάστηκε με μεγάλη επισημότητα το 1628.

Στις μέρες μας έπειτα από την απαραίτητη

συντήρηση του και ανάπλαση της πλατείας αποτελεί ένα από τα στολίδια της πόλης.

Μέρος 2^ο

2. Η Θρησκεία στη Κρήτη – θρησκευτικές υποδομές νομού Ηρακλείου.

2.1 Η διάδοση του χριστιανισμού στη Κρήτη

Ο τρόπος με τον οποίο οι αρχαίοι Κρήτες λάτρευαν τους θεούς τους, σε σπήλαια και σε ιερά κορυφής, μεταφέρθηκε στις όλο και νεότερες γενιές και άρχισε να διαδίδεται ο Χριστιανισμός. Οι Χριστιανοί της Κρήτης έχτιζαν συχνά στις ίδιες θέσεις που οι πρόγονοί τους έφτιαχναν τους τόπους λατρείας και πολλές φορές με τις ίδιες πέτρες που είχαν λαξεύσει τα χέρια των αρχαίων μαστόρων. Οι αρχαίες συνήθειες ενσωματώθηκαν στις καινούριες και επιβιώνουν ακόμα και σήμερα ως εκπληκτικά μνημεία της θρησκευτικής παράδοσης των Κρητών. Οι αρχαίοι Κρήτες και οι Μινωίτες λάτρευαν ακόμα και ιερά δέντρα και το ίδιο κάνουν ακόμα και σημερινοί Κρητικοί... οι καλόγριες στέκονται με κατάνυξη και δέος μπροστά στο ιερό δέντρο προσεύχονται κάτω από τα φύλλα μιας μυρτιάς, κρεμούν στο κορμό και στα κλαδιά της αφιερώματα, όπως ακριβώς έκαναν και οι αρχαίοι πρόγονοί τους.

Από το 10 αιώνα και μετά τα χριστιανικά μνημεία της Κρήτης πολλαπλασιάζονται. Οικοδομούνται ναοί σύμφωνα με την βυζαντινή αρχιτεκτονική και αρχίζει να διαδίδεται η χριστιανική τέχνη. Οι τοιχογραφίες των ιερών ναών είναι θαυμάσιες και ανοίγουν το δρόμο εκείνο οδηγεί λίγο αργότερα στο θαύμα της Κρητικής ζωγραφικής σχολής. Τη περίοδο της Ενετοκρατίας που διήρκησε μέχρι το 1669, έτος κατά το οποίο ολοκληρώθηκε η κατάληψη του νησιού από τους Τούρκους, ήταν η περίοδος με την εντονότερη θρησκευτική ζωή. Εκατοντάδες μοναστήρια λειτουργούν στο νησί με μερικές χιλιάδες μοναχούς. Ένας απέραντος μνημειακός πλούτος που αποτελεί και σπουδαίο πολιτισμικό στοιχείο. Πολλά Κρητικά μοναστήρια αποτελούν πλέον όχι μόνο θρησκευτικά κέντρα αλλά και εστίες πολιτισμού και εθνική συνειδητοποίησης. Σπουδαίοι αγιογράφοι αναλαμβάνουν την

τοιχογράφηση των ιερών ναών και σε πολλά μοναστήρια λειτουργούν εργαστήρια αντιγραφής βιβλίων καθώς και σχολεία. Ο Άγγελος, έργα του οποίου βρίσκονται σε μονές της κεντρικής Κρήτης και ο Μιχαήλ Δαμασκηνός, αποτελούν δύο από τα πιο λαμπρά παραδείγματα μεγάλων ζωγράφων που εικονογράφησαν εικόνες για τα μοναστήρια. Την ίδια περίοδο, στο Χάνδακα, λειτουργούν δεκάδες εργαστήρια ζωγραφικής που φιλοτεχνούν εικόνες για όλο τον ορθόδοξο κόσμο, αλλά και για τους καθολικούς που φαίνονται να εντυπωσιάζονται με τις εξαυλωμένες μορφές των αγίων και των μαρτύρων.

Σε όλο το νησί σώζονται σήμερα περίπου 850 τοιχογραφημένοι ναοί. Λειτουργούν ακόμη 43 μοναστήρια, αριθμός πολύ μικρός εάν σκεφτούμε ότι πριν από την άλωση της Κρήτης από τους Τούρκους είχαν λειτουργήσει στο νησί πάνω από 700 μοναστικά κέντρα. Άλλα χρησιμοποίησαν σαν στάβλους και άλλα κατεδάφισαν γιατί από εκεί ξεκινούσε η αντίσταση εναντίον τους.

Τα μοναστήρια του νομού Ηρακλείου πέρα του ότι βρίσκονται σε τοποθεσίες εξαιρετικού φυσικού πλούτου και σε σχετικά απομονωμένες πλαγιές των ορεινών όγκων, μας προσφέρουν σήμερα τη δυνατότητα να απολαύσουμε πολιτιστικούς θησαυρούς, που δεν είναι εύκολο να συναντήσουμε συχνά και να νοιώσουμε το σκίρτημα της έντονης θρησκευτικής ζωής μέσα από τους αυστηρούς κανόνες του μοναχισμού.

Τα πιο γνωστά μοναστήρια του νομού Ηρακλείου, για τα οποία γίνεται εκτενής αναφορά παρακάτω είναι: η Κερά Χερσονήσου, ο Άγιος Γεώργιος Γοργολαΐνη Ασίων, η Παλιανή στο Βενεράτο, η Αγία Ειρήνη Κρουσώνα, ο Άγιος Γεώργιος Επανωσήφη, η Μονή Αγκαράθου, η Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Κουδουμά, η Μονή Απεζανών, η Μονή Παναγιάς Καλυβιανής, Η Μονή Παναγιά Οδηγήτριας, Η Μονή Σαββαθιανών, η Μονή Βροντησιού στο Ζαρό, η Μονή Βαρσαμονέρου στα Βορίζια, η Αγία Αικαταρίνη Σιναιτών Ηρακλείου, ο Άγιος Παντελεήμονας Φόδελε.

2.2 ΊΔΡΥΣΗ, ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Γνωστά τα μοναστήρια της Ορθόδοξης Ανατολής από τον 5ο αιώνα ακόμα δεν έπαυσαν να αποτελούν πόλο έλξης και εξέδρα προσανατολισμού για τους πιστούς χριστιανούς. Ιδιαίτερα στη Χριστιανική Κρήτη που η μοναστική ζωή είναι γνωστή από τη πρώτη Βυζαντινή περίοδο, όμως δε σώθηκαν μέχρι σήμερα στοιχεία ή μαρτυρίες για να επιβεβαιώνουν τη δημιουργία μοναστικών κέντρων στο νησί. Τα παλαιότερα μοναστήρια, όπως βεβαιώνουν οι πηγές, ιδρύθηκαν στη Β' Βυζαντινή περίοδο (961-1204) αφού ήδη από το 1211 μ.Χ. που εγκαταστάθηκαν οριστικά οι Βενετοί στη Κρήτη τα τότε Μοναστήρια που λειτουργούσαν στήριξαν την Ορθοδοξία και φύλαξαν καλά την εθνική συνείδηση των Κρητικών. Έστησα το ανάστημά τους απέναντι στο νέο κατακτητή που αποκεφαλίζοντας τη Κρητική Εκκλησία προσπάθησε να νομιμοποιήσει τη κυριαρχία του απομακρύνοντας τους Ορθόδοξους Ιεράρχες. Οι Ενετοί απέτυχαν στη προσπάθειά τους να εκμεταλλευτούν αποικιοκρατικά το νησί. Η αντίσταση του λαού αφενός και η στήριξη του ορθόδοξου μοναχισμού αφετέρου, κυρίως από ανθρώπους λόγιους κληρικούς και λαϊκούς, δεν επέτρεψαν στον κατακτητή να πραγματοποιήσει τα σχέδιά του.

Ενώ κατά τον 15ο και 16ο αιώνα εξακολουθούν να ισχύουν απαγορευτικά μέτρα στη Κρήτη, λειτουργούν παλιά Μοναστήρια. Παράλληλα ο φόβος των επερχόμενων Τούρκων και η διαφαινόμενη κυριαρχία τους, έκανε τους Ενετούς να παραχωρήσουν θρησκευτικά προνόμια στους Κρητικούς, για να πλησιάσουν και να ενισχύσουν έτσι την άμυνά τους. Η κατά Χριστόν Μοναχική Ζωή γίνεται πλέον εντονότερη με την παραχώρηση μιας θρησκευτικής ελευθερίας. Νόμοι των Ενετών απαλλάσσουν τους νέους από την "αγγαρεία τη θάλασσας". Εκατοντάδες Κρητικοί τότε γίνονται μοναχοί για να αποφύγουν να κάνουν κουπί στις Βενετσιάνικες γαλέρες. Όσοι δεν γίνονται δεκτοί από κάποια οργανωμένα Κοινόβια, ιδρύουν δικά τους ή αναστηλώνουν παλαιότερα και κατοικούν σε αυτά.

Καθώς δεν παρενοχλούνται , παρουσιάζεται μια μεγάλη άνθηση, αφού 1.000 περίπου μοναστήρια με 6.000 μοναχούς λειτουργού εκείνη την εποχή

στη Μεγαλόνησο Κρήτη. Παράλληλα στα μεγάλα μοναστικά κέντρα του νησιού έζησαν σπουδαιίοι ιερωμένοι οι οποίοι αξιώθηκαν να γίνουν Επίσκοποι και Πατριάρχες, όπως ο Κύριλλος ο Λούκαρις, ο Πατριάρχης Κων/πόλεως, ο Μελέτιος ο Πηγάς, ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας από τη Μονή Παναγιάς Αγκαράθου κ.α.

Στην κατάκτηση της Κρήτης από τους Τούρκους (1669-1898), και την παραμονή τους σε αυτή δεν υπάρχει κάτι διαφορετικό από την Ενετοκρατία. Καταστράφηκαν τα περισσότερα από 1.000 μοναστήρια που υπήρχαν πριν από το 1645 και επιβίωσαν ελάχιστα. Όσα έγιναν Σταυροπηγιακά, κατά τη παραχώρηση των Τουρκικών προνομίων, καταστράφηκαν εκ νέου κατά τη διάρκεια των Κρητικών Επαναστάσεων (1811-1898). Στην περίοδο της Αιγυπτιακής κυριαρχίας του Μωχάμετ Άλη (ή Μεχμέτ Αλή) (1831-1841), επιτράπηκαν οι επισκευές για κάποια μοναστήρια που είχαν χτιστεί παλιότερα.

Όμως παρά την αναγνώριση της θρησκευτικής ελευθερίας στο νησί μετά τα προνόμια του Χάττι Χουμαγιούν (1856), υπήρξαν αρκετές καταστροφές και βεβηλώσεις Μοναστηριών από τους Τούρκους.

Το 1871 συντάσσεται στην Κωνσταντινούπολη ο "Διοργανισμός των εν Κρήτη Ιερών Μονών" που ενίσχυσε την οργάνωση των 50-60 Μοναστηριών τα οποία είχαν απομείνει. Την ακριβή οργάνωση ανέλαβαν οι αρχιερείς, οι Δημογεροντίες και τα συμβούλια των Μονών που λειτουργούν ως τα τέλη του 19ου αιώνα. Από το 1898 και μετά διοικούνται όλα από νόμους της Κρητικής Πολιτείας αρχικά έως το 1913. Από το 1913 και μέχρι σήμερα υπάρχει συνεννόηση της Εκκλησιαστικής Πολιτείας Οικουμενικό Πατριαρχείο και την Εκκλησία της Κρήτης. Η συνεννόηση αυτή αφορά στη Διοίκηση και στην εποπτεία των μοναστηριών που είναι σε λειτουργία σήμερα στο νησί.

Σήμερα τα κυριότερα και μεγαλύτερα μοναστήρια που λειτουργούν στο νησί είναι 43, από τα οποία 30 είναι ανδρικά και 13 γυναικεία, με ολιγάριθμους μοναχούς και μοναχές.

Παρακάτω σημειώνουμε τα κυριότερα Μοναστήρια που λειτουργούν στη Κρήτη.

A) Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης

Σήμερα στην Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης εκτός από 125 Ενοριακούς Ναούς, τα 300 παρεκκλήσια, τα 360 εξωκλήσια, τους 85 κοιμητηριακούς ναούς, τους 125 ιδιωτικούς ναούς και τους 45 μοναστηριακούς ναούς, λειτουργούν 7 ανδρικά μοναστήρια, 3 γυναικεία και 6 ησυχαστήρια.

ΑΝΔΡΩΕΣ ΜΟΝΕΣ

Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Αγκαράθου
Μονή Αγίου Γεωργίου Επανωσήφη
Μονή Αγίου Ιωάννου Θεολόγου Ανωπόλεως
Μονή Αγίου Παντελεήμονα Φόδελε
Μονή Αγίου Γεωργίου Γοργολαίνη
Μονή Οσίας Ειρήνης Χρυσοβαλάντου

ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΜΟΝΕΣ

Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Παλιανής
Μονή Γεννεσίου Θεοτόκου Σαββαθιανών
Μονή Αγίας Ειρήνης Κρουσώνα

ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΑ

Αγίων Θεοδώρων
Αγίων Πάντων Λουτρακίου
Εισοδίων Θεοτόκου Ροδιάς
Αγία Φωτεινή Ελληνοπεραμάτων
Γεννεσίου Θεοτόκου Παντάνασσας
Γεννεσίου Θεοτόκου Σγουροκεφαλίου Πεδιάδος

Β) Ιερά Μητρόπολη Γορτύνης και Αρκαδίας

Σήμερα στη Ιερά Μητρόπολη Γορτύνης και Αρκαδίας ανήκουν 108 Ενοριακοί Νομοί, 65 παρεκκλήσια, 745 εξωκλήσια, 60 Κοιμητηριακοί Ναοί, 10 Μοναστηριακοί Ναοί και λειτουργούν επίσης 5 ανδρικά και 1 γυναικείο μοναστήρι.

ΑΝΔΡΙΚΑ

Μονή Βροντησίου

Μονή Οδηγητρίας

Μονή Απεζανών

Μονή Κουδουμά

Μονή Αγίου Νικολάου Ζαρού

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ

Μονή Παναγιάς Καλυβιανής

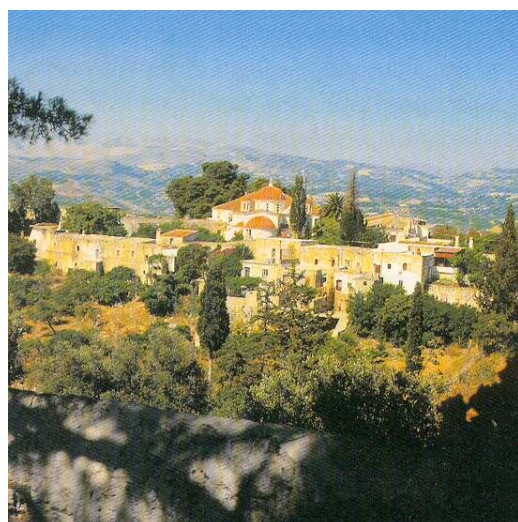
2.3 Θρησκευτικές υποδομές

Μοναστηριακές εγκαταστάσεις στην **Περιφέρεια Ηρακλείου**

(Μονές οι οποίες λειτουργούν. Αναφέρονται επίσης και τα μοναστήρια-εξαρτήματά τους τα οποία δεν λειτουργούν.)

Ανδρώες Ιερές Μονές

Μονή Αγκαράθου

Η μονή Αγκαράθου είναι αφιερωμένη στην Παναγία και βρίσκεται σ' ένα πετρώδες ύψωμα 23χλμ. έξω από το Ηράκλειο ανάμεσα στα χωριά Σγουροκεφάλι και Σαμπάς της επαρχίας Πεδιάδος. Παρότι ο χρόνος ίδρυσης δεν είναι ακριβώς γνωστός, η ύπαρξη της είναι γνωστή από το 1504. Είναι από τα παλαιότερα μοναστήρια της Κρήτης με σημαντική πνευματική, ιστορική και κοινωνική παρουσία στη ζωή ολόκληρου του νησιού. Η μεγάλη της ακμή παρουσιάστηκε κατά την περίοδο της ενετοκρατίας η οποία κόπηκε για 200 χρόνια στην περίοδο της τουρκοκρατίας. Κατά την διάρκεια αυτή σχηματίστηκε εκεί επαναστατικό σώμα, έπαιξε το ρόλο του φιλόπτωχου ταμείου, λειτούργησε ως αλληλοδιδασκτικό σχολείο, και έγινε ορμητήριο αγωνιστών κατά την επανάσταση του 1866. Ο ναός ανοικοδομήθηκε το 1894 και με το τέλος της τουρκοκρατίας άρχισε μια νέα περίοδος ακμής έως σήμερα όπου έχουν εγκατασταθεί στη μονή νέοι μορφωμένοι μοναχοί, πτυχιούχοι πανεπιστημιακών σχολών. Οι ιστορικές συγκυρίες συνέτειναν ώστε να αναπτυχθεί η μονή και να αποκτήσει τεράστιες εκτάσεις γης στους νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου. Τα εξαρτήματα αυτά ήταν:

1. *Της Κυρίας Ελεούσας στο Βορίτσιο*: πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα μοναστήρια – εξαρτήματα της Μονής Αγκαράθου. Επρόκειτο για ένα μοναστήρι φρουριακού τύπου στο οποίο διατηρούνται ακόμα οι πολεμίστρες, το καθολικό στη μέση του περιβόλου, τρεις τάφοι μοναχών ή ηγουμένων αλλά δυστυχώς όχι οι σκεπές του και τα κελιά των μοναχών.

2. *Η Κερά Λημνιώτση*: κατά τα φαινόμενα αρχικά λειτουργούσε ως ανεξάρτητο. Ήταν μοναστήρι γυναικών. Δεν είναι γνωστό το πότε καταστράφηκε, πιθανότατα όμως - όπως τα περισσότερα μοναστήρια της Βενετοκρατούμενης Κρήτης – δεν άντεξε την τουρκική λαίλαπα του 1645-1669. Το μοναστήρι αφού ερημώθηκε έπειτα διαλύθηκε. Το ίδιο και τα κελιά, τα υπόλοιπα κτήριά του και τα χωράφια καλλιεργήθηκαν. Το καθολικό άντεξε περισσότερο αλλά υπέστη σημαντικές φθορές.

3. *Άγιος Γεώργιος στις Χοχλακιές*: Το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου ήταν χτισμένο σε μια άγονη πετρώδη αλλά κατάφυτη από πεύκα και αγριολούλουδα περιοχή. Ο ναός είναι χτισμένος στη κορυφή του υψώματος ενώ το μόνο κτίσμα που σώζεται σήμερα γύρω από το ναό είναι μια θολωτή δεξαμενή, κτίσμα της τελευταίας δεκαετίας της Ενετοκρατίας.

4. *Αγία Τριάδα στην Επισκοπή*: Πρόκειται για ένα κτηριακό συγκρότημα που τα υπόλοιπα κτήρια πλην του ναού σώζονται σε μορφή ερείπιων. Δεν είναι γνωστό αν ποτέ υπήρξε ανεξάρτητο πριν γίνει εξάρτημα της Αγκαράθου. Η κατασκευή του είναι πολύ φροντισμένη και σε συνδυασμό με τα ερείπια των χτισμάτων δείχνουν ότι ήταν κάτι περισσότερο από ένα απλό ξωκλήσι.

5. *Άγιος Γεώργιος Καβού*: Παρέμεινε υπό την εξουσία της μονής μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα οπότε και η περιουσία του περιήλθε στο Εφεδρικό Ταμείο Ηρακλείου. Τα ερείπιά του μαρτυρούν ότι υπήρξε μοναστήρι φρουριακού τύπου, χτισμένο πάνω σε ύψωμα, με κεντρική είσοδο από τη δυτική πλευρά. Από όλο το συγκρότημα σήμερα σώζεται ο μονόκλιτος ναός, η κεντρική είσοδος και τα ερείπια κελιών βόρειας πλευράς.

Μονή Αγίου Ιωάννου Καλλέργη

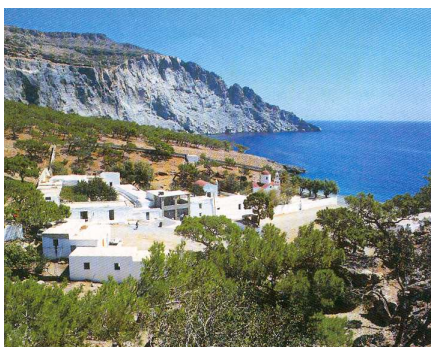
Το μοναστήρι του Αγίου Ιωάννου στην περιοχή Καλλέργη είναι το μοναδικό που λειτουργεί στην συγκεκριμένη περιοχή καθώς πρόκειται για ένα χώρο όπου ευνοήθηκε ο μοναχισμός λόγω

της γαλήνης που προσέφερε μακριά από οικισμούς και χωριά. Υπάγεται στη κοινότητα Σμαρίου και βρίσκεται κοντά στο Καστέλι Πεδιάδος. Απέχει από το Ηράκλειο περίπου 38χλμ.

Η μονή είχε περάσει περίοδο ερήμωσης και εγκατάλειψης. Οι πρώτες γραπτές μαρτυρίες για τη μονή προέρχονται από το 1874. ο Ι. Μ. Καραβαλάκης τονίζει ότι η μονή χτίστηκε στα μέσα του περασμένου αιώνα όπως αναφέρει ο Μ. Παρλαμάς, σε χώρο παλαιότερης μονής. Την άποψη αυτή στηρίζει ότι στο σημερινό ναό υπάρχει εικόνα του Χριστού με τη χρονολογία 1856.

Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Κουδουμά)

Η μονή τιμά την Κοίμηση της Θεοτόκου και απέχει από το Ηράκλειο περίπου 75χλμ. Χτισμένη παραλιακά, η πρόσβαση γινόταν μέχρι πρόσφατα με τα πόδια, ενώ η επίσκεψη γίνεται και από τη θάλασσα. Ο ναός και τα κελιά των μοναχών χτίστηκαν μέσα σε σπηλαιώδης κοιλότητες, ωστόσο δεν είναι γνωστή η χρονολογία της ίδρυσης της. Σήμερα ζουν εκεί 18 μοναχοί.

Αγίου Γεωργίου Επανωσήφη

Η μονή βρίσκεται σε υψόμετρο 480μ. σε απόσταση 32χλμ. από το Ηράκλειο, στα όρια των επαρχιών Τεμένους και Μονοφατισίου. Θεωρείται και αυτό ως ένα από τα σπουδαιότερα και πλουσιότερα μοναστήρια της Κρήτης. Είναι ιδιόρρυθμη και υπάγεται στη Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης. Εκτιμάται ότι ιδρύθηκε γύρω στο 1600 με κελιά χτισμένα ανεξάρτητα το ένα δίπλα στο άλλο. Και αυτό με τη σειρά του υπέστη μεγάλες καταστροφές κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας και συνέβαλαν στην τότε ερήμωση του. Στο χώρο της μονής υπάρχει σήμερα ένα μικρό μουσείο εκκλησιαστικής τέχνης στο οποίο φυλάσσονται ιερά κειμήλια και χρεόγραφα του 18^{ου} αιώνα. Παράλληλα κατοικείται από μεγάλο αριθμό μοναχών.

1. *Η μονή Αηστράτηγου στον Αγαλαντέ:* Η μονή του Αηστράτηγου αποτέλεσε εξάρτημα της μεγάλης μονής του Απανωσήφη. Ήταν χτισμένη σε ένα όμορφο τοπίο 2χλμ. από το χωριό Καρκαδιώτισσα, με δρυς, κυπαρίσσια και άλλα δέντρα. Δυστυχώς το μεγάλο μετόχι της μονής αυτής, που κατά την ίδρυσή της φαίνεται να ήταν μεγαλύτερο από τη μονή του Επανωσήφη, έχει καταστραφεί και η σημερινή του εικόνα δεν θυμίζει σε τίποτα το μεγαλείο στο οποίο βρισκόταν. Κατάφερε να λειτουργεί έως και τα πρώτα χρόνια της τουρκικής κατάκτησης.

Αγίου Ιωάννου Θεολόγου Ανωπόλεως

Η μονή Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου βρίσκεται νοτιοανατολικά από το χωριό Ανώπολη Πεδιάδος 15χλμ. έξω από το Ηράκλειο σε μία κατάφυτη κοιλάδα. Η παράδοση θέλει τη μονή να δημιουργείται έπειτα από την καταστροφή της Μονής του Αγίου Γεωργίου στις εκβολές του Αποσελέμη. Αναφέρεται ότι λειτουργούσε σχολείο στη μονή από το 1862. Ληλατήθηκε από τους Τούρκους καθώς έγινε γνωστό σε αυτούς η βοήθεια που παρείχαν από τους μοναχούς κατά του κατακτητή. Τα γεγονότα αυτά διαδραματίστηκαν ξανά και κατά το 1896 μέχρι που ανασυγκροτήθηκε ξανά και κατάφερε να αποτελεί σήμερα ένα πραγματικό ησυχαστήριο. Εξαρτήματα της μονής:

1. *Μονή Αγίου Γεωργίου Αποσελέμη*: Πρόκειται για ένα μοναστήρι το οποίο λειτουργούσε κατά τα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας χωρίς να γνωρίζουμε σήμερα το πότε καταστράφηκε και τι απέγιναν οι μοναχοί που ζούσαν εκεί.

2. *Άγιος Ιωάννης στου Μπεζέτη*: Η σκήτη του Αγίου Ιωάννη στου Μπεζέτη βρίσκεται στη διοικητική περιφέρεια του Καινούριου Χωριού Πεδιάδος. Πρόκειται για ένα μικρό θολωτό ναό όπου στη βόρεια πλευρά του διατηρούνται ακόμα ίχνη κτηριακού συγκροτήματος (κελιά, φούρνος και βοηθητικές εγκαταστάσεις)

Άγιου Γεωργίου Γοργοελήμονα (Γοργολαΐνη)

Η μονή τιμάται στο όνομα του Αγίου Γεωργίου και Αγίου Νικολάου και βρίσκεται κοντά στο χωριό Κάτω Ασίτες σε απόσταση 24χλμ. από το Ηράκλειο σε υψόμετρο 530μ. Λόγω της ορεινής της θέσης λειτούργησε ως έδρα επαναστατών και επαναστατικών συνελεύσεων κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας. Και αυτή η μονή σημαδεύτηκε από λεηλασίες και καταστροφές εξαιτίας του εθνικού ρόλου που έπαιξε εναντίων των κατακτητών.

Μονή Οδηγήτριας

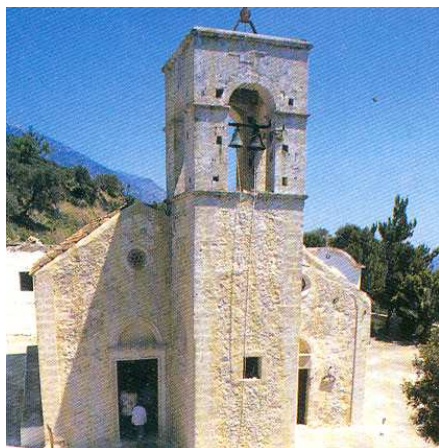

Η Μονή Οδηγήτριας βρίσκεται πάνω σε φυσική οχυρή θέση, κοντά στο χωριό Σίββας, σε απόσταση 65χλμ. από το Ηράκλειο. Οι τοιχογραφίες του ναού μαρτυρούν την ύπαρξη της μονής από τον 14^ο αιώνα. Πρόβαλε σθεναρή αντίσταση κατά την επαναστατική περίοδο και χαρακτηρίζεται ως ένα από τα σπουδαιότερα μοναστήρια της Κρήτης. Σήμερα η ζωή της μονής μετριέται σε ελάχιστους μοναχούς που διατηρούν την παράδοση των μοναχών και των παλιών σκητών των Αστερουσίων.

Η ίδρυσή της μπορεί να τοποθετηθεί στο 14^ο αιώνα. Αυτό μαρτυρούν οι τοιχογραφίες του ναού-ήταν τότε που χτίστηκε και το αρχικό κλίτος του ναού. Όσον αφορά τη λατρεία της Παναγιάς της Οδηγήτριας πρόκειται για ένα

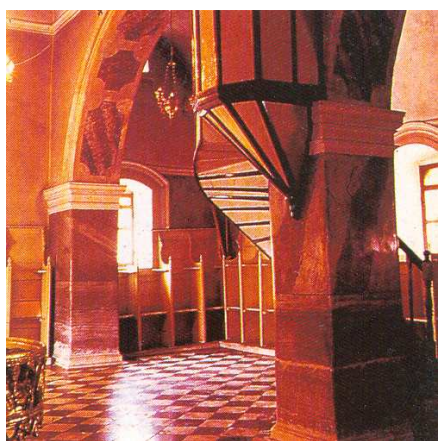
εικονογραφικό τύπο βρεφοκρατούσας Παναγιάς, με αυστηρά χαρακτηριστικά, που καθιερώθηκε από την περίφημη εικόνα της Μονής Οδηγών της Κωνσταντινούπολης.

Μονή Βροντησίου

Πρόκειται για ένα από τα πιο φημισμένα μοναστήρια του νομού. Η μονή κατά των 17^ο αιώνα ήταν ένα από τα πλουσιότερα και σημαντικότερα πνευματικά και καλλιτεχνικά μοναστικά κέντρα της Κρήτης, με πλούσια βιβλιοθήκη, η οποία καταστράφηκε στη μεταγενέστερη εποχή της τουρκοκρατίας. Τα τελευταία χρόνια σε κτήριο που βρίσκεται στον εξωτερικό περίβολο της μονής στεγάζεται το Διεθνές Χωριό Κρητικής Νεολαίας και αποτελεί σημείο συνάθροισης των νέων της Κρήτης για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων. Στη μονή αυτή κατάφεραν να διασωθούν αντιπροσωπευτικές εικόνες του μεγάλου Κρητικού ζωγράφου Μιχαήλ Δαμασκηνού.

Μονή Απεζανών

Η μονή Απεζανών βρίσκεται σε θέση με μαγευτική θέα, σε απόσταση 63χλμ. από το Ηράκλειο. Τιμάται στο όνομα του Αγίου Αντωνίου. Χάρη σε ένα ειδικό έγγραφο συμφωνίας που διέθετε η μονή για την προστασία της από τους Τούρκους, κατάφεραν να σωθούν η πλούσια βιβλιοθήκη, αντικείμενα θείας λατρείας, και διάφορα εκκλησιαστικά κειμήλια. Κι έτσι όμως δε στάθηκε αρκετό εμπόδιο για τους Τούρκους, οι οποίοι για άλλη μια φορά έδειξαν την μανία τους και σε αυτή τη μονή λεηλατώντας την και καταστρέφοντας κελιά και αποθήκες. Οι μοναχοί που βρίσκονται σήμερα εκεί είναι στον αριθμό 18.

Οσίας Ειρήνης Χρυσοβαλάντου

Η Μονή της Οσίας Ειρήνης Χρυσοβαλάντου είναι η πιο πρόσφατα χτισμένη μονή του νομού καθώς τα εγκαίνια της έγιναν μόλις στις 15 Απριλίου του έτους 2002. Βρίσκεται σε μια ήσυχη γειτονιά ενός προαστίου της πόλης και πρόκειται για κοινοβιακή μονή στην οποία μένουν σήμερα πέντε μοναχοί. Η μονή ξεκίνησε να χτίζεται ως ένα τάμα, που τελικώς πραγματοποιήσε με αγάπη μια κάτοικος της περιοχής. Ο χώρος της εκκλησίας χτίστηκε το 1965, όπου άρχισε ο κόσμος να την μαθαίνει. Λόγω της όλο και μεγαλύτερης προσέλευσης του κόσμου η μέχρι τότε κατασκευή της εκκλησίας δεν εξυπηρετούσε τις ανάγκες τους, κι έτσι ακριβώς κάτω από τον μικρό ναό χτίστηκε ένας δεύτερος μεγαλύτερος. Ο χώρος αυτός αρχικά προοριζόταν για χώρο εκθεμάτων γι' αυτό και είναι λίγο ιδιόρρυθμη η κατασκευή του έχοντας το ιερό στο μπροστινό μέρος του ναού. Για τον λόγο αυτό παρομοιάζετε με τον ναό της αναστάσεως. Αξίζει να σημειωθεί ότι είναι ο μόνος ναός που έχει αγιογραφηθεί με Κρητικούς αγίους και εθνοπατέρες. Τα θαύματα της Οσίας Ειρήνης του Χρυσοβαλάντου είναι εκατοντάδες ιδιαίτερα για τα ζευγάρια που δύσκολα αποκτούν παιδιά αλλά και για σοβαρές ασθένειες. Τέλος η μονή διατηρεί στο χώρο της γηροκομείο και μικρή έκθεση διαφόρων πατέρων.

Γυναικείες Ιερές Μονές

Κοιμήσεως Θεοτόκου Παλιανής

Η μονή Παλιανής είναι χτισμένη στα ερείπια αρχαίου ναού και βρίσκεται στα νότια του χωριού Βενεράτου. Σύμφωνα με πληροφορίες χρονολογείται από το 668 και από τότε αναφέρεται ως 'παλαιά', κι έτσι δικαιολογεί και την ονομασία της. Και αυτή η μονή υπέστη με την σειρά της λεηλασίες, καταστροφές ακόμα και σφαγιασμούς των μοναχών. Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα άρχισε μια καινούρια περίοδος για το μοναστήρι στο οποίο σήμερα ζουν 50 μοναχές.

Γενεσίου Θεοτόκου Σαββαθιανών

(Μονή Κυρ' Σαββατίου)

Η μονή Σαββαθιανών βρίσκεται βορειοδυτικά της Ροδιάς, 22χλμ. από το Ηράκλειο, σ' ένα μεγάλο κατάφυτο κόλπωμα. Ο δίκλιτος ναός είναι αφιερωμένος στον Άγιο Αντώνιο, προστάτη των μοναχών, προς τιμήν του οποίου χτίστηκε ο παλιός σπηλαιώδης ναός που βρίσκεται 200 περίπου μέτρα από το σημερινό καθολικό. Τα τελευταία χρόνια ο σπηλαιώδης ναός επεκτάθηκε με τη κατασκευή του κλίτους του Αγίου Σάββα. Το καθολικό της σημερινής μονή είναι αφιερωμένο στη Γέννηση της Θεοτόκου και τους Αγίους Σαράντα.

Αγίας Ειρήνης Κρουσώνος

Λίγο πιο πάνω από το χωριό Κρουσώνας στις ανατολικές παρυφές του Ψηλορείτη, βρίσκεται η μονή της Αγίας Ειρήνης. Τιμάται στο όνομα της Αγ. Ειρήνης και της Κοίμησης της Θεοτόκου. Ανήκει στην κατηγορία των

παλαιότερων μοναστηριών της Κρήτης καθώς αναφέρεται από το 1671. Το μοναστήρι λεηλατήθηκε, κάηκε και σφαγιάστηκαν οι μοναχοί του επί τουρκοκρατίας παραμένοντας στη νέκρα της σιωπής έως το 1944 όπου τελειοποιήθηκαν οι διαδικασίες ανοικοδόμησης του. Έκτοτε εξακολουθεί να λειτουργεί έως σήμερα ως γυναικείο μοναστήρι.

Παναγιά Καλυβιανή

Το όνομά της προέρχεται προφανώς από το γειτονικό οικισμό Καλύβια, 60χλμ. έξω από την πόλη του Ηρακλείου. Κατά τα έτη 1956-57 ο δραστήριος μητροπολίτης Γορτύνης

και Αρκαδίας Τιμόθεος Παπουτσάκης δημιούργησε μια Χριστιανική Πολιτεία με κέντρο το μοναστήρι, χτίζοντας ορφανοτροφείο θηλέων, γηροκομείο, οικοκυρική σχολή, ίδρυμα νεανίδων, σχολή κοπτικής – ραπτικής, δημοτικό σχολείο, τυπογραφείο, εργαστήριο υφαντικής πλεκτικής και ιεροραπτικής, μουσείο κ.α.

Μονή Καρδιώτισσας Κεράς

Η μονή Κεράς είναι αφιερωμένη στην Παναγία και τιμάται στα Εισόδια της Θεοτόκου στις 8 Σεπτεμβρίου. Βρίσκεται πάνω στον ορεινό όγκο της Δίκτης, σε απόσταση 50χλμ. από το Ηράκλειο και υψόμετρο 630μέτρων, κοντά στο ομώνυμο σημερινό χωριό της επαρχίας Πεδιάδος. Η ιστορία της εικόνας που κλάπηκε τρεις φορές από τους Τούρκους και επέστρεψε πίσω μόνη της από την Κων/πολη, όπου είχε μεταφερθεί, αποτελεί πόλο έλξης για πολλούς πιστούς. Η μονή είχε δεχτεί αλλεπάλληλα τουρκικά πλήγματα το 1822, το 1841 και το 1866, παρόλο που από το 1720 είχε γίνει Σταυροπηγιακή. Υπήρξε καταφύγιο επαναστατών και πιθανότατα λειτούργησε και ως κρυφό σχολείο. Σήμερα έχει μετατραπεί σε μονή καλογραιών και βρίσκεται σε παρακμή.

Η νεότερη ιστορία της μονής είναι γνωστή σε ικανοποιητικό βαθμό σε σχέση με την παλαιότερη που παραμένει άγνωστη. Δεν είναι γνωστή η χρονολογία ιδρύσεώς της και η μελετητές έχουν κατευθύνονται με τις παλαιότερες αναφορές.

(Μονές οι οποίες δεν λειτουργούν)

Μονή Αγίου Φανουρίου Βαλσαμονέρου.

Βρίσκεται στην περιοχή Βοριζίων, σε απόσταση 55χλμ. από την πόλη του Ηρακλείου. Σε μικρή απόσταση από τη μονή βρίσκεται το καθολικό της μονής. Σήμερα σώζεται μόνο ο τρίκλιτος ναός που τιμάται στο όνομα του Αγίου Φανουρίου, της Παναγίας και του Αγίου Ιωάννου. Υπήρξε σημαντικό κέντρο τέχνης. Εξαιρετικό είναι το αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει αλλά και το καταγράφον εσωτερικό του ναού, οι οποίες τοιχογραφίες διατηρούνται σε καλή σχετικά κατάσταση. Παρουσιάζει καλλιτεχνικό και επιστημονικό ενδιαφέρον. Στο ιστορικό μουσείο Κρήτης στο Ηράκλειο βρίσκεται σήμερα το εξαιρετικής και ξυλογλυπτικής τέχνης τέμπλο της μονής.

Σιναΐτικο μοναστήρι Αγίας Αικατερίνης.

Βρίσκεται στο κέντρο της πόλης του Ηρακλείου δίπλα στο μητροπολιτικό ναό του Αγίου Μηνά. Έως και το 1669 όταν αλώθηκε η Κρήτη από τους Τούρκους η Αγία Αικατερίνη αποτελούσε ένα από τα σημαντικότερα εκκλησιαστικά και πνευματικά ιδρύματα της ορθοδοξίας. Σπουδαίο μοναστικό κέντρο με τεράστιους οικονομικούς πόρους, πρόσφερε πολλά στην εκπαίδευση των ορθόδοξων Κρητικών και άλλων. Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας μετατράπηκε σε τζαμί και μετά την απελευθέρωση της Κρήτης με πρωτοβουλία της Αρχιεπισκοπής Κρήτης, μετατράπηκε σε εκθετήριο εκκλησιαστικών κειμηλίων και εικόνων όπου εκθέτονται σήμερα έργα μεγάλων αγιογράφων, όπως ο Μιχαήλ Δαμασκηνός.

Αγίου Παντελεήμονα Φόδελε

Η μονή ανήκει στη κοινότητα Φόδελε, 22 χλμ. έξω από το Ηράκλειο και κατακλύζεται από πυκνή και δενδρώδης βλάστηση, προσθέτοντας τη δική της ομορφιά στο απομονωμένο μοναστήρι. Ο ναός αποτελείται από δυο κλίτη αφιερωμένος στον Άγιο Παντελεήμονα και τον Άγιο Αντώνιο. Η μονή βρέθηκε στο πέρασμα των Τούρκων αίροντας ό,τι πολύτιμο διέθετε η μονή και έπειτα την κατέστρεψαν. Η μονή αποτέλεσε οργανωμένο μοναστηριακό κέντρο για 30 περίπου χρόνια μετά την κατάληψη του Χάνδακα από τους Τούρκους, παρότι υπέστη πολλές καταστροφές. Σήμερα είναι ερειπωμένη και γίνονται προσπάθειες ανασύλωσης και κατοίκησης της.

Μονή(:) Αγίας Φωτεινής στο Αβδού

Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κυρίως ως ερημητήριο και όχι σαν μοναστήρι. Δεν φαίνονται να υπάρχουν ίχνη οργανωμένου μοναστηριού όμως στα τέλη του 19ου αιώνα μόναζε ένας τουλάχιστον μοναχός. Βρίσκεται σε υψόμετρο 760μ. Σε μια δύσβατη περιοχή με πυκνή βλάστηση και απότομες πλαγιές. Κοντά στον σπηλαιώδη ναό της Αγίας Φωτεινής υπάρχει άλλος ένας, επίσης σπηλαιώδης, αφιερωμένος στην Αγία Άννα. Το σπήλαιο της Αγίας Φωτεινής έγινε γνωστό ως κρησφύγετο κατά τη περίοδο των Κρητικών Επαναστάσεων.

Μονή Σωτήρα Χριστού στο όρος Γιούχτα

Η Μονή του Σωτήρα Χριστού βρίσκεται στην κορυφή του όρους Γιούχτα,. Πρόκειται για ένα εντυπωσιακό κτίσμα με τέσσερα κλίτη αφιερωμένα στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος Χριστού (06/08), στην Αγία Ζώνη (31/08), στους Αγίους Αποστόλους (30/06) και στους Αγίους Αναργύρους (01/07). Λειτουργούσε καθ' όλη τη διάρκεια της Ενετοκρατίας ενώ τώρα δεσπόζει και προστατεύει όλη τη περιοχή και το νομό.

Ο Γιούχτας αποτελούσε από τα αρχαιότερα χρόνια λατρευτικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής στην οποία συμπεριλαμβάνονται οι Αρχάνες και η

Κνωσός, δύο περιοχές με ζωηρότατη μινωική παρουσία και σπουδαία ανάκτορα.

Μονή Ιερουσαλήμ

Η Μονή Ιερουσαλήμ βρίσκεται στο χωριό Λουτράκι της Επαρχίας Μελεβιζίου, 20χλμ. από το Ηράκλειο. Υπήρξε κέντρο επαναστατικής δράσης κατά τη περίοδο της τουρκοκρατίας και σήμερα είναι έρημο και ξεχασμένο. Ελάχιστα επισκευασμένα κελιά μένουν να θυμίζουν το πολύπαθο αυτό μοναστήρι όπως επίσης και ένα έργο που ξεκίνησε και δεν τελείωσε ποτέ, το σανατόριο της Ιερουσαλήμ. Οι αναφορές που γίνονται για τη μονή είναι από το 1671-1672.

Μονή Καβαλλαράς

Η Μονή αποτελούσε μετόχι της Ιεράς Μονής Διονυσίου του Άθω, και σήμερα υπάρχει ως ξωκλήσι στην ενορία Κορφών του Μαλεβιζίου. Χτισμένη σε μια πολύ όμορφη τοποθεσία αποτελούσε τόπο μοναστικής γαλήνης. Ο ναός διατηρείτε σε καλή κατάσταση καθώς και ερείπια χτισμάτων.

Η σημερινή κατάσταση δυστυχώς δεν θυμίζει πολύ την παλαιότερη υπόστασή του. Αυτό που μπορεί να διακρίνει κανείς είναι εξωτερικών τοίχων, κελιών, και παλαιότερων θεμελιώσεων. Η παράδοση δεν διέσωσε σχεδόν τίποτα για το μοναστήρι παρά μόνο το ότι υπήρξε ονομαστό με παράδοση στη φιλοξενία και καταφύγιο για τους επαναστάτες του 1821.

Αγίου Αντωνίου Άρβης

Η μονή βρισκόταν στην έξοδο του φαραγγιού της Άρβης και πιθανά στη θέση του άλλοτε ιερού του Αρβίος Διός. Σήμερα είναι εγκαταλελειμμένη.

(ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΝΝΟΥ)

Πρόκειται για μοναστήρια που έσβησαν στο πέρασμα του χρόνου χωρίς όμως να σβήσει και η ανάμνησή τους. Ήταν οργανωμένα με μεγάλες ιδιοκτησίες που διατηρήθηκαν ακόμη και σε πολύ δύσκολες ιστορικές περιόδους.

Αγία Μονή

Το μοναστήρι της Αγίας Μονής είναι το μοναδικό που είχε καταφέρει να επιβιώσει- ίσως λόγω του ότι βρισκόταν σε κεντρική θέση. Πιθανότατα να αποτελούσε καλλιτεχνικό και λατρευτικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής. Δεν είναι γνωστό το πόσοι μοναχοί μόναζαν εκεί το 1842, ούτε σε πια κατάσταση βρισκόταν. Προφανώς λειτουργούσε ως το 1842 κανονικά αλλά κατά τη περίοδο 1842-1865 παρέμεινε χωρίς μοναχούς.

Μονή Ριζόβιλλου ή Ριζόβιγλου

Η μονή βρισκόταν κοντά στο ύψωμα Κέρατον της Κοινότητας Επάνω Βιάννου. Σήμερα το μόνο που σώζεται είναι το τοπωνύμιο 'Ριζόβιγλο', και μια αμυδρή ανάμνηση της παλαιάς μονής.

Μονή Κεραλιμενιώτισσας

Η μονή Κεραλιμενιώτισσας αποτελούσε ένα από τα μεγαλύτερα μοναστήρια της Βιάννου. Βρίσκεται στη περιφέρεια του χωριού Καλάμι, κοντά σε ένα γραφικό φαράγγι και απέχει μερικές εκατοντάδες μέτρα από τη θάλασσα. Η επωνυμία έχει σχέση μάλλον με τη θέση της μονής σε παραθαλάσσια περιοχή.

Μονή Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στο Καβού

Η μονή βρίσκεται στην περιφέρεια του χωριού Καλάμι Βιάννου. Ο ναός είναι μονόκλιτος, σε περιοχή όπου υπάρχει καβούσι (πηγή), στην οποία οφείλει την ονομασία της η μονή. Τα ερείπια των κελιών που σώζονται δίπλα στο ναό αποτελούν απόδειξη για το ότι υπήρξε ένα πολύ παλιό μοναστήρι το οποίο χάθηκε και αυτό έπειτα από τις δυσκολίες της τουρκικής επανάστασης. Υπήρχε πριν από το 1645 και διέθετε περιουσία κατά το 1870.

Εκκλησιαστικά συγκροτήματα – εκκλησίες

Ο Μητροπολιτικός ναός του Αγίου Μηνά

Ο μεγαλοπρεπής αυτός καθεδρικός ναός είναι ένα από τα μεγαλύτερα μνημεία της ορθοδοξίας και έχει συμπληρώσει ήδη 100 χρόνια ζωής. Λίγα μέτρα δεξιά του ναού βρίσκεται η Αγία Αικατερίνη. Η εκκλησία άρχισε να χτίζεται το 1862. Οι εργασίες διακόπηκαν στην επανάσταση του 1866-69, για να συνεχιστούν αργότερα όπου τελικά εγκαινιάστηκε το 1895. Το συνολικό εμβαδόν του είναι 1.350 τ.μ. Η καλαίσθητη αγιογράφηση του ναού προσθέτει έναν ιδιαίτερο τόνο και μια κατανοητικότητα στο λαμπρό αυτό οικοδόμημα. Στη βορειοδυτική πλευρά του ναού βρίσκεται ο μικρός ναός του Αγίου Μηνά με εξαιρετικό τέμπλο και εικόνες του μεγάλου ζωγράφου της αναγέννησης Γ. Καστρογιάννη.

Ο Ναός του Αγίου Τίτου

Βρίσκεται στην ομώνυμη πλατεία στην οδό 25^{ης} Αυγούστου, που οδηγεί από το λιμάνι προς την πόλη. Χτίστηκε μάλλον στη Β' Βυζαντινή περίοδο, όταν η έδρα της Κρήτης μεταφέρθηκε από τη Γόρτυνα στον Χάνδακα. Και λειτούργησε ως μητροπολιτικός ναός καθώς ήταν ο επισημότερος και μεγαλύτερος ναός στην πόλη. Στην περίοδο της ενετοκρατίας έγινε έδρα του Λατίνου Αρχιεπισκόπου και αργότερα οι Τούρκοι το μετέτρεψαν σε τζαμί. Υπήρξε θύμα του καταστροφικού σεισμού το έτος 1856 και ξαναχτίστηκε το 1872, όπου με ορισμένες αλλαγές που έγιναν λειτούργησε ως ορθόδοξη εκκλησία. Με την κατάληψη της Κρήτης από τους Τούρκους μεταφέρθηκαν στην Βενετία εκκλησιαστικά κειμήλια, εικόνες, καθώς και η κάρα του Αγίου

Τίτου. Τελικά τον Μάιο του 1962 έγινε η επανακομιδή της κάρας που βρίσκεται σήμερα στο ναό.

Η Βασιλική του Αγίου Μάρκου

Βρίσκεται στον ίδιο δρόμο με τον ναό του Αγίου Τίτου στην πλατεία Ελευθερίου Βενιζέλου ή Λινταριών. Χτίστηκε από τους Ενετούς το 1239 και την αφιέρωσαν στο όνομα του προστάτη τους. Από τους Τούρκους μετετράπηκε σε τζαμί. Το 1956, Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών την απεκατέστησε στην αρχική της μορφή. Σήμερα λειτουργεί ως πινακοθήκη, όπου φιλοξενεί έργα μεγάλων σύγχρονων ζωγράφων της Κρήτης. Στο χώρο αυτό στεγάστηκε η μεγάλη έκθεση με έργα του Δομίνικου Θεοτοκόπουλου, που ήρθαν από πολλές χώρες το 1990, με τη συμπλήρωση 450 χρόνων από τη γέννησή του.

Ο Ναός του Αγίου Πέτρου και Παύλου

Ο Ναός του Αγίου Πέτρου και Παύλου βρίσκεται ανατολικά του Ιστορικού μουσείου και απέναντι από το Ξενία, περιστοιχισμένος από βυζαντινά ερείπια. Χτίστηκε τη περίοδο της Ενετοκρατίας και ανήκε σε Δομηνικανούς μοναχούς. Από τους Τούρκους μετατράπηκε σε μουσουλμανικό τέμενος. Με τις αναστηλωτικές εργασίες που συντελούνται στο ναό, η πόλη θα αποκτήσει ένα ακόμη αξιόλογο μνημείο, που θα μπορεί να καλύψει θρησκευτικές ανάγκες ή να εξυπηρετήσει πολιτιστικές και άλλες πνευματικές εκδηλώσεις.

Μέρος 3ο

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.1 Έννοια θρησκευτικού τουρισμού

Ο θρησκευτικός τουρισμός, μπορεί να θεωρηθεί το σύνολο εκείνο των τουριστικών δραστηριοτήτων το οποίο επικεντρώνεται γύρω από τα μνημεία και χώρους θρησκευτικής σημασίας όπως μοναστήρια και εκκλησίες.

Σε πολλές περιοχές στη χώρα μας θα συναντήσει κανείς κτίσματα και μνημεία λατρείας διαφορετικών δογμάτων και θρησκειών να συνυπάρχουν σε ένα διαρκή διάλογο, αποδεικνύοντας τη πολυπολιτισμικότητα του ελληνικού χώρου. Δύσκολα θα βρούμε μια άλλη ανθρώπινη συνήθεια τόσο διαδεδομένη στο χώρο και ανθεκτική στο χρόνο όσο ένα ταξίδι σε τόπους ιερούς με στόχο το προσκύνημα. Από την αρχαιότητα έως σήμερα παραμένει σταθερή η πεποίθηση ότι η δέηση ή η τέλεση θρησκευτικών καθηκόντων είναι αποτελεσματικότερη σε κάποιους συγκεκριμένους τόπους, όπως τόπους όπου γεννήθηκαν, πέθαναν, θαυματούργησαν ή μαρτύρησαν θεοί και άγιοι, στα σημεία όπου υπήρχαν ναοί, εκκλησίες, λείψανα αγίων ή θαυματουργές εικόνες και σε μέρη όπου διαδραματίστηκαν τα σημαντικότερα γεγονότα της ιστορίας κάθε θρησκείας.

3.2 Θρησκευτικός τουρισμός σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η μετακίνηση για λόγους θρησκευτικούς προσφέρει στον ταξιδιώτη και τη γνωριμία του με τον εκάστοτε τόπο διαμονής του, συνδυάζοντας έτσι το τερπνό μετά του ωφελίμου. Η εκμηδένιση των αποστάσεων έχει μετατρέψει το επικίνδυνο ταξίδι σε ανώδυνη μετακίνηση και η μαζικότητα είναι ένα από τα αποτελέσματα της αλλαγής των συνθηκών.

Περίπου δύο εκατομμύρια είναι σήμερα οι μουσουλμάνοι που επισκέπτονται κάθε χρόνο τη Μέκκα, ενώ το 1939 δεν ξεπερνούσαν τις 60 χιλιάδες. Όσον αφορά τους καθολικούς, στα 20-30 εκατομμύρια υπολογίζονται οι προσκυνητές που συρρέουν στο Βατικανό για εορτές. Οι υπόλοιποι χριστιανοί συνεχίζουν να δίνουν ιδιαίτερη σημασία στα ταξίδια στους ιερούς τόπους, μια συνήθεια που τη διατηρούν από το 4^ο αιώνα. Βασικό προσκύνημά τους η Ιερουσαλήμ, αλλά όχι το μοναδικό.

Κοινό το ταξίδι αλλά διαφορετικοί οι τόποι προορισμού. Με την εξαίρεση των προτεσταντών που από νωρίς κατήγγειλαν την εμπορευματοποίηση (υλική και πνευματική) των προσκυνημάτων.

3.3 Θρησκευτικός τουρισμός στα πλαίσια της Ελλάδας.

Αργή αλλά σταθερή ανάπτυξη παρουσιάζει ο θρησκευτικός τουρισμός στη χώρα μας. Δεν χρειάζεται να περιμένουμε το Πάσχα για να αντιληφθούμε ότι και στη χώρα μας, όπως και σε όλο τον κόσμο, ο προσκυνητής αποτελεί έναν ειδικό στόχο της τουριστικής βιομηχανίας. Η Παναγιά της Τήνου, τα λείψανα του Αγ. Σπυρίδων στη Κέρκυρα, του Αγ. Γεράσιμου στη Κεφαλληνία και του Αγ. Διονυσίου στη Ζάκυνθο, αποτελούν μερικά από τα σπουδαιότερα προσκυνήματα για τους ορθοδόξους. Με κέντρο τις Μητροπόλεις, τις μεγάλες ενορίες και διάφορες θρησκευτικές οργανώσεις, διοργανώνονται επισκέψεις σε θρησκευτικούς τόπους, είτε με αφορμή κάποια θρησκευτική εορτή, εκδήλωση ή τελετή, είτε όχι. Μόνο προς το εσωτερικό της χώρας διακινούνται προς τα πάσης φύσεως Μοναστήρια περίπου 300.000 άτομα κάθε χρόνο. Η εκκλησία βοηθάει σε αυτό και ενθαρρύνει με τον δικό της τρόπο. Πέρα από το καθοδηγητικό υλικό που διαθέτει στους πιστούς, παρεμβαίνει ακόμα πιο δυναμικά διαθέτοντας πλήθος φυλλαδίων εξειδικευμένων ταξιδιωτικών γραφείων με εκδρομές. Προσκυνητές και θρησκευόμενοι έχουν τη δυνατότητα να επισκεφτούν δεκάδες μέρη στη χώρα μας, ενώ τα πρακτορεία μεταφέρουν επίσης χιλιάδες προσκυνητές στους Άγιους Τόπους και το Σινά, ιδίως τη περίοδο των παθών του Κυρίου.

Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας, σαν αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής κληρονομιάς, αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης επισκεπτών. Οι βυζαντινές και οι μεταβυζαντινές εκκλησίες, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια, τα μοναστήρια, με την αξιόλογη εικονογράφησή τους, με ψηφιδωτά, τοιχογραφίες και εικόνες, μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση στις παραδόσεις και την στενή και μακράιωνη διασύνδεση της τέχνης με τη θρησκευτική λατρεία. Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά κυρίως ευσεβείς περιηγητές, φιλέρευτους τουρίστες, αλλά και θαυμαστές της βυζαντινής τέχνης, οι οποίοι, μέσα από πολιτιστικά οδοιπορικά στον ελληνικό χώρο, έρχονται σε επαφή με την πνευματικότητα της ορθοδοξίας.

3.4 Κατηγορίες Θρησκευτικού τουρισμού

Ο θρησκευτικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:

♦ Προσκυνητές τουρίστες, στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο. Οι τουρίστες αυτοί επισκέπτονται μία περιοχή αποκλειστικά για την επίσκεψη στο θρησκευτικό χώρο.

♦ Τουρισμός θρησκευτικής κληρονομιάς, του οποίου οι τουρίστες ταξιδεύουν ομαδικά και συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ – ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

Οι **εκκλησίες**, χώροι προορισμένοι να καλύψουν τις ανάγκες της χριστιανικής λατρείας, αποτελούν χαρακτηριστικό και αναπόσπαστο στοιχείο του ελληνικού τοπίου. Από τα λιτά ξωκλήσια έως τους επιβλητικούς εγγεγραμμένους σταυροειδείς ναούς, οι εκκλησίες ακολουθούν συγκεκριμένους αρχιτεκτονικούς τύπους που καθιερώθηκαν σταδιακά, από τους πρώτους αιώνες διάδοσης του χριστιανισμού. Η διακόσμηση τους, ζωγραφική, ψηφιδωτή ή άλλη, αντανakλά πάντα το ορθόδοξο δόγμα ακολουθώντας συγκεκριμένα τεχνοτροπικά ρεύματα και καθιερωμένα εικονογραφικά προγράμματα. Σημαντικοί αρχιτέκτονες, κτίστες ή ζωγράφοι έχουν συμβάλλει ανά τους αιώνες στην κατασκευή και διακόσμηση των ελληνικών εκκλησιών, πολλές από τις οποίες αποτελούν πλέον διατηρητέα μνημεία.

Όπως οι **εκκλησίες**, έτσι και τα **μοναστήρια** είναι στενά συνδεδεμένα με την ιστορία και την παράδοση της Ελλάδας. Ως μοναστήρι χαρακτηρίζεται το σύνολο των οικημάτων μέσα στα οποία διαβιούν μοναχοί ή γενικότερα τα μέλη μιας θρησκευτικής κοινότητας. Οι μονές απαρτίζονται συνήθως από ένα κεντρικό ναό (το λεγόμενο Καθολικό), παρεκκλήσια, τα κελιά των μοναχών, ξενώνες, την τράπεζα (τραπεζαρία), το μαγειρείο, τη βιβλιοθήκη κ.ά. Τα ίδια

τα μοναστήρια αποτελούν πολιτιστικά μνημεία μοναδικά, όχι μόνο για την Ορθοδοξία και την Ελλάδα, αλλά για ολόκληρο τον κόσμο.

Ολοκληρώνοντας, θα πρέπει να τονιστεί ότι, ο τουρισμός αποτελεί μία από τις βασικές βιομηχανίες για την χώρα μας και Οφείλουμε όλοι να ενώσουμε τις δυνάμεις μας προκειμένου προωθώντας συγκεκριμένες στρατηγικές κατευθύνσεις για την βελτίωση του τουριστικού μας προϊόντος να καθιερώσουμε την χώρα μας ως έναν από τους κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως .

3.5 Προτάσεις – Προβληματισμοί

Ο θρησκευτικός τουρισμός έπρεπε ήδη να υπάρχει και στη χώρα μας διότι έχει τόση θρησκευτικότητα, όση δεν υπάρχει σε όλο τον κόσμο, με τα χιλιάδες μικρά και μεγάλα ονομαστά μοναστήρια σε χώρους που θα επιθυμούσε ο καθένας να επισκεφτεί. Εάν οι υπεύθυνοι του Ελληνικού τουρισμού χειριζόντουσαν αυτή την εναλλακτική μορφή τουρισμού απλά σαν εκδρομές, θα ήταν λάθος διότι και χρήματα θα χανόντουσαν και δεν θα υπήρχε διαχρονικότητα, ενώ η Ελλάδα και η θρησκεία μας είναι και ζωντανή και διαχρονική. Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για σωστό προγραμματισμό και σωστή προώθηση του Θρησκευτικού τουρισμού ο οποίος:

- Δεν πρέπει να δράσει σαν τις εκδρομές των θεοφοβούμενων ανθρώπων, μεγάλης ηλικίας, που προσπαθούν σε μια μέρα να επισκεφτούν 4 με 5 μοναστήρια.
- Δεν πρέπει να είναι μόνο για τους ορθόδοξους αλλά και να απευθύνεται στους χριστιανούς όλων των δογμάτων.
- Δεν πρέπει να απευθύνεται μόνο για ηλικιωμένους.

- Δεν πρέπει να αποκλείονται οι θιασώτες ξένων θρησκειών ούτε ακόμα οι άθεοι διότι όλοι αυτοί κάτι θα κερδίσουν και αν δεν κερδίσουν αυτοί θα χάσει ο ελληνικός τουρισμός.
- Δεν πρέπει να κινούμαστε στο χώρο της τυπολατρίας, αλλά στον χώρο της θρησκευτικότητας του Ελληνικού χώρου, παρουσιάζοντας τα καλά που έχει να προσφέρει η ελληνική θρησκεία στην Ελλάδα μέσα από την Ορθόδοξη Χριστιανική Θρησκεία, ώστε να γίνει κατανοητό το ότι και η ψυχή του ανθρώπου μπορεί να ωφεληθεί, εκτός των άλλων πλεονεκτημάτων που προσφέρει η φύση, όπου υπάρχουν τα χιλιάδες μοναστήρια.
- Δεν πρέπει επίσης να επηρεάζουμε με οποιονδήποτε τρόπο, τη θρησκευτικότητα και τη ζωή των ανθρώπων που εντρυφούν μέσα από τους χώρους των Μοναστηριών.

3.6. Οι προσπάθειες που γίνονται για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στη Κρήτη και στο νομό του Ηρακλείου ειδικότερα.

(Θρησκευτικός τουρισμός, Ηράκλειο 2006)

3.6 α) Οι προοπτικές ανάδειξής του, στην περιοχή της Μεσαράς

Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας Κρήτης, καταδεικνύοντας το ενδιαφέρον της για τον πολυσυζητημένο θρησκευτικό τουρισμό, συνέστησε συνοδική επιτροπή για το θέμα, με πρόεδρο τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Πέτρας και Χερρονήσου κ. Νεκτάριο, αντιπρόεδρο τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Γορτύνης και Αρκαδίας κ. Μακάριο και με δυο εκπροσώπους από κάθε Μητρόπολη της Κρήτης. Σκοπός του νεοσύστατου αυτού οργάνου, του οποίου επίκειται η πρώτη συνεδρίαση, είναι να αναδειχθούν τα ιερά προσκυνήματα απ' άκρη σ' άκρη της Μεγαλονήσου.

Πέρα από την πρώτη συνεδρίαση της νεοσύστατης επιτροπής, μιλώντας στην εφημερίδα Τόλμη ο αντιπρόεδρος της, Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Γορτύνης και Αρκαδίας κ. Μακάριος, αποκαλύπτει την ανάγκη και για μια άλλη ειδική συνεδρία. Χαρακτηριστικά αναφέρει:

«Η Εκκλησία Κρήτης έχει μεγάλη αγωνία, όχι μόνο για την ανάδειξη των ιστορικών τόπων και μνημείων της, αλλά και για την ενημέρωση των ξεναγών και όλων όσοι ασχολούνται με την προβολή και την επίσκεψη αυτών των σημείων. Ξεκίνησε λοιπόν η σκέψη από τον Σεβασμιότατο Πέτρας κ. Νεκτάριο, να κατευθυνθούμε σε μια συνάντηση με αυτούς τους ανθρώπους, ώστε να προκύψει η αναγκαία ανταλλαγή απόψεων και η ευχής έργον γενόμενη συνεργασία. Η συνάντηση αυτή θέλουμε να έχει παγκρήτιο χαρακτήρα».

Προτάσεις

Εκτός από τη συμμετοχή του στην προαναφερόμενη συνοδική επιτροπή, ο Μητροπολίτης Γορτύνης και Αρκαδίας συμμετέχει, με απόφαση της Ιεράς Συνόδου, ως εκπρόσωπος της Εκκλησίας της Κρήτης σε επιτροπή, η οποία έχει τη μορφή σύνδεσης του υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης με την Κρητική Εκκλησία. Η επιτροπή αυτή θα εξετάσει και θα αξιολογήσει αναλόγως ολοκληρωμένες προτάσεις, οι οποίες θα προέρχονται από όλες τις Μητροπόλεις της Κρήτης και θα σχετίζονται με την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στο νησί μας.

Όπως αναφέρει ο εκπρόσωπος της Εκκλησίας της Κρήτης, σ' αυτήν την επιτροπή οι προτάσεις έχουν ήδη, εγγράφως, ζητηθεί.

Χαρακτηριστικά αναφέρει ότι:

«Η κ. Μαρία Γιαννίρη, γενική γραμματέας του υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης, την οποία είχα επισκεφθεί προ καιρού, στο υπουργείο στην Αθήνα, όπου και είχαμε μια πολύ εποικοδομητική συνεργασία, ζήτησε εγγράφως, να συγκεντρωθούν από τις ιερές Μητροπόλεις της Κρήτης ολοκληρωμένες προτάσεις, που να σχετίζονται με την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στη νήσο. Έπεται η αξιολόγηση της κάθε προτάσεως. Σύμφωνα με την κ. Γιαννίρη, και αυτή η προσπάθεια θα προχωρήσει αργότερα στις υπόλοιπες δικαιοδοσίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου».

Πάντως, η ουσία είναι ότι υπάρχει κίνηση και ενδιαφέρον προς μια νέα κατεύθυνση τουριστικής ανάπτυξης, από την οποία αναμένεται να επωφεληθούν οι επισκεπτόμενοι την Κρήτη και οι διαμένοντες σ' αυτήν, εκατέρωθεν.

Προσπάθειες είναι αλήθεια ότι γίνονται, για την προβολή και ανάδειξη των θρησκευτικών μνημείων, στο πλαίσιο της γενικότερης προσπάθειας για την

ανόρθωση του πνευματικού τουρισμού στο νησί μας. Δεν είναι γνωστό, πάντως, αν υπάρχουν άλλα μνημεία όπως εκείνο, της αρχαίας πόλη Γόρτυνας, που στην κυριολεξία αντιμετωπίζει πρόβλημα ανάδειξης, καθώς τμήμα του είναι θαμμένο από την άσφαλο του κεντρικού δρόμου, στην είσοδο του **χωριού Μητρόπολη, στο δήμο Γόρτυνας.**

Πρόκειται για την παλαιοχριστιανική εκκλησία, αφιερωμένη στη χάρη του Αγίου Τίτου, πρώτου Αποστόλου Κρήτης, στην οποία μεταξύ άλλων είχε ιερουργήσει και ο άγιος Ανδρέας Κρήτης. Ήταν ο πρώτος σε τάξη ναός της Κρήτης, την εποχή που το κέντρο της Εκκλησίας της Μεγαλονήσου ήταν η τότε πρωτεύουσά της, η Γόρτυνα. Σαν να κόψει δηλαδή κάποτε -βαθιά μέσα στο μέλλον - ασφάλτινος δρόμος στη μέση το ναό του Αγίου Μηνά στο Ηράκλειο...

Ο υπουργός Πολιτισμού, κ. Βουλγαράκης, κατά την επίσκεψή του στην Κρήτη (το καλοκαίρι του 2005), μπροστά στον κομμένο ναό συγκατάνευσε στην αποκατάσταση αυτής της απρέπειας, με παράκαμψη του υπάρχοντος οδικού δικτύου. Γνώστες της υπόθεσης είναι και οι επικεφαλής της Περιφέρειας Κρήτης αλλά και της ΚΓ' Εφορίας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

3.6 β) Εκστρατεία για ιερό τουρισμό

Τις δυνατότητες αλλά και τα προβλήματα του εκκλησιαστικού τουρισμού στην Κρήτη και τα Δωδεκάνησα, σε συνδυασμό με την ανάδειξη των πολιτιστικών μνημείων, συζήτησαν ιεράρχες και φορείς του νησιού σε ημερίδα που διοργανώθηκε στο Ηράκλειο.

Ημερίδα με θέμα

«Κρήτη - Δωδεκάνησα και Εκκλησιαστικός Τουρισμός»

Η Ιερά Επαρχιακή Σύνοδος της Εκκλησίας Κρήτης σύστησε τον Οκτώβριο του 2006 τη Συνοδική Επιτροπή επί του Εκκλησιαστικού Τουρισμού με σκοπό τη μελέτη των πάσης φύσεως θεμάτων που αφορούν τον τομέα αυτό, με ακόλουθες εισηγήσεις στην Ιερά Σύνοδο.

Το Σάββατο 8 Δεκεμβρίου 2007 διοργανώθηκε Ημερίδα με θέμα «Κρήτη - Δωδεκάνησα και Εκκλησιαστικός Τουρισμός» στο Ξενοδοχείο Ατλαντίς στο Ηράκλειο της Κρήτης.

Χωρίς να επιζητεί λεφτά στο παγκάρι ή να κάνει μάρκετινγκ, η ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης και οι μητροπόλεις της Δωδεκανήσου ξεκινούν εκστρατεία με τη στήριξη του Οικουμενικού Πατριαρχείου για την προώθηση και ανάπτυξη του εκκλησιαστικού τουρισμού.

Η ημερίδα που πραγματοποιήθηκε με επιτυχία, αποτέλεσε το πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση μιας σφαιρικότερης θεώρησης του ζητήματος του εκκλησιαστικού τουρισμού και της συγκομιδής στοιχείων για προγραμματισμό των δράσεων, αποσκοπώντας αρχικά στην ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ της Εκκλησίας και των Φορέων που εμπλέκονται στον Τουρισμό, με απώτερο στόχο την ισόρροπη ανάπτυξη του Εκκλησιαστικού Τουρισμού στην Κρήτη και τα Δωδεκάνησα αλλά και την ενεργότερη ποιμαντική παρουσία της Εκκλησίας στο χώρο του Τουρισμού.

Με έμφαση τονίστηκε από τους εισηγητές η ουσιώδης διαφορά μεταξύ «τουρισμού» και «προσκυνήματος», καθώς ο τουρισμός, κατά κύριο λόγο

στοχεύει στην «αναψυχή» του τουρίστα ενώ το «προσκύνημα» έχει μια πνευματική διάσταση και αποσκοπεί στην εν «Κυρίω αύξηση» των προσκυνητών.

Μάλιστα, ανακοινώθηκε ότι θα υπάρξουν επαφές για κοινή δράση ή συνεργασία στο θέμα του θρησκευτικού τουρισμού με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, ενώ οι ορθόδοξοι ναοί και τα εκκλησιαστικά μνημεία στην Κρήτη και στα Δωδεκάνησα θα μπορούν να είναι «ανοιχτά» για όλους τους χριστιανούς επισκέπτες, ανεξαρτήτως δόγματος.

Στόχος

Διαφοροποιείται από τον τουρισμό της ύλης και του χρήματος, καθώς στόχος της Εκκλησίας δεν είναι το κέρδος, αλλά, όπως διακήρυξαν **Αρχιεπίσκοπος** και **μητροπολίτες**, στόχος είναι η ουσιαστική παραγωγή ιεραποστολικού έργου ανάδειξης των ιστορικών μνημείων και γαλούχησης γύρω από την ορθόδοξη χριστιανική πίστη.

«Δεν θέλουμε επ’ ουδενί να εμπορευματοποιηθεί η θρησκευτική μας παράδοση. Η Εκκλησία μας δεν πρόκειται να δραστηριοποιηθεί στο μάρκετινγκ και στο εμπόριο. Υπηρετούμε και πορευόμαστε με αρχές και αξίες, της πίστης της παράδοσής μας και παράλληλα με τα έργα πολιτισμού και τέχνης θα τις αναδείξουμε μέσω του εκκλησιαστικού τουρισμού», τόνισε χαρακτηριστικά ο μητροπολίτης Πέτρας και Χερσονήσου Νεκτάριος, ο οποίος είναι πρόεδρος της νεοσύστατης επιτροπής επί του εκκλησιαστικού τουρισμού.

Ο ίδιος ζήτησε τη συστράτευση και ενεργό συμμετοχή όλων των φορέων για την επιτυχία του στόχου της Εκκλησίας της Κρήτης και του Οικουμενικού Πατριαρχείου, επισημαίνοντας ότι στην Κρήτη και στα Δωδεκάνησα υπάρχουν πολλά εκκλησιαστικά μνημεία που μπορούν να αποτελέσουν πόλο έλξης. Στον σχεδιασμό ξεχωρίζουν τα γνωστά παγκοσμίως προσκυνήματα των Αποστόλων Παύλου και Τίτου.

Οι τοπικοί φορείς, από την πλευρά τους, δήλωσαν στήριξη στην πρωτοβουλία της Εκκλησίας της Κρήτης και του Πατριαρχείου, προτάσσοντας ωστόσο τη στήριξη των αρμοδίων στην ανάδειξη και ανάπλαση των ιστορικών-θρησκευτικών μνημείων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, όπως αναφέρθηκε από τους ομιλητές, το 2008 αποτελεί έτος μνήμης 2.000 ετών από τη γέννηση του Αποστόλου Παύλου, γεγονός που δημιουργεί φιλόδοξα μηνύματα για τον προσκλησιαστικό τουρισμό στη χώρα μας. Γενικό συμπέρασμα της ημερίδας ήταν ότι η Εκκλησία της Κρήτης και αυτή των Δωδεκανήσων επιθυμεί την ανάπτυξη, την προώθηση και την καλλιέργειά του εκκλησιαστικού τουρισμού. Στην Ημερίδα είχαν προσκληθεί όλοι οι Μητροπολίτες της Κρήτης και των Δωδεκανήσων, ο Υπουργός Τουριστικής Ανάπτυξης κ. Σπηλιωτόπουλος ο πρόεδρος του ΕΟΤ κ. Αθανάσιος Οικονόμου, εκπρόσωπος του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού, εκπρόσωποι της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καθώς και οι εκπρόσωποι των κυριότερων τουριστικών φορέων της Κρήτης και των Δωδεκανήσων (Ενώσεις Ξενοδόχων, Διευθυντών Ξενοδοχείων, τουριστικών Πρακτόρων, Επαγγελματιών Ξεναγών, Ξενοδοχοϋπαλλήλων κλπ).

Την ημερίδα παρακολούθησε στέλεχος του Α.Κ.Ο.Μ.Μ.-ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε. Ο.Τ.Α. Αξίζει να αναφερθεί ότι το Α.Κ.Ο.Μ.Μ.-ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε. Ο.Τ.Α. στα πλαίσια του προγράμματος intereg ii δημιούργησε μια βάση δεδομένων καταγράφοντας σημεία ενδιαφέροντος των περιοχών των Δήμων Ανωγείων, Γεροποτάμου και Κουλούκωνα, αναφέροντας μεταξύ άλλων τις εκκλησίες και τα μοναστήρια των περιοχών. Ο οδηγός προωθήθηκε με τη μορφή cd σε φορείς και υπηρεσίες της περιοχής. Επίσης στην ιστοσελίδα του Φυσικού Πάρκου του Ψηλορείτη αναφέρονται αξιόλογοι θρησκευτικοί προορισμοί ως σημαντικό κομμάτι της παράδοσης και του πολιτισμού της περιοχής.

Μέσω του προγράμματος Leader+ χρηματοδοτήθηκε η δημιουργία τριών Γραφείων προώθησης εναλλακτικού τουρισμού και μέσω της δράσης στήριξης της απασχόλησης του ΟΠΑΑΧ χρηματοδοτείται αυτή την περίοδο ένα τέταρτο Γραφείο στα Ανώγεια, μέσω των οποίων αλλά και μέσω συμπληρωματικών δράσεων θα μπορούσαν να αναδειχθούν τα αναρίθμητα μοναστήρια του Ψηλορείτη, που αποτελούν ένδειξη της θρησκευτικής πίστης των νεότερων χρόνων και είναι διάσπαρτα στο βουνό.

Μάλιστα πολλά από αυτά τα μοναστήρια είχαν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο μακραίωνα αγώνα των Κρητικών για ελευθερία. Τα χαρακτηριστικότερα από αυτά, με τον πλούσιο διάκοσμο με τοιχογραφίες της βυζαντινής περιόδου αλλά και της ενετοκρατίας, είναι: στην περιοχή του Μυλοποτάμου, η Μονή Αρκαδίου με πρόσφατα χαραγμένο στην μνήμη μας το ολοκαύτωμα της Μονής επί Τουρκοκρατίας και την εθελουσία των 600 Κρητικών, η Μονή Δισκουρίου (μοναστήρι φρουριακού τύπου) και η Μονή του Σωτήρα Χριστού στη Χαλέπα, στο Αμάρι η Μονή Ασωμάτων, στην περιοχή του Μαλεβυζίου η Μονή της Αγίας Ειρήνης, η Μονή Ιερουσαλήμ και η Μονή Γοργολαΐνη, η Μονή Βροντησίου, στη Νότια Ρίζα του Ψηλορείτη η Μονή Βαλσαμονέρου και η Μονή Οδηγητρίας.

Η πολιτιστική παρέμβαση της νεότερης ιστορίας εμφανίζεται με τα γνωστά ξωκλήσια του Ψηλορείτη, κτισμένα σε επιλεγμένες θέσεις που αναδεικνύουν τη θρησκευτική πίστη των κατοίκων. Εκεί θα μαζευτούν αμέτρητοι προσκυνητές μια φορά το χρόνο, θα τιμήσουν τον Άγιο προστάτη, θα κουβεντιάσουν και θα διασκεδάσουν.

Μια εναλλακτική μορφή τουρισμού, όπως ο εκκλησιαστικός, αναδεικνύει την παράδοση και τη βαθιά χριστιανική πίστη του τόπου μας. Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας είναι αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής κληρονομιάς και αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης επισκεπτών. Με σεβασμό στο περιβάλλον και στην ιερότητα του χώρου, τα εκκλησιαστικά μονοπάτια μπορούν να οδηγήσουν τους επισκέπτες σε αξιόλογες φυσιολατρικές και πνευματικές διαδρομές.

Μέρος 4^ο

Διαδρομές

4.1 - 1ο Μέρος Διαδρομών

(Ιδιαίτερη αναφορά στους μοναστικούς τόπους)

Στο παρακάτω πρώτο μέρος των διαδρομών, θα γνωρίσουμε διάφορες περιοχές του νομού, **με ιδιαίτερη αναφορά στους μοναστηριακούς τόπους**. Οι περισσότεροι εξ αυτών αποτελούσαν και αποτελούν σημαντικούς ιστορικούς τόπους για τη μοναστική ζωή της Κρήτης. Ιδιαίτερα η οροσειρά των Αστερουσίων έχει αποκαλεσθεί 'Κρητικό Ιερό Όρος' από το συγγραφέα Νίκο Ψιλάκη, καθώς υπάρχουν αναρίθμητα μικρά και μεγάλα μοναστήρια, ερημητήρια, σπήλαια ασκητών, ακόμα και λαξευμένοι ναοί πάνω σε βράχους.

Διαδρομή 1

Ροδιά- Φόδελε- Λουτράκι- Κρουσώνας- Ασίτες (Επαρχία Μαλεβιζίου)

Στην περιοχή του όμορφου χωριού της *Ροδιάς*, αλλά και στα ευρύτερα περίχωρα της περιοχής αυτής, 20χλμ από το Ηράκλειο, ο επισκέπτης εκτός από την όμορφη θέα της πόλης και το Κρητικό πέλαγος έχει τη δυνατότητα να θαυμάσει και να εξερευνήσει μερικά από τα αξιόλογα και ιστορικά μοναστήρια του νομού.

(Ρογδιά)

Ένα από αυτά το οποίο αναπτύχθηκε και διασώθηκε μέχρι σήμερα είναι η *Μονή του Αγίου Αντωνίου των Σαββατιανών*. Βρίσκεται σε μια κατάφυτη λαγκάδα του *όρους 'Βασιλικός'*, κοντά στο χωριό Ροδιά. Είναι αφιερωμένη στο προστάτη των μοναχών, των Άγιο Αντώνιο που προς τιμήν του χτίστηκε ο

σπηλαιώδης ναός που βρίσκεται σε απόσταση 200μέτρων από το σημερινό καθολικό. Έπειτα από την επέκτασή του απέκτησε άλλο ένα κλίτος αφιερωμένο στον Άγιο Σάββα.

(Φόδελε)

Συνεχίζοντας προς το Φόδελε, 28χλμ από Ηράκλειο, επισκεπτόμαστε τη *Μονή Αγίου Παντελεήμονα*. Όπως οι ορεινές περιοχές έτσι και τα παράλια κοντά στα σύνορα των νομών Ηρακλείου – Ρέθυμνου προσφέρονταν για την ίδρυση μοναστηριών. Ήταν περιοχές σχετικά αραιοκατοικημένες και παρείχαν ηρεμία και απομόνωση όπως απαιτεί η μοναστική ζωή. Στη Μονή του Αγίου Παντελεήμονα φαίνεται να εγκαταστάθηκαν οι μοναχοί από τη Μονή Αγ. Αντωνίου στους Γαληνούς οι οποίοι την εγκατέλειψαν λόγω πειρατικών επιδρομών. Λόγω έλλειψης ιστορικών πηγών και ειδήσεων δεν υπάρχουν αρκετά ιστορικά στοιχεία για τη μονή και σε αυτό συνέβαλε και η μετέπειτα κατεδάφιση αρκετού μέρους της μονής για λόγους καλλωπισμού. Η μονή μέχρι τουλάχιστον το έτος 1992 διατηρούνταν με ένα μοναχό, τον Αρχιμανδρίτη Μελέτιο Αποστολάκη, ο οποίος προσπαθούσε να κρατήσει ζωντανή μια μοναστική παράδοση αιώνων.

(Λουτράκι)

Συνεχίζοντας τη διαδρομή προς την ενδοχώρα της επαρχίας Μαλεβιζίου, συναντάμε έρημη και ξεχασμένη τη *Μονή Ιερουσαλήμ*. Υπήρξε κέντρο επαναστατικής δράσης και σήμερα το διατηρημένο καλά καθολικό της και ελάχιστα επισκευασμένα κελιά θυμίζουν το πολύπαθο αυτό μοναστήρι.

(Κρουσώνας)

Λίγο παρακάτω στο *χωριό Κρουσώνα* μπορούμε να γνωρίσουμε τη *Μονή Αγίας Ειρήνης* η οποία κατάφερε πάντα με την βοήθεια, την επιμονή και τους κόπους των καλογριών να σφύζει από ζωή έπειτα από 122 χρόνια απομόνωσης και εγκατάλειψης λόγω της καταστροφής που υπέστη και αυτή η μονή κατά την επανάσταση του 1821. Είναι χτισμένη πάνω από το χωριό Κρουσώνας σε υψόμετρο 700 μέτρων. Σήμερα αποτελεί ένα από τα

μεγαλύτερα σε αριθμό μοναχών, μοναστήρια της Κρήτης. Οι καλόγριες ασχολούνται με εργόχειρα ενώ σιγά-σιγά έχουν μεγαλώσει και την ακίνητη περιουσία της μονής. Ο δίκλιτος ναός τιμάται στο όνομα της Αγίας Ειρήνης και της Κοιμήσεως της Θεοτόκου.

Στον γυρισμό από Κρουσώνα συναντάμε τη *Μονή Κυρίας Ελεούσας* στην *Κιθαρίδα*. Πρόκειται για ένα εξαιρετικά ιστορικό και αρχαίο μοναστήρι της Κρήτης στο οποίο άνθισε ο μοναχισμός για 1000 περίπου χρόνια. Η Αγία Ειρήνη αποτελούσε μετόχι της Αγίας Ελεούσας. Και οι δύο είχαν την ίδια άτυχη μοίρα να καταστραφούν και να ερημωθούν με τη διαφορά όμως ότι η Μονή Ελεούσας παρέμεινε το ίδιο έρημη. Ο γύρο χώρος της μονής αποτελούσε πραγματικό παράδεισο από δέντρα, πλούσια βλάστηση και νερό. Στους κόλπους της μονής λειτουργούσε σχολείο- από τα πρώτα στη Κρητική ύπαιθρο. Το καθολικό της μονής είναι τρίκλιτο αφιερωμένο στον Άγιο Χαράλαμπο, στην Κοίμηση της Θεοτόκου και στον Άγιο Φανούριο από το οποίο κράτησε και την επωνυμία της.

(Κάτω Ασίτες)

Σε περίπου 2χλμ. από τη Κιθαρίδα και συγκεκριμένα στις *Κάτω Ασίτες*, θα βρούμε τη *Μονή Αγίου Γεωργίου του Γοργοελήμονος*. Η μονή γνώρισε και αυτή τη σκληρή πραγματικότητα των καταστροφών από τις επαναστάσεις αλλά κατάφερε να επιβιώσει περισσότερο από τα γειτονικά της μοναστήρια. Βρίσκεται σε υψόμετρο 400μ. σε ένα καταπράσινο τοπίο. Το καθολικό της μονής είναι δίκλιτο αφιερωμένο στον Άγιο Γεώργιο και τον Άγιο Νικόλαο.

Διαδρομή 2

Κνωσός – Αρχάνες – Βενεράτο (Επαρχία Τεμένους)

(Κνωσός)

Σε πολύ κοντινή απόσταση από τη πόλη του Ηρακλείου, μόλις 5χλμ. , βρίσκεται το ιστορικό, αρχαίο, *Μινωικό ανάκτορο της Κνωσού*. Πρόκειται για ένα μνημείο το οποίο αξίζει να επισκεφτεί κάθε Έλληνας, κάθε Ευρωπαίος πολίτης και γενικά κάθε άτομο που μπορεί να εκτιμήσει τη κοιτίδα του σημερινού Ευρωπαϊκού πολιτισμού. Μετά από αυτή τη πολύτιμη και σημαντική περιήγηση και εξερεύνηση του Μινωικού πολιτισμού συνεχίζουμε 8χλμ. παρακάτω και φτάνουμε στο όμορφο χωριό των Αρχανών.

(Αρχάνες)

Στις *Αρχάνες* θα επισκεφτούμε το *όρος Γιούχτα* το οποίο αποτελούσε, από τα αρχαιότερα χρόνια, λατρευτικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής των Αρχανών και της Κνωσού. *Η Μονή του Σωτήρα Χριστού* βρίσκεται στην κορυφή του όρους Γιούχτα,. Πρόκειται για ένα εντυπωσιακό κτίσμα με τέσσερα κλίτη αφιερωμένα στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος Χριστού (06/08), στην Αγία Ζώνη (31/08), στους Αγίους Αποστόλους (30/06) και στους Αγίους Αναργύρους (01/07). Λειτουργούσε καθ' όλη τη διάρκεια της Ενετοκρατίας ενώ τώρα δεσπόζει και προστατεύει όλη τη περιοχή και το νομό.

(Βενεράτο)

Συνεχίζοντας νοτιότερα στο *χωριό Βενεράτο*, θα επισκεφτούμε τη πολύ αρχαία *Μονή Παλιανής*. Εκεί η παρουσία των καλογριών διασώζουν ακόμα μνήμες και θρύλους της μονής αλλά και της ευρύτερης εκκλησιαστικής ιστορίας του νησιού. Χαρακτηριστικό της μονής είναι η *Αγία Μυρτιά* που βρίσκεται στο περίβολο δίπλα ακριβώς από το ναό, γνωστή και ως *Μυρτιά της*

Παλιανής: Συνηθίζεται να γιορτάζει ξεχωριστά από τη μονή σε μια ειδική γιορτή για τη Παναγιά τη Μυρτιδιώτισσα στις 24 Σεπτεμβρίου. Η υπαίθρια λειτουργία κάτω από το Ιερό δέντρο αποτελεί μοναδικό φαινόμενο για τα εκκλησιαστικά δεδομένα.

Παραμένοντας στο χωριό Βενεράτο, μπορούμε να επισκεφτούμε επίσης τον *Άγιο Φανούριο*. Αξίζει να σημειώσουμε ότι πρόκειται για ένα παλιό, *σηλαιώδη ναό* που ανακαινίστηκε πριν από το 1940. βρίσκεται σε απόμερη περιοχή κοντά στις όχθες του ποταμού Απόλλωνα. Επίσης στην ευρύτερη περιοχή της μονής Παλιανής, βρίσκονται οι ναοί της *Μεταμόρφωσης του Σωτήρος*, της *Παναγίας Οκτώρισσας*, του *Αγίου Νικολάου* (θεωρείτε παλαιότερο μοναστήρι ή ασκητήριο), του *Αγίου Αντωνίου* και του *Αγίου Ιωάννου*.

Διαδρομή 3

Ανώπολη - Μάλια - Αβδού ή

Ανώπολη - Μονή Αγκαράθου (Επαρχία Πεδιάδος)

(Ανώπολη)

Ξεκινώντας από το Ηράκλειο και πηγαίνοντας προ τη βορειοδυτική πλευρά του Ηρακλείου, στο *χωριό Ανώπολη*, θα επισκεφτούμε τη *Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου Ανωπόλεως*. Έπειτα από την ανακαίνιση του ναού και τη φροντίδα του Ηγουμένου πατρός Γρηγορίου, η μονή έχει ανασυγκροτηθεί και αποτελεί ένα πραγματικό ησυχαστήριο. Παρά όλες τις αλλεπάλληλες και λεηλατήσεις που δέχτηκε κατά τη περίοδο των επαναστάσεων, είχε καταφέρει να λειτουργεί στους κόλπους της σχολείο από το 1840 έως το 1900 (εκτός από τις ανώμαλες περιόδους)

(Μάλια)

Συνεχίζοντας αρκετά δυτικότερα και προς τα παράλια του νομού φτάνουμε στα *Μάλια*, 34χλμ από Ηράκλειο. Τα Μάλια πέρα από το τουριστικό ενδιαφέρον που παρουσιάζουν με τις όμορφες παραλίες και τα τουριστικά συγκροτήματα, έχει και σημαντικό αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Πρόκειται για μια αρχαία πόλη που βρίσκεται 3χλμ. από τη σημερινή πόλη των Μαλίων και λόγω έλλειψης ιστορικών στοιχείων έχει δανειστεί το όνομά της από τα Μάλια. Είναι χτισμένη το 1900 π.Χ. Και ακολούθησε την ίδια αρχιτεκτονική γραμμή αλλά και τύχη με αυτήν της Κνωσού, της Φαιστού και της Ζάκρου.

(Παναγιά Κεράς)

Προχωρώντας δυτικότερα και κοντά στο βορειοδυτικό κράσπεδο των Λασιθιώτικων βουνών, σε υψόμετρο 630μέτρων, βρίσκεται η *Μονή Παναγιάς της Καρδιώτισσας ή Κεράς*, σε ένα μαγευτικό τοπίο με θέα προς την Επαρχία Πεδιάδος και τις κατάφυτες περιοχές από δέντρα και πλούσια βλάστηση. Σήμερα ελάχιστα πράγματα θυμίζουν το παλιό μοναστήρι λόγω του ότι δεν άντεξαν το βάρος των χρόνων. Βρίσκεται σε παρακμή προσπαθώντας να διατηρήσει την ιστορία της μονής.

(Αβδού)

Μόλις 1χλμ. απόσταση από τη Μονή Κεράς βρίσκεται η *Μονή Αγίας Φωτεινής στο Αβδού*. Πρόκειται για ένα πολύ παλιό τόπο λατρείας σε υψόμετρο 760 μέτρων, που θυμίζει περισσότερο ερημητήριο. Ο σπηλαιώδης ναός προκαλεί δέος στον επισκέπτη.

(Μονή Αγκαράθου)

Η διαδρομή αυτή μπορεί εναλλακτικά να συνεχιστεί στη μονή Αγκαράθου μετά την επίσκεψη στην περιοχή της Ανώπολης και τη μονή Ιωάννου Θεολόγου Ανωπόλεως. Έτσι συνεχίζοντας πιο νότια, στα 23χλμ από Ηράκλειο φτάνουμε στη *Μονή Αγκαράθου*. Βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα της Επ. Πεδιάδος πάνω σε μια μεγάλη λοφοσειρά. Πρόκειται για μια ιστορική μονή ολόκληρης της Κρήτης καθώς εκτός από τα περιουσιακά στοιχεία, δύναμη και ισχύ που διέθετε, αποτελούσε επίσης ένα μοναστήρι με πνευματική ακτινοβολία και δύναμη. Σημαντική είναι η πληροφορία που αναφέρει ότι λειτουργούσε αλληλοδιδασκτική σχολή στη μονή κατά το 1845. Η μονή αποτελεί κτίσμα φρουριακού τύπου.

Διαδρομή 4

Βόροι – Φαιστός – Μάταλα (Επαρχία Πυργιώτισσας)

(Βόροι)

Στο χωριό *Βόροι* 65χλμ. από Ηράκλειο αρχικά θα επισκεφτούμε τη *Μονή Καρδιώτισσας* η οποία σήμερα παραμένει έρημη και ανήκει και απέχει μόλις 4χλμ. περίπου από τους Βόρους. Η περίοδος της ακμής της τοποθετείτε τη περίοδο της Ενετοκρατίας ενώ η καταστροφή της τη περίοδο της τουρκικής επίθεσης κατά της Κρήτης και της πολιορκίας του Χάνδακα (1645-1669). Σήμερα σώζεται το τοιχογραφημένο καθολικό της μονής, η είσοδος του περιβόλου και τα ερείπια των κελιών.

Παραμένοντας στο ίδιο χωριό θα επισκεφτούμε και τη *Μονή Καλυβιανή*. Πιθανότατα οφείλει το όνομά της στο γειτονικό σε αυτήν χωριό, Καλύβια, όπου μαζί γνώρισαν μεγάλες καταστροφές από τις τουρκικές επιθέσεις σε σημείο που παρέμειναν έρημοι τόποι για ολόκληρα χρόνια. Μετά το 1956 ο τόπος άρχισε να παίρνει άλλη μορφή. Ο χώρος της Μονής Άρχισε να αναδιοργανώνεται και μαζί με αυτή και οι κάτοικοι που με τα χρόνια όλο και αυξανόταν. Η μονή βοήθησε και στήριξε αρκετά τα άτομα στα ιδρύματά της και ***χαρακτηρίστηκε ως τόπος λατρείας, αγιασμού και προσφοράς διαγράφοντας μέχρι και σήμερα λαμπρή πορεία ως θρησκευτικό πνευματικό κέντρο ολόκληρης της πεδιάδας της Μεσσαράς.***

Στους Βόρους λειτουργεί από το 1973 το *Μουσείο Κρητικής Εθνολογίας*. Ιδρύθηκε από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Μεσσαράς και του απονεμήθηκε τιμητική διάκριση το 1992 από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

(Φαιστός)

Η Φαιστός ιδρύθηκε από τον Μίνωα ή από το Ροδάμανθου, τον κατεξοχήν ήρωα της Μεσσαράς. Κατοικήθηκε για πρώτη φορά κατά τη 4^η χιλιετία π.Χ. , και πρόκειται για πυκνοδομημένο οικισμό της ύστερης νεολιθικής περιόδου. Καταστράφηκε όπως και η Κνωσός γύρω στα 1700 έπειτα από ισχυρό σεισμό

που συγκλόνισε τη Κρήτη. Η Φαιστός έκτοτε υποβαθμίστηκε αρκετά, όμως τα πολύτιμα ευρήματά της, θησαυροφυλάκια, λατρευτικοί χώροι, αποθήκες και εργαστήρια μας αποδεικνύουν τη μεγαλοπρέπειά της. Σημειώνεται ότι η κύρια πρόσοψη των ανακτόρων ήταν προς τη δύση, ο προσανατολισμός αυτός θυμίζει τους σύγχρονους ορθόδοξους ναούς, που εξυπηρετούσε όχι μόνο λειτουργικές αλλά και λατρευτικές ανάγκες.

(Μάταλα)

Στο τέλος της διαδρομής μας θα επισκεφτούμε το όμορφο και ξεκούραστο μέρος των *Ματάλων*. Η παραλία των Ματάλων με τις χαρακτηριστικές σπηλιές τις υπήρξε στο τέλος της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές του 1970 προσφιλής προορισμός των τότε 'παιδιών των λουλουδιών'. Οι ίδιες σπηλιές είχαν χρησιμοποιηθεί ως λαξευτοί τάφοι κατά την Υστερορωμαϊκή και την Παλαιοχριστιανική περίοδο.

Διαδρομή 5

Ζαρός –Γόρτυνα - Καλοί Λιμένες (Επαρχία Κανιουργίου)

(Ζαρός)

Στην περιοχή του *Ζαρού*, 44χλμ από Ηράκλειο, θα επισκεφτούμε το γνωστό *Φαράγγι Ζαρού* με πλούσια χλωρίδα και πανίδα. Μέσα από ένα ειδικά διαμορφωμένο περιπατητικό μονοπάτι που περνάει μέσα από τη λίμνη Ζαρού, θα καταλήξουμε στο *μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου* και το *εκκλησάκι του Αγίου Ιωάννη* στο πανέμορφο *Δάσος του Ρούβα*.

Στην περιοχή του Ζαρού θα συναντήσουμε και τη *Μονή Βροντησίου*, η οποία μαζί με τη *Μονή Βαρσαμονέρου* αποτελούσαν δύο μεγάλα μοναστικά κέντρα με πολλά άλλα μικρότερα τα οποία αποτελούσαν τα εξαρτήματά τους. Η ιστορία του μοναχισμού σε αυτή τη περιοχή έχει βαθύτατες ρίζες κατά τη Β' Βυζαντινή περίοδο. Κατά τη περίοδο της Κρητικής Αναγέννησης υπήρξαν Κέντρα Παιδείας και Τεχνών. Στα οποία μόναζαν λόγιοι μοναχοί και αντιγραφείς βιβλίων. Με τη πάροδο των χρόνων καθώς άκμαζε η μονή

Βροντησίου παράκμαξη μονή Βαρσαμονέρου καθώς μικρότερη όπως ήταν δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες μετά τη τουρκική κατάκτηση.

(Γόρτυνα)

Συνεχίζοντας νοτιότερα φτάνουμε στην *αρχαία πόλη της Γόρτυνας*. Βρίσκεται κοντά στο χωριό *Άγιοι Δέκα*, 45χλμ από το Ηράκλειο. Όπως μαρτυρούν με μεγαλοπρέπεια τα ερείπιά της επρόκειτο για μια από τις αρχαιότερες και μεγαλύτερες σε έκταση πόλεις, καθώς ο αρχαιολογικός της χώρος αποτελείται από 4000 στρέμματα. Τρία χωριά έχουν χτιστεί ουσιαστικά πάνω από την αρχαία πόλη (Άγιοι Δέκα, Μητρόπολη, Αμπελούζος). Αξίζει να σημειώσουμε ότι η Γόρτυνα ήταν και η πρώτη πόλη της Κρήτης που αποδέχτηκε το χριστιανισμό. ***Εκεί είχε εγκατασταθεί άλλωστε ο Απόστολος Τίτος, ο πρώτος Επίσκοπος της Κρήτης.*** Στη Γόρτυνα επίσης χτίστηκαν οι πρώτοι χριστιανικοί ναοί με σπουδαιότερη τη Βασιλική του Αγίου Τίτου, η οποία ανασκάπτεται εντατικά τα τελευταία χρόνια.

(Καλοί Λιμένες)

Φεύγοντας από τη Γόρτυνα και συνεχίζοντας αρκετά νοτιότερα στο νομό, 21χλμ. από τη Γόρτυνα, φτάνουμε στη *Μονή Απεζανών*. Βρίσκεται κοντά στους *Καλούς Λιμένες* και κυριάρχησε κατά τα τελευταία χρόνια της Ενετοκρατίας ενώ ***η ακμή της κράτησε και κατά τη περίοδο της τουρκοκρατίας*** Η ίδρυση της μονής είναι άγνωστη, όμως υπήρξε και ήκμαζε κατά τα μέσα του 16^{ου} αιώνα. Η παράδοση αναφέρει, σε μια όχι και τόσο ασφαλή άποψη, ότι πιθανότατα να ιδρύθηκε από τους μοναχούς του Αγίου Αντωνίου στο Αγιοφάραγγο όταν αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το μοναστήρι τους λόγω πειρατικών επιδρομών.

Στη ίδια περιοχή μπορούμε να επισκεφτούμε και τη *Μονή Παναγίας της Οδηγήτριας*. Βρίσκεται ανάμεσα στο χωριό *Σίββα Πυργιωτίσσης* και τους *Καλούς Λιμένες* και περιβάλλεται από πλήθος ερημητηρίων, σπηλαιωδών και τοιχογραφημένων ναών. Η ίδρυσή της τοποθετείτε τον 14^ο αιώνα όπου χτίστηκε το τοιχογραφημένο κλίτος του καθολικού. Το κτηριακό συγκρότημα

της μονής είναι τυπικό μοναστήρι φρουριακού τύπου και διατηρεί αρκετά στοιχεία οχυρωματικού περιβόλου. Χαρακτηριστικό αυτής της μορφής είναι ο οχυρός πύργος που βρίσκεται στη ΒΔ γωνία του περιβόλου-γνωστός και ως *Πύργος του Ξωπατέρα*. Χτίστηκε τη τελευταία περίοδο της Ενετοκρατίας.

Διαδρομή 6

Μονή Απανωσήφη – Μονή Κουδουμά (Επαρχία Μονοφασίου)

(Μονή Αγίου Γεωργίου Απανωσήφη)

Δύο ήταν τα μοναστήρια που λειτουργούσαν κατά τα τελευταία χρόνια κοντά στο σημερινό χωριό *Μεταξόχωρι Μονοφασίου*. Αυτό του *Αγίου Γεωργίου του Απανωσήφη* και η *Μονή Στρατηγού* ή *Αηστράτηγου* στον *Αγαλαντέ*. Η μονή Αηστράτηγου γνώρισε περιόδους καταστροφών και ερημώσεων μέχρι που έγινε μετόχι της Μονής Απανωσήφη η οποία εξελίχθηκε σε ένα από τα μεγαλύτερα και πλουσιότερα μοναστήρια της Κρήτης. Αρχικά αποτελούντων από ένα μικρό προσκύνημα του Αγίου Γεωργίου, εξελίχτηκε σε μοναστήρι και μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα μεγάλωσε και αναπτύχθηκε. Χτίστηκαν τα κελιά της μονής και διάφορα άλλα κτήρια απαραίτητα για τη λειτουργία της. Ο ναός είναι δίκλιτος και είναι αφιερωμένος στον Άγιο Γεώργιο και στη Μεταμόρφωση του Χριστού.

(Μονή Κουδουμά)

Στη συνέχεια και τέλος της διαδρομής μας στην επαρχία Μονοφασίου θα επισκεφτούμε τη *Μονή Κουδουμά* (60χλμ. από Ηράκλειο). Ο τόπος στον οποίο βρίσκεται η μονή καθώς και τα γύρω ερημητήρια και οι μονές-εξαρτήματά της, πληρούν όλα τα δεδομένα του ασκητικού βίου. Ο δρόμος που οδηγεί εκεί είναι άγονος και δύσβατος με πολλές σπηλιές που χρησιμοποιήθηκαν για τον ασκητισμό. Η μονή σήμερα βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση στην άκρη της θάλασσας να αγναντεύει το Λυβικό πέλαγος και με μόνο τον ήχο του κύματος να σπάει τη σιωπή.

Διαδρομή 7

Αγία Μονή – Μονή Αγίου Αντωνίου Άρβης (Επαρχία Βιάννου)

Στην τελευταία διαδρομή αυτής της ενότητας θα περιπλανούμε στην μικρή *επαρχία της Βιάννου* που βρίσκεται στην νοτιοδυτική πλευρά του νομού, στα σύνορα με το νομό Λασιθίου.

(Αγία Μονή)

Το μοναστήρι της *Αγίας Μονής* στα παλαιότερα χρόνια ήταν πολύ πιο οργανωμένο με μεγάλες ιδιοκτησίες και αποτελεί το μόνο μοναστήρι της περιοχής που επιβίωσε.

(Μονή Αγίου Αντωνίου Άρβης)

Αρκετά νοτιότερα της Αγίας Μονής, στα νότια παράλια του νομού βρίσκεται η *Μονή Αγίου Αντωνίου Άρβης*. Η Μονή συνεχίζει να λειτουργεί με ικανοποιητικό αριθμό μοναχών. Λέγεται η αιτία που οδήγησε στην ανάπτυξη της μπανανοκαλλιέργειας στη περιοχή οφείλετε σε ένα φυτό που είχε φέρει μαζί του ένας καλόγερος του Αγίου Αντωνίου όταν επισκέφτηκε τη Μονή Σινά.

Η Μονή Άρβης όπως και Μονή Κουδουμά, ιδρύθηκαν τα τελευταία χρόνια του 19^{ου} αιώνα καθώς παρατηρήθηκε μια έντονη μοναστική κίνηση στο νότια παράλια της κεντρικής Κρήτης. Αυτό φυσικά δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί στους περασμένους χρόνους λόγω του φόβου που υπήρχε από τις πειρατικές επιδρομές

4.2 2ο Μέρος Διαδρομών

Γενικότερη περιήγηση στο νομό Ηρακλείου

Στο νομό Ηρακλείου βρίσκονται οι σημαντικότεροι αρχαιολογικοί χώροι της Κρήτης. Τα Μινωικά ανάκτορα της Κνωσού, των Μαλίων, της Φαιστού, και η Γόρτυνα είναι μόνο λίγοι από αυτούς τους ανεκτίμητους χώρους - θησαυρούς του Ηρακλείου και της Κρήτης γενικότερα.

Τα πιο τουριστικά μέρη του νησιού, όπως η Χερσόνησος, τα Μάλια βρίσκονται στη βόρεια ακτή. Στον νομό όμως θα βρούμε και χωριά που διατηρούν το παραδοσιακό τους χρώμα όπως οι Αρχάνες και η Άνω Βιάννος. Στη νότια πλευρά υπάρχουν παραλίες που θα σας ανταμείψουν για το ταξίδι. Το Ηράκλειο αποτελεί σήμερα μια σύγχρονη, ιδιαίτερα ζωντανή πόλη, η οποία προσφέρεται για κάθε είδους εμπειρία και διασκέδαση χειμώνα καλοκαίρι...

Διαδρομή 1^η

Ηράκλειο – Βιάννος

(Κνωσός- Αρχάνες- Πεζά- Μυρτιά- Θραψανό- Καστέλι Πεδιάδος- Μονή Κεράς- Αρκαλοχώρι)

(Κνωσός)

Σε απόσταση 5χλμ. νοτιοανατολικά του Ηράκλειου βρίσκεται το πανάρχαιο **Μινωικό ανάκτορο της Κνωσού**. Στο ανάκτορο φτάνει ο επισκέπτης από τον επαρχιακό δρόμο Ηρακλείου- Βιάννου. Είναι κοινός τόπος σήμερα ότι η Κνωσός ήταν το επίκεντρο του Μινωικού πολιτισμού όπως και ότι παρέμεινε καθ' όλη τη διάρκεια του της αρχαιότητας μια από τις πιο σημαντικές πόλεις της Κρήτης. Το ανάκτορο λειτουργούσε πρωτίστως ως πολιτικό και οικονομικό κέντρο: συγκέντρωνε τα παραγόμενα αγαθά με σκοπό την αναδιανομή ή την εξαγωγή τους. Μια επίσκεψη στο αρχαιολογικό μουσείο Ηρακλείου (βλ. Πολιτιστικά στοιχεία, σελ. 25) δίνει μια ολοκληρωμένη εικόνα της πόλης και του ανακτόρου της Κνωσού.

(Αρχάνες)

Οι **Αρχάνες** βρίσκονται σε κλειστή πεδιάδα, στις νότιες παρυφές του Ηρακλείου και στα ανατολικά του **όρους Γιούχτα** και του **λόφου Φουρνί**. Απέχουν 15χλμ. από τη Κνωσό και ο νότιος δρόμος τις συνδέει με τη Μεσσαρά. Ο λόφος Φουρνί βρίσκεται δυτικά από το δρόμο που συνδέει τις Πάνω με τις Κάτω Αρχάνες. Εκεί βρέθηκε το σημαντικότερο **νεκροταφείο της Προϊστορικής Κρήτης**. Στους βόρειους πρόποδες του Γιούχτα, στα Ανεμόσπηλια, βρέθηκε ο μόνος γνωστός ανεξάρτητος μινωικός ναός με θέα προς τη κοιλάδα του Ηρακλείου, το Αιγαίο, τη Δίκτη και την Ίδη.

Στις Αρχάνες απαραίτητη κρίνεται και η επίσκεψή μας στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχανών. Περιλαμβάνει ευρήματα και αντίγραφα ευρημάτων. Η έκταση εκτίνεται σε μια ενιαία αίθουσα καθώς κατά μήκος των τοίχων, καθώς και σε προθήκες στο κέντρο της αίθουσας.

Εκτός από σημαντικό αρχαιολογικό χώρο, είναι και πολύ όμορφο κεφαλοχώρι, οι κάτοικοι του οποίου έχουν δείξει ιδιαίτερο σεβασμό στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική του και παράλληλα προσφέρει όλες τις απαραίτητες υποδομές.

(Πεζά)

Τα **Πεζά** είναι ένα από τα κέντρα αμπελουργικής παραγωγής του νομού, έδρα του ομώνυμου συνεταιρισμού, που παράγει πολύ καλό κρασί. Στην περιοχή υπάρχουν αρκετά γραφικά χωριά τα οποία προσφέρονται για μια σύντομη στάση όπως οι **Κουνάβοι**, οι **Μελέσες**, κ.α. Κοντά στο Χουδέτσι μπορείτε να επισκεφτείτε τη **Μονή Απανωσήφη** ένα από τα μεγαλύτερα μοναστήρια της Κρήτης.

(Μυρτιά)

Το χωριό **Μυρτιά** ή **Βάρβαροι**, όπως είναι γνωστό, απέχει 15χλμ. από το Ηράκλειο. Εκεί μπορούμε να επισκεφτούμε το **Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη**. Αφιερωμένο στον μεγάλο Έλληνα λογοτέχνη λειτουργεί στον τόπο καταγωγής του με εκθέματα που αφορούν χειρόγραφα του ίδιου, φωτογραφίες του, φωτογραφίες από θεατρικές παραστάσεις έργων του, ακόμα και κοστούμια ηθοποιών που ενσάρκωσαν διάφορους ρόλους από τα θεατρικά του έργα.

(Θραψανό)

Συνεχίζοντας προς το **χωριό Θραψανό** στο δρόμο μας θα συναντήσουμε την **Μονή Αγκαράθου**. Ήδη τον 16^ο αιώνα επρόκειτο για ένα μεγάλο πλούσιο και σημαντικό μοναστήρι. Αυτό αποδεικνύεται από το μέγεθος της και

τον πλούτο των κειμηλίων της.

Το Θραψανό είναι ονομαστό **κέντρο της Κρητικής αγγειοπλαστικής**, και διατηρείται ακόμα η παραδοσιακή τέχνη της κατασκευής μεγάλων πήθων (πιθαριών).

(Καστέλι Πεδιάδος – Αβδού)

Το **Καστέλλι Πεδιάδος** είναι ένα γραφικό κεφαλοχώρι στο κέντρο της ευρύτερης περιοχής. Σε λόφο κοντά στο Καστέλλι βρίσκονται τα ερείπια της **αρχαίας δωρικής πόλης Λύττου**. Αν συνεχίσουμε προς τα βόρεια μπορούμε να συναντήσουμε το δρόμο που οδηγεί από τη Χερσόνησο προς το οροπέδιο Λασιθίου. Σε αυτή την όμορφη διαδρομή δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να επισκεφτούμε το **χωριό Αβδού** το οποίο διατηρεί την παραδοσιακή αρχιτεκτονική του. Η **Μονή Κεράς στο Αβδού**, είναι ένα παλιό

και όμορφο μοναστήρι γνωστό για τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας , η οποία εκλάπη το 1498 και μεταφέρθηκε στη Ρώμη.

(Αρκαλοχώρι)

Εναλλακτικά από τα Πεζά μπορούμε να κινηθούμε προς το **Αρκαλοχώρι** και από εκεί προς τη νοτιοανατολική πλευρά του Ηρακλείου.

Το Αρκαλοχώρι αποτελεί σημαντικό κέντρο της περιοχής. Λίγο έξω από το χωριό Παναγία διακρίνονται κατάλοιπα της αρχαίας Αρκαδίας. Από το χωριό Καπετανιανά μπορούμε να κινηθούμε προς τη Μονή Κουδουμά έργο δύο αποφασισμένων μοναχών στα τέλη το 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Οι τρεις εκκλησίες και Τσουτσουρος είναι δύο πολύ όμορφες παραλίες της περιοχής.

(Βιάννος)

Η επαρχία της **Βιάννου** έχει σαν κεντρικό σημείο την Άνω Βιάννο η οποία αποτελεί κεφαλοχώρι της περιοχής. Η επαρχία της Βιάννου έχει μια σειρά από πολύ όμορφες παραλίες στο Λυβικό πέλαγος. Από δυτικά προς ανατολικά μπορούμε να πάμε στον Κερατόκαμπο στην Άρβη και στο εντυπωσιακό **φαράγγι της Άρβης**.

Διαδρομή 2η

Ηράκλειο- Ασίτες

(Τύλισος- Κρουσώνας- Ασίτες)

(Τύλισος)

Κοντα στο χωριό **Τύλισος**, 13λμ από Ηράκλειο, μπορούμε να δούμε τα ερείπια τριών μεγάλων μινωικών επαύλεων ή μεγάρων. Η μεγαλύτερη από αυτές ήταν διώροφη με μνημειακή είσοδο, δεξαμενή καθαρμών, φωταγωγό και στοές.

(Κρουσώνας)

Συνεχίζοντας λίγο νοτιότερα, στα 21χλμ. από Ηράκλειο, φτάνουμε στον **Κρουσώνα**. Πρόκειται για ένα ανεπτυγμένο χωριό στις πλαγιές του Ψιλορείτη. Λίγο πάνω από τον Κρουσώνα, βρίσκεται η γυναικεία **Μονή της Αγίας Ειρήνης**. Το μοναστήρι αναφέρεται ήδη από τον 17^ο αιώνα, καταστράφηκε από τους Τούρκους το 1822 και ξαναλειτουργεί από το 1944.

(Ασίτες)

Φτάνοντας στις **Ασίτες** θα επισκεφτούμε τη **Μονή Γοργολαΐνη**. Πρόκειται για ένα σημαντικό μοναστήρι του Μαλεβιζίου το οποίο γνώρισε σημαντικές περιπέτειες κατά τη Τουρκοκρατία.

Διαδρομή 3η

Η βόρεια παραλία του νομού Ηρακλείου προς τα δυτικά

Ηράκλειο – Φόδελε

(Παλαιόκαστρο- Ροδιά- Μονή Σαββατιανών-Αγία Πελαγία- Φόδελε)

(Παλαιόκαστρο)

Καθώς κινούμαστε προς τα δυτικά, πολύ κοντά στην Εθνική οδό, μπορούμε να διακρίνουμε το **Παλαιόκαστρο**, ένα από τα κάστρα που έχτισε ο Ενρίκο Πεσκατόρε όταν προσπάθησε πρώτος να καταλάβει το νησί. Η παραλία του Παλαιόκαστρου είναι από τις πιο κοντινές στην πόλη του Ηρακλείου.

(Ροδιά)

Η **Ροδιά** είναι ένα πολύ όμορφο χωριό με καλά διατηρημένα σπίτια και όμορφη θέα. Προσέξτε ιδιαίτερα την Ενετική έπαυλη που χτίστηκε στις αρχές του 16^{ου} αιώνα από τους φεουδάρχες Γεώργιο και Φραγκίσκο Μοδινό.

(Μονή Σαββατιανών)

Η **Μονή Σαββατιανών** βρίσκεται σε μια κατάφυτη ρεματιά του όρους Βασιλικός και είναι αφιερωμένη στον προστάτη των μοναχών Άγιο Αντώνιο. Αναφέρεται ως σημαντικό μοναστήρι από τον 16^ο αιώνα αλλά υπέστη σημαντικές ζημιές κατά τη πολιορκία του Χάνδακα.

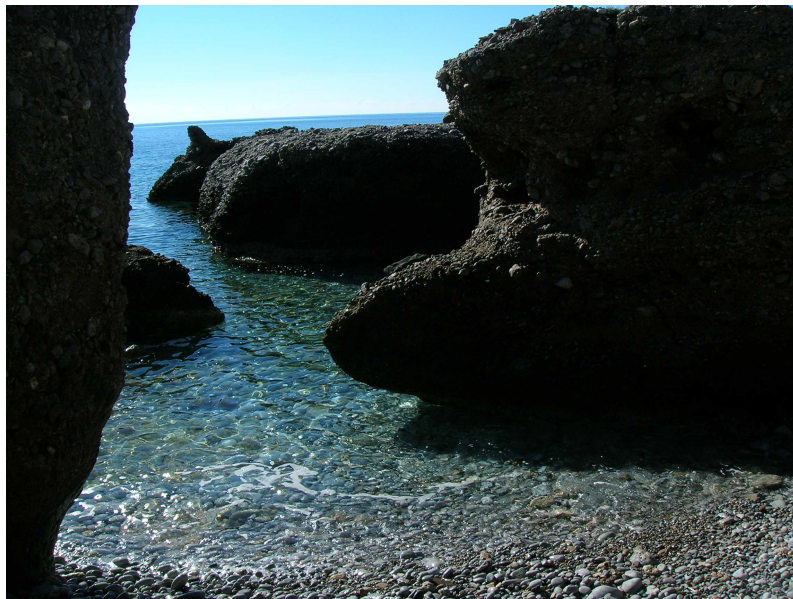
(Αγία Πελαγία)

Η Αγία Πελαγία κάποτε αποτελούσε γραφικό παραλιακό χωριό. Σήμερα έχει εξελιχθεί σε εξαιρετικά ανεπτυγμένο τουριστικό θέρετρο, που ελάχιστα θυμίζει το αρχικό τοπίο. Η γειτονική σε αυτήν παραλία της Λυγαριάς ακολουθεί σχεδόν τους ίδιους ρυθμούς ανάπτυξης.

(Φόδελε)

Αντίθετα στο **Φόδελε**, γραφικό χωριό χτισμένο δίπλα σε κατάφυτη ρεματιά, οι κάτοικοι έχουν διατηρήσει την ατμόσφαιρα του χωριού. Οι

περισσότεροι επισκέπτες έρχονται στο Φόδελε λόγω του ότι η περιοχή **αποτελεί τον τόπο καταγωγής του Δομίνικου Θεοτοκόπουλου**. Έτσι υπάρχει και ένα μικρό μουσείο αφιερωμένο στη ζωή και το έργο του. Κοντά στο μουσείο βρίσκεται ο βυζαντινός ναός του 14^{ου} αιώνα με εξαιρετικές τοιχογραφίες χτισμένος πάνω στα ερείπια παλαιότερου ναού.

Διαδρομή 4η

Η βόρεια παραλία του νομού Ηρακλείου προς τα ανατολικά

Ηράκλειο - Μάλια

(Αμνισός – Κοκκίνη Χάνι – Γούβες – Χερσόνησος – Μάλια)

(Αμνισός)

Για να δούμε και να θαυμάσουμε τη βόρειο – ανατολική παραλία του Ηρακλείου παίρνουμε τον παραλιακό δρόμο και όχι τη νέα εθνική οδό. Πολύ κοντά στο Ηράκλειο βρίσκεται η **Αμνισός**. Εκεί το 1932 ο Σπυρίδων Μαρινάτος είχε βρει πολυτελή μινωική έπαυλη, που ονομάστηκε Έπαυλη των Κρίνων από τη τοιχογραφία που σήμερα εκτίθεται στο μουσείο Ηρακλείου. Στον κοντινό λόφο βρισκόταν το **σπήλαιο της Ειλείθειας**, όπου λατρευόταν η θεά του τοκετού.

(Κοκκίνη Χάνι)

Φτάνοντας στο **Κοκκίνη Χάνι**, στο μέσο περίπου της τουριστικής περιοχής, βρίσκεται το εντυπωσιακό μέγαρο στο Νίρου Χάνι. Ήταν διώροφο με 40 δωμάτια στο ισόγειο. Τα ευρήματα μαρτυρούν ότι ήταν έδρα κάποιου αξιωματούχου της γραφειοκρατίας της Κνωσού – ή κάποιου αρχιερέα.

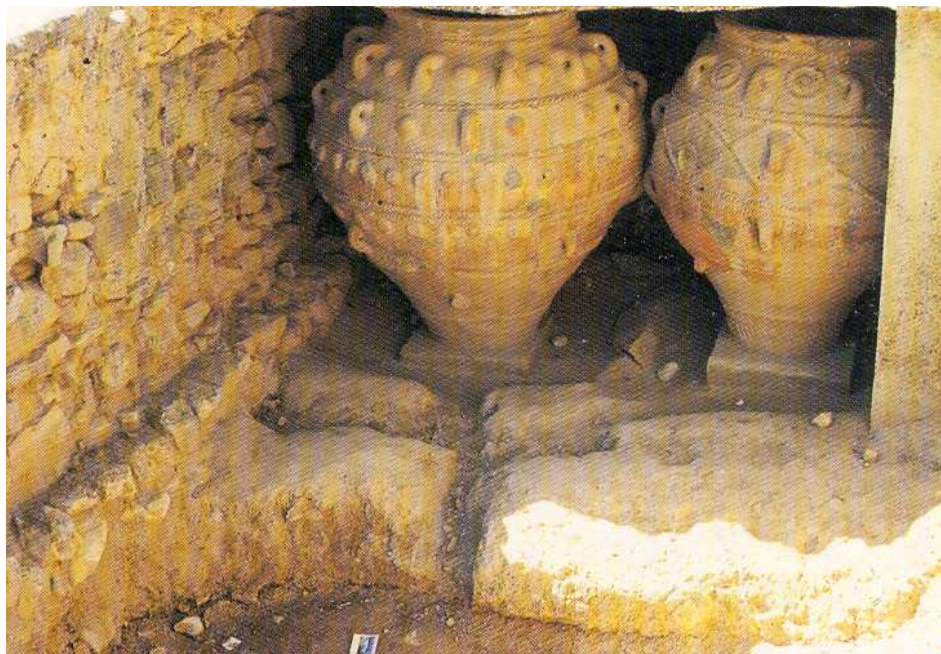
(Γούβες)

Συνεχίζοντας προς τις **Γούβες**, κοντά στο χωριό, μπορούμε να επισκεφτούμε το Σκοτεινό, όπου υπάρχει το εντυπωσιακό σπήλαιο Σκοτεινό ή Σπήλαιο της Αγίας Παρασκευής. Στο σπήλαιο αυτό λατρευόταν η θεά Βριτομάρτις, ενώ υπάρχουν και ερείπια χριστιανικού ναού.

(Χερσόνησος)

Η **Χερσόνησος** δυστυχώς δείχνει με χαρακτηριστικό τρόπο που μπορεί να οδηγήσει η αλόγιστη τουριστική ανάπτυξη. Η περιοχή ολόκληρη είναι αφιερωμένη στον τουρισμό. Στην ανατολική πλευρά του λιμανιού υπάρχουν υπολείμματα μόνου της Ρωμαϊκής εποχής ενώ αξίζει να επισκεφτείτε το

μουσείο Λυχνοστάτης, αφιερωμένο στον παραδοσιακό λαϊκό Κρητικό πολιτισμό.

(Μάλια)

Τα **Μάλια** αποτελούν το τέρμα αυτής της διαδρομής. Βρίσκονται 36χλμ από το Ηράκλειο σε μικρή απόσταση από τη θάλασσα, σε θέση όπου υπήρχε φυσικό λιμάνι. Όπως συμβαίνει με τη Χερσόνησο, έτσι και στα Μάλια και τη Σταλίδα η τουριστική ανάπτυξη συνεχίζεται δίχως όρια.

Παρόλα αυτά αξίζει να επισκεφτούμε τον αρχαιολογικό χώρο των Μαλίων. Η ιστορία του ανακτόρου ακολουθεί την τύχη των υπόλοιπων ανακτορικών κέντρων. Χτίστηκε το 1900 π.Χ. και καταστράφηκε από σεισμό το 1700 π.Χ. οι ανασκαφές άρχισαν το 1915 από τον Ιωσήφ Χατζηδάκη και συνεχίζονται από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή. Το ανάκτορο ήταν διώροφο και η έκτασή του κάλυπτε τα 8.000 τ. μ. είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο για το ανάκτορο η ύπαρξη μεγάλου αριθμού αποθηκών και των πολλών μικρών εργαστηρίων σε όλα τα τμήματα του κτηρίου, τα οποία του δίνουν το χαρακτήρα μιας μεγάλης αγροτικής βίλλας.

Διαδρομή 5η

Ηράκλειο – Μεσσαρά

(Ζαρός- Γόρτυνα- Μοίρες- Αγία Τριάδα- Φαιστός- Τυμπάκι –Μάταλα- Καλοί Λιμένες- Λέντας)

(Ζαρός)

Η Διαδρομή αυτή θα μας οδηγήσει στην εύφορη **πεδιάδα της Μασσαράς**, η οποία αποτελούσε κέντρο αγροτικής παραγωγής ήδη από τα Μινωικά χρόνια. Αν πάρουμε το δρόμο προς Αγία Βαρβάρα λίγα χιλιόμετρα δυτικότερα αυτής θα μας οδηγήσουν στο **Ζαρό**. Ο Ζαρός είναι ένα όμορφο κεφαλοχώρι της περιοχής που προσφέρεται για διανυκτέρευση και φαγητό. Εκεί κοντά βρίσκεται η **πηγή Βότομος** από όπου παράγεται το φημισμένο εμφιαλωμένο νερό Ζαρός αλλά και το **Φαράγγι του Ζαρού**, μια μικρή λιμνούλα, καθώς και χώρος για πικνίκ.

Στην περιοχή του Ζαρού αξίζει να δούμε και τη **Μονή Βροντησίου** η οποία υπήρξε από τα σημαντικότερα μοναστικά κέντρα της περιοχής. Ιδρύθηκε κατά τη μέση βυζαντινή περίοδο αλλά αναπτύχθηκε ιδιαίτερα κατά τη Τουρκοκρατία. Από το τέλος του 16^{ου} αιώνα και έπειτα η μονή έγινε μεγάλο πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο με μεγάλη αίγλη.

Σημαντική είναι και η κοντινή **Μονή Βαλσαμονέρου**, επίσης πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο. Το καθολικό της Μονής είναι κτίσμα του 15^{ου} αιώνα με χαρακτηριστική και πρωτότυπη δομή, αλλά και με εντυπωσιακές βυζαντινές τοιχογραφίες.

Οι **Καμάρες** είναι ένα γραφικό χωριό κάτω από τον Ψηλορείτη κοντά σε εντυπωσιακό φαράγγι. Από το χωριό μπορούμε να πάρουμε το μονοπάτι ως το **Σπήλαιο των Καμαρών**, όπου φτάνουμε μετά από 3-4 ώρες πεζοπορία. Το

σπήλαιο αποτέλεσε τόπο κατοικίας κατά τη Νεολιθική εποχή και τόπο λατρείας κατά τη Μινωική. Τέλος εάν μπορεί κάποιος να έως εκεί θα αποζημιωθεί από την εκπληκτική θέα προς την πεδιάδα της Μεσαράς (υψόμετρο 1.524 μ.)

Εναλλακτικά μπορούμε μετά το Ζαρό να κινηθούμε προς τα ανατολικά όπου αμέσως μετά τους Άγιους Δέκα θα συναντήσουμε τη Γόρτυνα.

(Γόρτυνα)

Η αρχαία πόλη της **Γόρτυνας** βρίσκεται ουσιαστικά στην είσοδο της Μεσαράς, δίπλα στην εθνική οδό που συνδέει το Ηράκλειο με το Τυμπάκι. Πρόκειται για τους μεγαλύτερους σε έκταση χώρους της Ελλάδας. Παρά τα 120 χρόνια ανασκαφών μικρό τμήμα της αρχαίας Γόρτυνας έχει έρθει στο φως.

(Μοίρες)

Οι **Μοίρες** είναι σημαντικό κέντρο της περιοχής και ειδικότερα της γεωργικής της οικονομίας. Στις Μοίρες βρίσκεται η **Μονή Καλυβιανής** ένα από τα μεγαλύτερα μοναστικά κέντρα της σημερινής Κρήτης. Βρίσκεται στη θέση παλαιότερου μοναστηριού, από το οποίο σώζεται μόνο ο ναός. Ο κοντινός Άγιος Γεώργιος της Φλάνδρας είναι μισοερειπωμένος ναός.

(Φαιστός)

Η Φαιστός ιδρύθηκε από τον Μίνωα ή από το Ροδάμανθου, τον κατεξοχήν ήρωα της Μεσσαράς. Κατοικήθηκε για πρώτη φορά κατά τη 4^η χιλιετία π.Χ. , και πρόκειται για πυκνοδομημένο οικισμό της ύστερης νεολιθικής περιόδου. Καταστράφηκε όπως και η Κνωσός γύρω στα 1700 έπειτα από ισχυρό σεισμό που συγκλόνισε τη Κρήτη. Η Φαιστός έκτοτε υποβαθμίστηκε αρκετά, όμως τα πολύτιμα ευρήματά της, θησαυροφυλάκια, λατρευτικοί χώροι, αποθήκες και εργαστήρια μας αποδεικνύουν τη μεγαλοπρέπειά της. Σημειώνεται ότι η κύρια πρόσοψη των ανακτόρων ήταν προς τη δύση, ο προσανατολισμός αυτός θυμίζει τους σύγχρονους ορθόδοξους ναούς, που εξυπηρετούσε όχι μόνο λειτουργικές αλλά και λατρευτικές ανάγκες.

(Αγία Τριάδα)

Η Αγία Τριάδα βρίσκεται 3χλμ. από τη Φαιστό και πιθανότατα να αποτελούσε τη θερινή κατοικία των βασιλέων της Φαιστού. Η Αγία Τριάδα κατοικήθηκε για πρώτη φορά στις αρχές της Εποχής του Χαλκού. Ξεκίνησε να οικοδομάτε όταν είχε καταστραφεί η Φαιστός από τον ισχυρό σεισμό του 1700 π.Χ. Η Φαιστός έκτοτε παρέμεινε ως 'εργοτάξιο' για έναν αιώνα έως ότου ολοκληρωθεί η ανακτορική έπαυλη της Αγίας Τριάδας. Παρά το τέλος των εργασιών η Φαιστός υποβαθμίστηκε, προφανώς με πρωτοβουλία της Κνωσού που κυριάρχησε.

Το γνωστότερο εύρημα της περιόδου είναι η περίφημη **`σαρκοφάγος της Αγίας Τριάδας**. Το τέλος και η καταστροφή της πόλης ήρθε το 1250, μαζί με το τέλος του Μινωικού πολιτισμού

(Τυμπάκι)

Στη συνέχεια της διαδρομής φτάνουμε στο **Τυμπάκι**. Το οποίο πρόκειται για μια ακόμη κωμόπολη με τα χαρακτηριστικά της οικιστικής ανάπτυξης.

Από αυτό το σημείο της διαδρομής, εάν θέλουμε κινηθούμε προς τη θάλασσα θα συνεχίσουμε προς τη **παραλία** του **Κόκκινου Πύργου** με την πληθώρα των ενοικιαζόμενων δωματίων ή θα κινηθούμε ακόμα πιο νότια

Στο **Καμηλάρι** λίγο πιο έξω από τα **Πιτσιδία** έχει βρεθεί θολωτός τάφος της Μεσαιομινωϊκής περιόδου.

Από τα Πιτσιδία σε μια σειρά από παραλίες με πρώτη το **Καλαμάκι**, γνωστή για την πολυκοσμία που μαζεύει κατά το καλοκαίρι. Η παραλία **Κομμού** στη συνέχεια εκτός από όμορφη με μεγάλη αμμουδιά αποτελεί και σημαντικό αρχαιολογικό χώρο. Οι ανασκαφές έχουν αποκαλύψει σημαντικό μινωικό λιμενικό οικισμό.

(Μάταλα)

Η επόμενη παραλία, η παραλία **Ματάλων**, με τις χαρακτηριστικές σπηλιές της υπήρξε στο τέλος της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές του 1970, προσφιλής προορισμός των τότε **`παιδιών των λουλουδιών'**. Οι ίδιες σπηλιές είχαν χρησιμοποιηθεί ως λαξευτοί τάφοι κατά την Υστερορωμαϊκή και την Παλαιοχριστιανική περίοδο.

(Καλοί Λιμένες)

Μετά την επίσκεψή μας στα Μάταλα θα πάρουμε το δρόμο προς τη **Πόμπια** και από εκεί θα κατεβούμε πάλι νοτιότερα στους **Καλούς Λιμένες**.

Οι Καλοί Λιμένες κατέχουν σημαντική θέση στην ιστορία της Κρήτης αφού εδώ θεωρείται ότι αποβιβάστηκε ο Απόστολος Παύλος όταν ήρθε να κηρύξει το Χριστιανισμό στη Κρήτη. Η περιοχή και η παραλία της διακρίνονται για την

ομορφιά της, αυτό όμως που χαλάει την εικόνα της είναι ο σταθμός τροφοδοσίας πλοίων με καύσιμα.

Λίγο πριν τους Καλούς Λιμένες αξίζει το κόπο να επισκεφτούμε τη **Μονή Παναγιάς** της **Οδηγήτριας**. Πρόκειται για ένα παλιό μοναστήρι με σημαντική ιστορία στο οποίο ξεχωρίζει ο χαρακτηριστικός πύργος, γνωστός και ως Πύργος του Ξωπατέρα'. Ανάμεσα στους Καλούς Λιμένες και τη Μονά Οδηγήτριας κατεβαίνει το αγιοφάραγγο το οποίο καταλήγει σε μια όμορφη παραλία προσπελάσιμη μόνο από τη θάλασσα ή μετά από σύντομη πεζοπορία. Στην περιοχή αξίζει να επισκεφτεί κανείς τα ερημητήρια της περιοχής, με χαρακτηριστικό το Γουμενόσπηλιο καθώς και το **ναό του Αγίου Αντωνίου** στη παραλία

Ξαναγυρνώντας στους Άγιους Δέκα μπορούμε να κατεβούμε στο Λέντα. Στη διαδρομή προς το Λέντα θα απολαύσουμε πως τα **Αστερούσια όρη** χωρίζουν την εύφορη και πράσινη πεδιάδα της Μεσσαράς από το πολύ πιο ξερό τοπίο του Λυβικού πελάγους. Στο βουνό θα συναντήσουμε όμορφα χωριά, όπως το **Απεσωκάρι**. Στο **Μιαμού** μπορούμε να το μικρό σπήλαιο το οποίο κατοικούνταν από το 3000 π.Χ. περίπου έως το 2500 με 2000 π.Χ. και εξυπηρετούσε ταφικές ανάγκες.

(Λέντας)

Έτσι φτάνουμε στο **Λέντα**, ένα όμορφο χωριό στο Λυβικό πέλαγος με αρκετές παραλίες εκεί κοντά, που θα επιτρέψουν να απολαύσουμε τη ζεστή νότια ακτή της Κρήτης.

Στον Λέντα ήταν η αρχαία πόλη **Λεβήνα**, λιμάνι της Γόρτυνας, καθώς και ένα σημαντικό Ασκληπιείο κατά την Ελληνιστική και Ρωμαϊκή εποχή.

Ανατολικά του Λέντα βρίσκεται και η **παραλία της Τρυπητής**. Η πορεία προς τη Τρυπητή εντυπωσιάζει, καθώς το πέρασμα ανάμεσα στους βράχους είναι τόσο στενό μόλις που χωράει ένα αυτοκίνητο, ενώ η παραλία σίγουρα θα καταφέρει να γοητεύσει τον καθ' ένα ... στον λόφο πάνω από τη παραλία

έχουν βρεθεί τα ερείπια ενός πρωτομινωικού οικισμού, καθώς και αρκετά ευρήματα.

Διαδρομή 6'

Ηράκλειο – Νήσος Δία

Μία πολύ ευχάριστη και εναλλακτική διαδρομή είναι αυτή της μονοήμερης μίνι-κρουαζιέρας στο **νησί Ντία** το οποίο βρίσκεται βορειοανατολικά του Ηρακλείου.

Η αναχώρηση γίνεται από το λιμάνι της Χερσονήσου που απέχει 26χλμ. από το Ηράκλειο. Η διαδρομή από τη Χερσόνησο στο νησί διαρκεί 60 λεπτά της ώρας ενώ στο πλοiάριο υπάρχει η δυνατότητα ελαφριών γευμάτων (snacks) και ποτών – αναψυκτικών. Το πλοiάριο αράζει στο **κόλπο της Παναγιάς** σε μερική απόσταση από τη στεριά κι έτσι για να προσεγγίσει κάποιος το νησί απαιτείτε 20 λεπτά κολύμπι. Η διαδρομή μπορεί να συνεχιστεί πηγαίνοντας και στον **δεύτερο κόλπο, τον Άγιο Γεώργιο**.

Στην περιοχή επιτρέπεται το ψάρεμα καθώς και πολλά θαλάσσια αθλήματα, ενώ το κολύμπι με αναπνευστήρα προσφέρει μια μαγευτική εικόνα του βυθού στον επισκέπτη. Τα караβάκια της επιστροφής συνεχίζονται έως αργά το απόγευμα.

Μέρος 5ο

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Ο Δήμος Ηρακλείου βρίσκεται στο σταυροδρόμι των πολιτισμών της Ανατολής και της Δύσης. Το πλούσιο ιστορικό παρελθόν του Ηρακλείου όρισε τη βαριά πολιτισμική κληρονομιά του. Ο τόπος σήμερα σφύζει από ζωή και έντονη δράση. Το φυσικό Κρητικό περιβάλλον, οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μνημεία και τα ιστορικά τοπία, άρρηκτα συνδεδεμένα με τις μνήμες των ανθρώπων συνθέτουν ένα μοναδικό τοπίο. Ο επισκέπτης προσκαλείται σε ένα ταξίδι μέσα στο χρόνο, και στην ιστορία των πολιτισμών.

Στην παρακάτω ενότητα που ακολουθεί αναφέρονται γενικές και ειδικές πληροφορίες που θα βοηθήσουν στην πραγματοποίηση ενός τέτοιου ταξιδιού. Στις κατηγορίες της υπάρχουν πληροφορίες για τους τρόπους με τους οποίους μπορεί κάποιος να επισκεφθείτε το Ηράκλειο, είτε από την υπόλοιπη Ελλάδα είτε από άλλα μέρη της Κρήτης καθώς και πληροφορίες για τη Διαμονή στην πόλη.

Ταξιδέψτε στο Ηράκλειο

Μπορείτε να επισκεφτείτε το Ηράκλειο αεροπορικώς ή ακτοπλοϊκώς:

1. ΑΚΤΟΠΛΟΪΚΩΣ

Πειραιάς - Ηράκλειο - Πειραιάς:

Μινωικές Γραμμές, 25ης Αυγούστου 78, 2810-229602

ANEK, 25ης Αυγούστου 33, 2810-223067

GA Ferries, Παλαιολόγος ΑΕ, 25ης Αυγούστου 5, 2810-346185

Ηράκλειο - Κυκλάδες - Ηράκλειο

Hellenic Seaways, Παλαιολόγος ΑΕ, 25ης Αυγούστου 5, 2810-346185

GA Ferries, Παλαιολόγος ΑΕ, 25ης Αυγούστου 5, 2810-346185

Ηράκλειο - Κάσος - Κάρπαθος - Ρόδος

LANE, Παλαιολόγος ΑΕ, 25ης Αυγούστου 5,

2810-346185

2. ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΣ

Ηράκλειο - Αθήνα - Θεσσαλονίκη - Σαντορίνη - Ρόδος - Λάρνακα

Ολυμπιακή Αεροπορία, 25ης Αυγούστου 27-29, 2810-244846 , 244824, 244868

Aegean Airlines, Αεροδρόμιο Ηρακλείου, 2810-330475 , 222217

Κυπριακές Αερογραμμές, Aerocandia Travel Services, Χ.Τρικούπη 9, 2810-342776

Επισκεφθείτε το www.greekferries.gr για δρομολόγια από/προς όλη την Ελλάδα. Πριν ταξιδέψετε επικοινωνήστε με τις εταιρείες ή το λιμεναρχείο (2810 244912) για τυχόν αλλαγές.

Δρομολόγια από/προς Ευρωπαϊκούς προορισμούς μέσω Αθηνών ή ναυλωμένων πτήσεων απευθείας από Ηράκλειο. Αεροδρόμιο Ηρακλείου: 2810-397800.

3. ΤΟΠΙΚΕΣ ΣΥΤΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Ηράκλειο - Οροπέδιο Λασιθίου

Ηράκλειο - Αρχάνες

Ηράκλειο - Αγία Πελαγία

Ηράκλειο - Βιάννος

Άγιος Νικόλαος - Ελούντα - Πλάκα

Άγιος Νικόλαος - Κριτσά

Ιεράπετρα - Σητεία

Σητεία - Παλαιόκαστρο - Ζάκρος

Σητεία - Βάι

Ηράκλειο - Μεσσαρά (Μεσσαρά-Μυλοπόταμος-Μαλεβύζι)

Αφετηρία: Χανιώπορτα. Για πληροφορίες ωραρίων και δρομολογίων μπορείτε να τηλεφωνήσετε στο: Τηλ. 2810-255965 Αστικά Λεωφορεία εξυπηρετούν την πόλη του Ηρακλείου από νωρίς το πρωί μέχρι αργά το βράδυ. Με αφετηρία το λιμάνι της πόλης δρομολόγια εκτελούνται και προς τον αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού. Πληροφορίες: 2810-226065 .

Υπεραστικά Λεωφορεία συνδέουν το Ηράκλειο με όλους τους Νομούς της Κρήτης για την άνετη μετακίνηση των κατοίκων και των επισκεπτών. Τα κύρια δρομολόγια των Υπεραστικών Λεωφορείων από το Ηράκλειο είναι:

Ηράκλειο - Λασιθί (Χερσόνησος-Μάλια-Αγ.Νικόλαος-Ιεράπετρα-Σητεία-Βιάννος-Μονοφάτσι)

Αφετηρία: Λιμάνι Ηρακλείου. Για πληροφορίες δρομολογίων μπορείτε να τηλεφωνήσετε στο: 2810-245019 , ή στο 2810-245020

Ηράκλειο - Χερσόνησος - Σταλίδα - Μάλια

Ηράκλειο - Αεροδρόμιο Ν.Καζαντζάκης - Άγιος Νικόλαος - Ιεράπετρα

Ηράκλειο - Αεροδρόμιο Ν.Καζαντζάκης - Άγιος Νικόλαος - Σητεία

Ηράκλειο - Σίσσι - Μίλατος

Ηράκλειο - Φαιστός

Ηράκλειο - Μάταλα

Ηράκλειο - Τυμπάκι - Αγία Γαλήνη

Ηράκλειο - Λέντας

Ηράκλειο - Ανώγεια

Ηράκλειο - Μοίρες

Ηράκλειο-Ρέθυμνο-Χανιά

Αφετηρία:Λιμάνι Ηρακλείου. Για πληροφορίες ωραρίων και δρομολογίων
μπορείτε να τηλεφωνήσετε στο: 2810-245019 ή
στο 2810-245020

Ηράκλειο - Ρέθυμνο - Χανιά

Τα κύρια δρομολόγια Υπεραστικών Λεωφορείων από το Ρέθυμνο είναι:

Ρέθυμνο - Αμάρι

Ρέθυμνο - Αγία Γαλήνη

Ρέθυμνο - Πλακιάς - Πρέβελη

Ρέθυμνο - Αρκάδι

Ρέθυμνο - Ανώγεια

Ρέθυμνο - Ελαφονήσι

Ρέθυμνο - Ροδάκινο - Σφακιά

Ρέθυμνο - Ομαλός

Ρέθυμνο - Πάνορμο

Τα κύρια δρομολόγια Υπεραστικών Λεωφορείων από τα Χανιά είναι:

Χανιά - Ρέθυμνο

Χανιά - Ομαλός (Φαράγγι Σαμαριάς)

Χανιά - Σφακιά

Χανιά - Σούγια

Χανιά - Κίσσαμος - Παλαιόχωρα

Χανιά - Θέρισσος

Χανιά - Κολυμπάρι - Κίσσαμος - Φαλάσαρνα

Χανιά - Ελαφονήσι

Χανιά - Καλύβες - Αλμυρίδα

Για να δείτε τα δρομολόγια των υπεραστικών λεωφορείων σε όλη την Κρήτη, μπορείτε να επισκεφθείτε το <http://www.crete-buses.gr> (ΚΤΕΛ Ηρακλείου - Λασιθίου) και το <http://www.bus-service-crete-ktel.com/timetablesgr.html> (ΚΤΕΛ Χανίων - Ρεθύμνου)

4. ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ

Ενδεικτικά προτείνουμε τις χιλιομετρικές αποστάσεις από τη πόλη του Ηρακλείου προς τις κυριότερες και σπουδαιότερες Μονές και Αρχαιολογικές τοποθεσίες του Νομού.

ΑΝΔΡΩΕΣ ΜΟΝΕΣ (κατοικήσιμες)

Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Κουδουμά, 75χλμ. (Κουδουμάς)

Μονή Αγκαράθου Αγίας Ελεούσας, 23χλμ, (περιοχή Σαμπά)

Μονή Αγίου Γεωργίου Επανωσήφη, 32χλμ (προς Μεταξοχώρι)

Μονή Αγίου Ιωάννου Θεολόγου Ανωπόλεως, 15χλμ (Ανώπολη)

Μονή Αγίου Γεωργίου Γοργοελήμονα(Γοργολαίνη),24χλμ, (Ασίτες)

Μονή Οδηγητρίας, 65χλμ. (Σίββας)

Μονή Βροντησιού, 48χλμ. (Ζαρός)

Μονή Απεζανών, 63χλμ. (περιοχλη Αντισκαρίου)

ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΜΟΝΕΣ (κατοικήσιμές)

Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Παλιανής, 21χλμ. (Βενεράτο)

Μονή Γεννεσίου Θεοτόκου Σαββαθιανών, 22χλμ. (Ροδιά)

Μονή Αγίας Ειρήνης Κρουσώνος, 21χλμ. (Κρουσώνας)

Μονή Κεράς, 50χλμ. (περιοχή ορεινού όγκου Δίκτης)

Μονή Οσίας Ειρήνης Χρυσοβαλάντου,2χλμ.(περιοχή Μεσσαμπελιές)

Μη κατοικήσιμες μονές

Μονή Αγίου Φανουρίου Βαλσαμονέρου, 55χλμ.(Βορίζια)

Μονή Αγίου Αντωνίου Άρβης, (φαράγγι Άρβης)

Μονή Αγίου Παντελεήμονα Φόδελε, 22χλμ. (Φόδελε)

Μονή Παναγίας Καλυβιανής, 60χλμ (περιοχή Καλύβια, Μοίρες)

Μοναστήρι Αγίας Αικατερίνης, 1χλμ (κέντρο Ηρακλείου)

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ

Ανάκτορα Κνωσού, 5χλμ.

Ανάκτορα Φαιστού, 62χλμ. (Τυμπάκι)

Αρχαία πόλη Γόρτυνας, 45χλμ. (Άγιοι Δέκα)

Αρχαία πόλη Αγίας Τριάδας, 66χλμ. (Φαιστός)

Αρχαιολογικός χώρος Μαλίων, 37χλμ. (Μάλια)

Αρχαία Τύλισος, 16χλμ. (Τύλισος)

5. ΔΙΑΜΟΝΗ

Πλήθος ξενοδοχείων πολυτελείας, Α', Β' και Γ' κατηγορίας, ξενώνες και ενοικιαζόμενα δωμάτια, φιλοξενούν τους επισκέπτες, ενώ ο μεγάλος αριθμός Τουριστικών Γραφείων και Γραφείων Ενοικιάσεως Αυτοκινήτων και Δικύκλων διευκολύνει τον επισκέπτη και τον καθοδηγεί στην περιήγησή του στο νησί με την ωραιότατη ενδοχώρα.

Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικά ξενοδοχεία της πόλης μας:

Atlantis Hotel, *****, Υγείας 2, Ηράκλειο,	2810-229103
GDM Megaron Luxury Hotel, *****, Μποφώρ 9, Ηράκλειο,	2810-305300
Astoria Capsis Hotel, Α' Κατηγορίας, Πλατεία Ελευθερίας, Ηράκλειο,	2810-343080
Galaxy Hotel, Α' Κατηγορίας, Δημοκρατίας 75, Ηράκλειο,	2810-238812
Atrion Hotel, Β' Κατηγορίας, Χρονάκη 6, Ηράκλειο,	2810-229225
Lato Hotel, Β' Κατηγορίας, Επιμενίδου 15, Ηράκλειο,	2810-228103
Mediterranean Hotel, Β' Κατηγορίας, Πλατεία Δασκαλογιάννη, Ηράκλειο,	2810-289331
Castello Hotel, Γ' Κατηγορίας, 62 Μαρτύρων 1, Ηράκλειο,	2810-251212
El Greco Hotel, Γ' Κατηγορίας, Οδός 1821, Ηράκλειο,	2810-281071
Olympic Hotel, Γ' Κατηγορίας, Πλατεία Κορνάρου, Ηράκλειο,	2810-288861
Marin Dream Hotel, Γ' Κατηγορίας, Δ. Μποφώρ 12, Ηράκλειο,	2810-300019

Kastro Hotel, Γ' Κατηγορίας, Θεοτοκοπούλου 22, Ηράκλειο, 2810-284185

Επίσης, υπάρχει και μεγάλος αριθμός μικρότερων ξενοδοχείων και ενοικιαζόμενων δωματίων που μπορούν να σας φιλοξενήσουν κατά την παραμονή σας στην πόλη μας, όπως και άλλα ξενοδοχεία σε γειτονικούς δήμους που λειτουργούν μόνο την τουριστική περίοδο.

Μπορείτε να επισκεφθείτε το www.greekhotels.gr για πλήρη στοιχεία των ξενοδοχείων της πόλης του Ηρακλείου.

6. ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΑΞΙΔΙΩΤΗ ΤΟΥ

ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

(σχεδιαγραμματικά)

Πως έρχεται κάποιος στο Ηράκλειο;

- 1. Αεροπορικώς:** από Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ρόδο, Σαντορίνη, Μύκονο και Πάρο.
- 2. Με το πλοίο:** από Πειραιά
- 3. Με λεωφορείο:** τόσο στο Ηράκλειο όσο και στους υπόλοιπους νομούς της Κρήτης υπάρχουν τακτικά δρομολόγια των υπεραστικών λεωφορείων που συνδέουν τους νομούς μεταξύ τους αλλά και με την ενδοχώρα των νομών. Επίσης υπάρχουν και τα δρομολόγια των αστικών λεωφορείων για τις ανάγκες εντός της πόλης.
- 4. Με αυτοκίνητο:** Σε κάθε σημείο της Περιφέρειας αλλά και της Κρήτης γενικότερα υπάρχουν γραφεία ενοικιάσεως αυτοκινήτων από όπου μπορεί κάποιος εύκολα να προμηθευτεί ένα. Ο βόρειος οδικός άξονας είναι ο πλέον πιο κατάλληλος για την προσέγγιση του Ηρακλείου.

Που υπάρχουν ξενοδοχεία; Κατηγορίες;

- 1.** Αγία Πελαγία, ABC
- 2.** Αμμουδάρα, ABC
- 3.** Αρχάνες, B
- 4.** Βόροι, B
- 5.** Γούβες, ABC
- 6.** Γούρνες, ABE
- 7.** Ζαρός, C

- 8.** Ηράκλειο, ABCDE
- 9.** Καμιλάρι, E
- 10.** Καρτερός, ABC
- 11.** Κόκκινος Πύργος, CDE
- 12.** Κράσι, B
- 13.** Λιμένας Χερσονήσου, ABCDE
- 14.** Λινοπεράματα, AB
- 15.** Μάλια, ABCDE
- 16.** Μάταλα, CDE
- 17.** Μοίρες, CD
- 18.** Νέα Αλικαρνασσός, CD
- 19.** Παλαιόκαστρο, C

7.ΧΑΡΤΕΣ

Χάρτης της Νήσου Κρήτης

Χάρτης της Περιφέρειας Ηρακλείου

Χάρτης της Πόλης του Ηρακλείου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

▶ "Μοναστήρια και Ερημητήρια της Κρήτης" –Τόμος 2^{ος}, έκδοση έτους 1992, Νίκος Ψιλάκης.

▶ "Κρήτη, όλα όσα πρέπει να γνωρίζετε", Γεώργιος Παναγιωτάκης.

▶ "Κρήτη, ένας πλήρης ταξιδιωτικός οδηγός", Διεύθυνση σειράς Βασίλης Μηνακάκης, εκδόσεις 'Explorer (2004).

▶ "Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης 2000 – 2006, Συμπλήρωμα προγραμματισμού", Περιφέρεια Κρήτης – Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης. (Ηράκλειο, Ιούνιος 2002).

▶ "Ετήσιο ημερολόγιο έτους 2008, Κρητικής Εστίας", Κρητική Εστία, Κορυφαίο Πνευματικό Ίδρυμα των ανά τον κόσμο Κρητών.

▶ Άρθρο, "Προσκυνηματικός Τουρισμός και προσκυνητές – επισκέπτες στην Ελλάδα", του Βλάση Βλασίδη. (Οκτώβριος 2006)

▶ Έντυπο ενημερωτικό τουριστικό υλικό, από τα Γραφεία Πληροφοριών Ε.Ο.Τ. Ηρακλείου και Χανίων.

▶ Εφημερίδες "ΤΟΛΜΗ" και "ΕΘΝΟΣ"

▶ Διευθύνσεις ηλεκτρονικού διαδικτύου:

www.pepkritis.gr

www.crete-region.gr

www.iak.gr

www.imga.gr

www.crete.tournet.gr

www.traveldailynews.gr

www.in.gr

www.heraklion.gr

www.heraklion-crete.gr

☞ Ολοκληρώνοντας την εργασία, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Καθηγητή Δρ. κύριο Δημήτρη Τερζάκη και επόπτη της εργασίας, για τις υποδείξεις, τη βοήθεια και την καθοδήγησή του, τον κ. Σπηλιωτάκη Ιωάννη υπάλληλο της Περιφέρειας Κρήτης (Ηράκλειο), τον Πατέρα Μεθόδιο από την Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης και την Δημοτική Βιβλιοθήκη Χανίων, που με τη καθοδήγηση τους μπόρεσα να συνθέσω και να βελτιώσω προσθέτοντας το απαραίτητο υλικό.

Επίσης τον πατέρα μου Μανούσο Ι. Χιωτάκη, ο οποίος συνέβαλε αρκετά στην συλλογή υλικού, τόσο με τη συλλογή βιβλίων που διαθέτει με θέμα τη Κρήτη όσο και με τη προσωπική του έρευνα.